

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**ENFLASYON ve İŞSİZLİKLE MÜCADELE
YÖNTEMLERİ ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLİSTAN ZENGİN

GÜLİSTAN, ZENGİN YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT ABD 2016

GAZİANTEP
ARALIK 2016

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**ENFLASYON ve İŞSİZLİKLE MÜCADELE
YÖNTEMLERİ ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLİSTAN ZENGİN

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Cuma BOZKURT

GAZİANTEP

ARALIK 2016

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

ENFLASYON ve İŞSİZLİKLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ ve ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

GÜLİSTAN ZENGİN

Tez Savunma Tarihi: 05.01.2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Arif Ç. SAĞIR

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Cuma BOZKURT
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(UNVANI, ADI VE SOYADI)

Doç. Dr. Cuma BOZKURT

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

İMZA

ÖZET

ENFLASYON VE İŞSİZLİKLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ VE ÇÖZÜM

ÖNERİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ZENGİN, Gülistan

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Cuma BOZKURT

ARALIK 2016, 102 Sayfa

Enflasyon ve işsizlik bir ekonominin belirli bir dönemdeki başarısının ölçülmesinde bakılan temel göstergelerin en önemlilerindedir. Bundan dolayı iktisat tarihinin her döneminde ekonomiler para, enflasyon, işsizlik ile yakından ilgilenmişlerdir. Bu çalışmada enflasyon ve işsizlik değişkenleri açıklanarak Türkiye’de bu sorunlarla mücadelede uygulanan ve uygulanmakta olan politikalar çerçevesinde bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için enflasyon ve işsizlik oranlarının düşürülmesinin zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmada Türkiye’de enflasyon (tüfe), işsizlik rakamları, reel efektif döviz kuru ve m2 para arzı değişkenleri zaman serisi analiziyle 2005:1-2014:5 dönemi aylık verileri kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmada yöntem olarak birim kök testi yapıp, Johansen eşbütünleşme analizi kullanılmıştır. Zaman serisinin durağan olduğu yapılan birim kök testleri sonucunda görülmüştür. Eşbütünleşme analizinde en fazla 1 de eşbütünleşme vardır. Enflasyon ile işsizlik arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki görülmüşken, enflasyon ve döviz kuru arasında istatistikî olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Enflasyon ve m2 para arzı arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, İşsizlik, İktisat Politikaları, Türkiye Ekonomisi.

ABSTRACT**METHODS AND SOLUTIONS TO COMBAT INFLATION AND
UNEMPLOYMENT: THE CASE OF TURKEY**

ZENGİN, Gülistan

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Asst. Prof. Cuma BOZKURT

DECEMBER 2016, 102 pages

Inflation and unemployment are the most important indicators that are measured to evaluate the success of an economy in a given period. Therefore, in every period of economic history, the economists were closely interested in money, inflation and unemployment. In this study, inflation and unemployment variables were explained and an assessment was made within the framework of the policies applied in the struggle against these problems in Turkey. Findings suggest that it is essential to reduce inflation and unemployment rates for a sustainable economic growth. In addition, it is investigated the relationship between inflation (CPI), unemployment rates, real effective exchange rate and m2 money supply variables in Turkey using the monthly data for the period 2005:1- 2014:5. In this study, it is utilized unit root test and Johansen cointegration analysis. The results of the unit root tests show that the time series are stationary. In cointegration analysis, there is at most 1 cointegration. There is a negative relationship between inflation and unemployment but, there is no statistically significant relationship between inflation and exchange rate. In addition, a significant positive relationship was found between inflation and m2 money supply.

Keywords: Inflation, Unemployment, Economy Politics, Turkish Economy.

ÖNSÖZ

Enflasyon ve işsizlikle mücadele yöntemleri kapsamında küçük bir katkısı olması dileğiyle hazırlanan “Enflasyonla ve İşsizlikle Mücadele Yöntemleri ve Çözüm Önerileri ” adlı bu tezi hazırlama aşamasında; çalışmalarımın düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinde büyük katkıları olan, aynı zamanda danışmanım Sayın Hocam Doç.Dr. Cuma BOZKURT’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Arş. Gör. İlyas OKUMUŞ’ a ve Arş. Gör. M. Akif DESTEK’ e desteğinden dolayı teşekkür ederim. Çalışmamın her aşamasında bana en büyük desteği sağlayan annem Münevver ZENGİN’ e ve babam Asım ZENGİN’ e; teşekkür ederim.

Gülistan Zengin

05.01.2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	İV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
GİRİŞ	2
1.1. GİRİŞ	2
İKİNCİ BÖLÜM.....	4
BELLİ BAŞLI ENFLASYON VE İŞSİZLİK TANIMLARI, TÜRLERİ, NEDENLERİ, SONUÇLARI	4
2.1.ENFLASYONUN TANIMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ ve SONUÇLARI. 4	
2.1.1. ENFLASYONUN TANIMI.....	4
2.1.2. ENFLASYONUN ÖLÇÜLMESİ	5
2.1.2.1. Baz Dönem Ağırlıklı Endeksler	5
Tablo 2. 1 ÜFE Mal ve Hizmet Ağırlıkları (TÜİK, 23.06.2014)	6
2.1.3. NEDENLERİNE GÖRE ENFLASYONUN TÜRLERİ	8
2.1.3.1. Talep Enflasyonu.....	8
2.1.3.2. Maliyet(Arz) Enflasyonu	9
2.1.3.3. Fiyat (Kar) Enflasyonu	10
2.1.3.4. Ücret Enflasyonu	11

2.1.3.5. İthal Enflasyon	11
2.1.3.6. Yapısal Enflasyon.....	11
2.1.3.6. Çekirdek Enflasyon H ve I Endeksi	11
2.1.4. ŞİDDETİNE (BÜYÜKLÜKLERİNE) GÖRE ENFLASYON TÜRLERİ	13
2.1.4.1. Sürünen Enflasyon	13
2.1.4.2. İlmli Enflasyon	13
2.1.4.3. Dörtnala (Yüksek) Enflasyon.....	14
2.1.5. ENFLASYONUN ETKİLERİ VE ENFLASYONUN SONUÇLARI	14
2.1.6. TÜRKİYE’DE ENFLASYONUN TARİHSEL SEYRİ.....	17
2.1.6.1. 1923-1945 Yılları Arasındaki Dönem	17
2.1.6.2. 1946-1960 Yılları Arasındaki Dönem:.....	17
2.1.6.3. 1961-1979 Yılları Arasındaki Dönem:.....	19
2.1.6.4. 1980-1993 Yılları Arasındaki Dönem	20
2.1.6.5. 1994-2005 Yılları Arasındaki Dönem	22
2.1.6.6. 2006-2015 Yılları Arasındaki Dönem	23
2.2. İŞSİZLİĞİN TANIMI VE TÜRLERİ.....	24
2.2.1. İŞSİZLİĞİN TANIMI.....	24
2.2.3.1. Açık İşsizlik.....	28
2.2.3.2. Gizli İşsizlik	30
2.2.4.1. Türkiye’de işsizliğin nedenleri.....	32
2.2.5. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİĞİN ÖZELLİKLERİ VE TARİHSEL SEYRİ.....	34
2.2.5.2. Türkiye’de İşsizliğin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	37
2.2.5.3. Türkiye’de İşsizliğin İş Arama Süresine Göre Dağılımı	38
2.2.5.4. Türkiye’de Genç İşsizlik Durumu	42
2.2.5.5. Türkiye’de İşsizliğin Coğrafi Bölgeler ve Şehirlere göre Dağılımı	45
2.2.5.6. Türkiye’de İşsizliğin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	47
2.3. ENFLASYON VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ: PHILLIPS EĞRİSİ	49
2.3.1. A. W. H. PHILLIPS’İN ÇALIŞMASI: ORJİNAL PHILLIPS EĞRİSİ	50
2.4. HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	53
ENFLASYONLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ	53
3.1. Enflasyonla Mücadelede Maliye Politikası	53
3.1.1. ENFLASYONLA MÜCADELEDE KAMU HARCAMASI POLİTİKASI	54
3.1.1.1. Cari harcamalar	55

3.1.1.2. Yatırım harcamaları	56
3.1.1.3. Transfer harcamaları.....	56
3.1.2. ENFLASYONLA MÜCADELEDE VERGİLER POLİTİKASI.....	58
3.1.2.1. Dolaysız vergiler	59
3.1.2.2. Dolaylı Vergiler	60
3.1.3. ENFLASYONLA MÜCADELEDE BORÇLANMA POLİTİKASI	61
3.2. Enflasyonla Mücadelede Para Politikası.....	61
3.3. Enflasyonla Mücadelede Gelirler Politikası	62
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	64
İŞSİZLİKLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ.....	64
4.1. İşsizlikle Mücadele Mikro Politikalar	65
4.1.1. AKTİF İSTİHDAM POLİTİKASI.....	65
4.2. İşsizlikle Mücadelede Makro Politikalar	67
4.2.1. MALİYE POLİTİKASI	67
4.2.2. PARA POLİTİKASI	67
4.2.3. GELİRLER POLİTİKASI.....	68
BEŞİNCİ BÖLÜM	69
TÜRKİYE’DE ENFLASYON, İŞSİZLİK, DÖVİZ KURU VE M2 PARA ARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ	69
5.1. Birim Kök Testi.....	69
5.2. Johansen Eşbütünleşme Testi	71
ALTINCI BÖLÜM	75
SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	75
KAYNAKLAR	77
EKLER.....	83
Ek A.1	83
ÖZGEÇMİŞ.....	86

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1 ÜFE Mal ve Hizmet Ağırlıkları (TÜİK, 23.06.2016).....	6
Tablo 2. 2 ÜFE Endeksine Dâhil Olan Maddeler ve Ağırlıkları (TÜİK, 23.06.2016)	7
Tablo 2. 3 Türkiye’de 1938-1945 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları	17
Tablo 2. 4 Türkiye’de 1946-1960 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim.....	18
Tablo 2. 5 Türkiye’de 1961-1972 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013: 2013).....	19
Tablo 2. 6 Türkiye’de 1973-1979 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1923-2013:2013).....	20
Tablo 2. 7 24 Ocak 1980 Kararlarının Temel Çerçevesi (Kol ve Karaçor, 2012:383)	21
Tablo 2. 8 Türkiye’de 1980-1993 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013:2013) (1987=100).....	21
Tablo 2. 9 Türkiye’de 1994-2005 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013:2013) (1987=100 ve 2003=100).....	23
Tablo 2. 10 Türkiye’de 2006-2015 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler,2016).....	24
Tablo 2. 11 Türkiye’de Dönemler İtibariyle Türkiye’de Fiyat Hareketleri.....	24
Tablo 2. 12 Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus İçindeki Hareketler (Ünsal,2009: 88)	26
Tablo 2. 13 İşsizlik Türleri (Andaç, 2010: 46).....	28
Tablo 2. 14 Türkiye’de İktisadi Faaliyet Koluna Göre İşsizlik 1988-2008.....	35
Tablo 2. 15 Türkiye’de İktisadi Faaliyet Koluna Göre İşsizlik (2009-2015)	36
Tablo 2. 16 Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre İşsizler 1988–2015	37
Tablo 2. 17 Türkiye’de İş Arama Süresine Göre İşsizler 1988–2015	39
Tablo 2. 18 Türkiye’de İş Arama Süresine Göre İşsizler (Kadın) 1988–2015	40
Tablo 2. 19 Türkiye’de İş Arama Süresine Göre İşsizler (Erkek) 1988–2015	41
Tablo 2. 20 Talep Arz ve Talep Yönlerinden Genç İşsizliğinin Yüksek Olmasının Nedenleri.....	43
Tablo 2. 21 Türkiye’de 15–24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun İşgücü Durumu 1988–2015.....	44
Tablo 2. 22 Türkiye’de Coğrafi Bölgelere Göre İşsizlik (15 + Yaş).....	45
Tablo 2. 23 Türkiye’de 2015 Yılı Şehirlere Göre İşsizlik Oranları.....	47
Tablo 2. 24 Türkiye’de Cinsiyet Ve Yaş Gruplarına Göre İşsizlik (Bin Kişi)	48
Tablo 3. 1 Enflasyonla Mücadele Maliyet Politikası	54

Tablo 4. 1 İşsizlikle Mücadele Politikaları.....	65
Tablo 5. 1 ADF Birim Kök Testi Sonuçları	71
Tablo 5. 2 Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları.....	73
Tablo 5. 3 Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları.....	74

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1 Talep Enflasyonu	8
Şekil 2. 2 Arz (Maliyet) Enflasyonu	9
Şekil 2. 3 Phillips Eğrisi (İlk Hali).....	50
Şekil 2. 4 Uzun ve Kısa Dönem Phillips Eğrileri ve Uzun Dönem Ayarlanma	51
Şekil 3. 1 Kamu Harcamalarının Daraltıcı Etkisi.....	55

KISALTMALAR LİSTESİ

Toplam Talep	AD
Toplam Arz	AS
Devlet Planlama Teşkilatı	DPT
Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organisation)	ILO
Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası	TCMB
Toptan Eşya Fiyat Endeksi	TEFE
Tüketici Fiyat Endeksi	TÜFE
Türkiye İstatistik Kurumu	TÜİK
Üretici Fiyat Endeksi	ÜFE
Augmented Dickey Fuller	ADF
Akaike Bilgi Kriteri	AIC
Schwartz Kriteri	SC

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

İşsizlik ve enflasyon, ekonominin durumu nasıl olursa olsun gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomilerin önemli problemlerindedir. Bu sıkıntılar ile karşılaşan ülkeler enflasyonla ve işsizlikle mücadele probleminden kurtulmak için ayrı ayrı politikalar uygulamaktadırlar (Uysal ve Erdoğan, 2003:35). Ülkelerin sosyal-ekonomik yapılarının ve de ekonomik gelişmişlik seviyelerinin birbirlerinden değişik olması nedeniyle, her ülkede değişik ekonomik ve sosyal etkileriyle ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran özelliği, Türkiye'nin enflasyon ve işsizlikle mücadele yöntemlerinin hangileri olduğunu ve üzerindeki etkilerin hangileri olduğuna açıklık getirmeye çalışacaktır. Çalışmamızın amacı enflasyon ve işsizlikle çıkmazıyla savaşta politikaların nasıl ve hangi yönde kullanılabileceği ile ülkemizde enflasyon, işsizlik sorunuyla nasıl baş edileceğini ortaya koymak amacıyla diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü giriş kısmıdır. Bu bölümde çalışmanın amacı ve ulaşmak istediği sonuç belirtilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde belli başlı enflasyon ve işsizlik tanımları, türleri, nedenleri, sonuçları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca aynı bölümde tablolar ve grafikler ile Türkiye'de enflasyonun ve işsizliğin tarihçesi anlatılmıştır. Ayrıca

ikinci bölümde iktisat literatüründe enflasyon ve işsizlik deyince akla ilk gelen Phillips eğrisine de değinilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde enflasyonla mücadele yöntemlerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise işsizlikle mücadele yöntemlerinden bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde Türkiye’de 2005:1-2014:5 aylık verilerini kapsayan çalışmada enflasyon, işsizlik, döviz kuru ve m2 para arzı arasındaki ilişkisinin ekonometrik uygulamasını kapsamaktadır. Analizde yardımcı program olarak “Eviews-7” kullanılmıştır. Enflasyonla mücadelede diğer verilerin etkisini ölçen modelimizde bir bağımlı (enflasyon) ve üç bağımsız değişken (işsizlik, döviz kuru ve M2 para arzı) olmak üzere farklı dört değişkenden meydana gelmektedir. Değişkenlerin durağanlığı hesaplanmış ve birbirleriyle ilişkileri incelenmiştir. Daha sonra ise değişkenler arasındaki uzun dönem denge ilişkisini elde edebilmek ve görebilmek için koentegrasyon analizine başvurulmuştur.

Sonuç ve çözüm önerileri kısmında yapılan teorik ve istatistiksel çalışmalar elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

BELLİ BAŞLI ENFLASYON VE İŞSİZLİK TANIMLARI, TÜRLERİ, NEDENLERİ, SONUÇLARI

2.1.ENFLASYONUN TANIMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ VE SONUÇLARI

2.1.1. Enflasyonun Tanımı

Kelime anlamı itibariyle Latince "şişme" anlamına gelen enflasyon için açık bir tanım yapılamamıştır. Genel-geçer enflasyon tanımı toplam talebin toplam arzdan büyük olması sonucu fiyatlar genel seviyesinde görülen devamlı artışlar olarak tanımlanabilir. Fiyatlar genel seviyesi ise, piyasada alım-satıma konu olan mal ve hizmetlerin belirli bir ay veyadda yıldaki ortalama fiyatlarıdır. Bu açıklamalarda dikkat edilecek husus enflasyon sadece belirli malın veya hizmetin fiyatının artması değil, aynı zamanda fiyatların genel seviyesinin sürekli, devamlı bir artış göstermesidir. Başka bir husus ise fiyatlar genel seviyesidir şöyle ki bir bir fiyat artışları enflasyon olarak adlandırılmaz.

Devlet tarafından enflasyona baktığımızda devletin gelir kaynaklarının, devletin giderlerini karşılayamaması, kamunun gelirlerinin yetersiz kalması, finansman dengesinin bozulması, bütçe açıklarının ve buna bağlı olarak borçlanmanın ve emisyonun artması şeklinde kendini ortaya çıkarır. Enflasyon aynı zamanda parasal bir kavram olarak da ele alınmaktadır. Bir ülkenin enflasyon oranı

ne zaman büyük boyutlara ulaşırsa, bu ülkedeki para arzı büyüme oranı da büyük boyutlara ulaşır (Balat, 2010:3).

2.1.2. Enflasyonun Ölçülmesi

Enflasyon, piyasada seçilen mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarının periyodik değişim hareketlerini ortaya çıkaran fiyat endeksleri ile hesaplanmaktadır. Fiyat endeksi ise, belirlenmiş mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarının malum bir döneme göre varyasyonu ölçer. Enflasyonun hesaplanması fiyat endeksleriyle oluşturulmaktadır. Endeks oluşturmak için ilgilenilen piyasaya göre ve bu piyasayı sembolü olacak bir mal ve hizmet sepeti oluşturulur ve böylece seçilmiş maddelerin fiyatları periyodik olarak gözlemlenir. Fiyat endeksleri, fiyatlarının gözlemlendiği mal ve hizmet piyasasına göre adlandırılır. Mal ve hizmet sepeti, Temel yıl fiyatları, Temel yıl ağırlıkları, Cari fiyatlardır (Balat, 2010:4).

Fiyat endeksleri oluşturulurken genelde iki tür biçim temel ele alınmaktadır. Bunlar; (TÜFE) ve (ÜFE) olarak bilinen endekslerin baz alındığı, Baz Dönem Ağırlıklı Endeksler (Laspyres Endeksi); diğeri ise GSMH zımni deflâtörü olarak bilinen Cari Dönem Ağırlıklı Endekslerdir (Paasche Endeksi) (Turhan, 2007:4).

2.1.2.1. Baz Dönem Ağırlıklı Endeksler

TÜFE ev halkının tüketimine yönelik mal ve hizmet fiyatlarının zaman zaman varyasyonunu ölçmektedir. Ülkemizde baz dönem ağırlıklı endekse giren mal ve hizmetlerin seçiminde 2003 yılında “Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” kullanılmaktadır. Dolayısı ile endeksin temel yılı yılı 2003 yılıdır. 2003 baz yıllı TÜFE'nin temel maksadı; piyasadaki mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimi her yılının Aralık ayında ölçerek enflasyon oranını hesaplamaktır. Mal ve hizmet sepetine alınan mallar ve hizmetler Tablo 2.1'deki kategorilere göre sınıflandırılmaktadır

Tablo 2. 1 ÜFE Mal ve Hizmet Ağırlıkları (TÜİK, 23.06.2016)

	Ana Harcama Grubu	Yıllar					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
01	Gıda ve alkolsüz içecek.	27.601	26.782	26.223	24.091	24.452	24.335
02	Alkollü içecek ve tütün	5.312	5.902	5.211	5.072	5.293	5.383
03	Giyim ve ayakkabı	7.302	7.223	6.872	6.835	7.173	7.258
04	Konutlama	16.832	16.464	16.444	16.681	16.412	16.532
05	Ev eşyası	6.781	6.931	7.452	7.281	7.523	7.623
06	Sağlık	2.551	2.401	2.291	2.220	2.445	2.315
07	Ulaşım	13.901	15.151	16.731	17.99	15.541	15.618
08	İletişim	4.942	4.641	4.601	4.641	4.702	4.221
09	Eğlence ve kültür	2.833	2.705	2.981	2.950	3.362	3.495
10	Eğitim	2.483	2.326	2.182	1.910	2.261	2.447
11	Lokanta ve oteller	5.512	5.894	5.631	6.18	6.581	6.43
12	Diğer Çeşitli mal ve hizmetler	3.971	3.611	3.400	4.160	4.280	4.427
	Toplam	100	100	100	100	100	100

ÜFE, ülkede üretimi gerçekleştirilen, yurt içinde satışı yapılan ürünlerin üretici fiyatlarını dönem içinde karşılaştırarak fiyat varyasyonlarını ölçen fiyat endeksidir. ÜFE ye dâhil olan maddeler ve ağırlıkları her yılının Aralık ayında güncellenmektedir. Tablo 2.2'deki kategorilere göre sınıflandırılmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı gibi dörtte üçü imalat sanayi mallarına aittir.

Tablo 2. 2 ÜFE Endeksine Dâhil Olan Maddeler ve Ağırlıkları (TÜİK, 23.06.2016)

	Ana Sektörler	Yıllar			
		2012	2013	2014	2015
1	Madencilik ve taşocakçılığı	3.73	3.66	3.97	4.13
2	İmalat	85.55	86.23	85.93	86.74
3	Elektrik, gaz üretimi, dağıtımı	9.64	9.08	9.31	9.35
4	Su temini	1.08	1.03	0.79	0.70
	Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00

Formül:

$$TÜFE \text{ ve } ÜFE = \left(\frac{\sum P^c * Q^m}{\sum P^b * Q^m} \right) * 100$$

Q^M = Baz alınan dönemdeki mal miktarlarını, temsil etmektedir

P^B = Baz alınan dönem fiyat endeksi

P^C = Cari dönem fiyat endeksi (Turhan, 2007:5).

2.1.2.2. Cari Dönem Ağırlıklı Endeksler

Cari Dönem Ağırlıklı fiyat endeksinde zevklerdeki ve gelir düzeyindeki farklılıklarda hesaba katmak istediğinden, cari dönemde satın alınan malların miktarlarındaki ağırlık olarak değerlendirilmektedir. GSMH deflatörü bir dönemin nominal GSMH' sının reel GSMH' ya oranıdır. Bu endeks için zımni olarak adlandırılmasının nedeni doğrudan doğruya bir fiyat oluşturma amacından çok, milli geliri reel olarak ölçme çabasıdır (Şimşek, 1998:4).

Formül:

$$\text{GSMH Zımni Deflâtörü} = \left(\frac{\text{Cari Fiyatlarla GSMH}}{\text{Baz Dönem Fiyatlarla GSMH}} \right) X$$

100

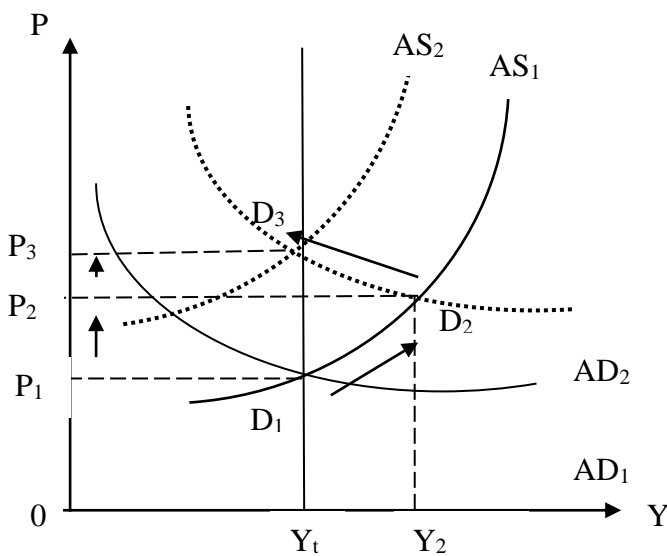
2.1.3. Nedenlerine Göre Enflasyonun Türleri

Ekonomilerde istenmeyen olgu enflasyondur. Sebebi iktisadi zenginliğin en önemli engellerden birisidir. Enflasyona yol açan nedenler, aynı zamanda enflasyonun çeşitlerini de belirlemekte, enflasyonun nedenleri hakkında yapılan araştırmalarda aynı zamanda enflasyonun çeşitlerinin ortaya çıkmasını neden olmaktadır.

Nedenlerine göre enflasyon altı türdür. Talep enflasyonu, fiyat enflasyonu, maliyet enflasyonu, ücret enflasyonu, ithal enflasyon, yapısal enflasyon ve çekirdek enflasyondur.

2.1.3.1. Talep Enflasyonu

Bir piyasada toplam talebimizin toplam arzımızı aşması karşısında ortaya çıkan enflasyon türüdür (Dinler, 2000:405). Talebin yükselmesi ile ekonomideki mevcut üretim faktörlerinin tümünün kullanılması sonucunda, tam istihdam seviyesine kadar üretim artışı gerçekleştirilecek, fakat bu düzey aşıldıktan sonra toplam talebin sürekli artması, maalesef üretim artışına değil fiyatlar genel seviyesindeki artışa neden olacaktır (Susam, 2009:64). Ekonomist Paul artan maliyeti karşılamak içinde fiyat artacak eşittir enflasyona olacaktır. Krugman *“Para arzını artırmak çok fazla tatlı yemek gibidir; yerken kendinizi iyi hissedersiniz... Bunun faturası ise sonradan çıkar”* (TCMB, 2013:3).

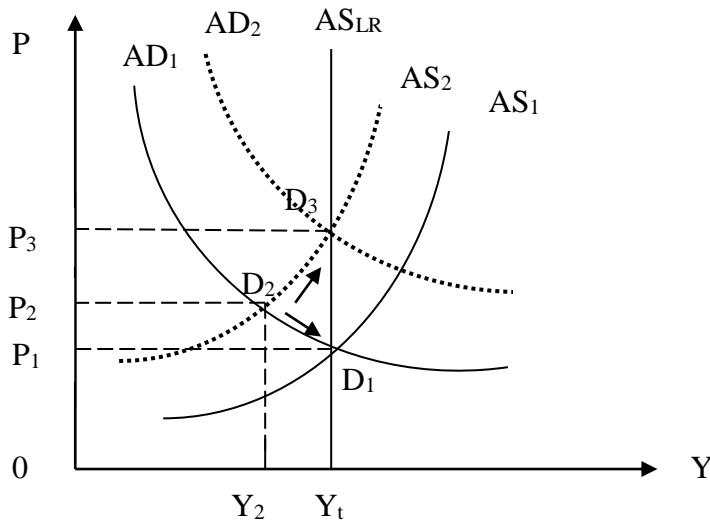

Şekil 2. 1 Talep Enflasyonu

Toplam talep eğrisi AD_1 ile toplam arz eğrisi AS_1 'in kesiştiği noktada yani D_1 noktasında dengededir. Y_t milli gelirin tam istihdam milli geliri olduğunu varsayalım. Ekonomide fiyatlar genel düzeyi P_1 'dir. Herhangi bir nedenle (örneğin yatırım harcamalarının artması sonucu) toplam talep artarak AD_2 konumuna geldiğinde (talep şoku) fiyatlar genel düzeyi P_2 'ye yükselecek milli gelir ise Y_2 düzeyine ilerleyecektir. Yeni denge noktası D_2 'dir. Ne var ki milli gelir Y_t tam istihdam denge milli gelirinden sonra artırmak mümkün olamayacaktır ve milli gelirdeki $Y_t Y_2$ kadarlık artış reel değil, nominal bir artıştır. Fiyatlar genel düzeyinin P_1 'den P_2 'ye çıkması, üretim faktörlerinin ve özellikle işgücü fiyatının yani ücretlerin artmasına neden olacaktır. Üretim faktörlerinin fiyatlarının yükselmesi üretim maliyetinin artmasına ve sonuçta arzın azalarak AS_1 konumundan AS_2 konumuna gelmesine neden olacaktır. Makroekonomik denge D_2 'den D_3 'e kayarken, milli gelir yeniden Y_t tam istihdam milli gelir düzeyine gerileyecek ve fiyatlar genel düzeyi de P_2 'den P_3 'e yükselecektir.

2.1.3.2. Maliyet(Arz) Enflasyonu

Üretime katılan faktörlerden birinin, bir kaçının ya da tamamının fiyatlarındaki bir yükseliş olması durumunda artan üretim maliyetlerinin, ürün satış fiyatlarının da artması sonucu çıkan enflasyona maliyet enflasyonu denir (Balat, 2010:8).

Şekil 2. 2 Arz (Maliyet) Enflasyonu

Şekilde AD_1 toplam talep eğrisi ile AS_1 toplam arz eğrisinin kesiştiği D_1 noktasında makroekonomik dengenin gerçekleşmiş olduğunu görüyoruz. Şimdi herhangi bir nedenle toplam arzın azaldığını yani arz eğrisinin sol yukarı konumuna geldiğini varsayalım. Böylece AS_1 konumundan AS_2 konumuna gelmesi makroekonomik dengenin D_1 'den D_2 'ye kaymasına neden olurken, fiyatlar genel düzeyi P_1 'den P_2 'ye yükselecektir. Talep yetersizliğine ve buna bağlı istihdamın azalmasıyla milli gelir Y_2 düzeyine geriler. Hem fiyatların yükseldiği hem de eksik istihdamın ve işsizliğin olduğu bu durum stagflasyon yani durgunluk içinde enflasyondur. Arz şoku karşısında fiyatların yükselmesi halinde iki varsayım öne sürülebilir. Birinci varsayım eksik istihdam ve işsizliğin ortadan kaldırılması için para arzının artırılması yönünde bir politik izlenilmemesi halidir. Bu durumda eksik istihdamdan dolayı ücret düşer ve zamanla AS_2 sola doğru kayarak AS_1 konumunu alacak ve fiyatlar genel düzeyi P_1 ' e inecektir. İkinci varsayım enflasyonun onaylanması ve merkez bankasının para arzının arttırmasıdır. Para arzının artması toplam talep eğrisi sağa kayarak AD_2 konumunu almasına neden olurken fiyat P_3 'e yükselecektir. Arz şoku nedeniyle fiyatlar genel düzeyi P_1P_2 kadar artmasından sonra talep şoku devreye girecek ve fiyatlar genel düzeyi P_2P_3 kadar artacaktır (Dinler, 2006:457).

2.1.3.3. Fiyat (Kar) Enflasyonu

Fiyat enflasyonu, birkaç üreticinin ürettikleri malları reel piyasa bedelinin üzerinde satmasıyla gelirlerini artırması ve böylece rakip firmalarında aynı tutuma girmeleri sonucu oluşan enflasyon türüdür.

Ekonomik birimler arasındaki getiri rekabeti olarak adlandırılmıştır. Şöyle ki; fiyatlar arttığında gelirlerinde azalma gerçekleşecek olan çalışanların gelirden daha çok pay almak isteyeceği lakin üretenlerin mal ve hizmet fiyatlarını yükseltmeme fedakârlığı göstermeyeceği ve böylece kümeler arası mücadeleye sebep olacağı belirtilmektedir. Ve çalışanlar savaştan üstün çıktığı süre boyunca, ücret-ücret, ücret-fiyat, fiyat-fiyat sisteminden oluşan ve enflasyon helezonu denilen bir durumla karşılaşmaktadır (Güngör, 2006:7).

2.1.3.4. Ücret Enflasyonu

Emek piyasalarındaki işçi ücretlerinin artması sonucu ekonomide daha fazla para arzına ihtiyaç duyulması ve para arzının artırılması sonucu da enflasyon sorununun ortaya çıkmasıdır (Kılınç, 2013:65). Sendikaların güçlenmesi sonucunda işçilerin rantabilite üzerinde ücret almayı başarmaları durumunda harcamaların ve fiyatlar genel seviyesinin yükselmesiyle ortaya çıkan enflasyondur (Dinler, 2006:457).

2.1.3.5. İthal Enflasyon

Dış ticarete mevzu olan mal fiyatlarındaki artışın dış alma aracılığıyla yurtiçinde üretilen malların harcamalarını artırarak neden olduğu enflasyon türüdür. Dış ülkelerde oluşan enflasyon, ülke içinde mallara olan talebi arttırarak ülkenin ihracat payını arttırmaktadır (Enç, 1993:6).

2.1.3.6. Yapısal Enflasyon

Ekonominin meydana gelme yapısından kaynaklanan nedenlerle, talep yapısının üretim yapısına uydurulamaması sonucu ortaya çıkan fiyat artışları yapısal enflasyon olarak tanımlanmaktadır (Susam, 2009:64).

Özellikle az gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin tarıma dayalı olması ve tarımsal ürünler arzının yeterince esnek olmaması, hızlı nüfus artışı ve köylerden şehirlere göç, talep yapısının üretim yapısına uymaması, dış ticaret dengesinin sürekli açık vermesi ve ithal kapasitesinin esneksizliği, tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin verimlilik farklılığı, üretim faktörleri arası dengesizlik, piyasalarda görülen teknelci eğilimler ve piyasa başarısızlığı, tasarruf ve dolayısıyla yatırım azlığı, sermaye piyasalarının yokluğu ve kurumsal bozukluklar (bürokrasi, kayıt sistemi, kamu yönetimi vb.) yapısal enflasyonun başlıca nedenleridir (Ataç, 2000:82).

2.1.3.6. Çekirdek Enflasyon H ve I Endeksi

Çekirdek enflasyon, enflasyonun geleceğine ilişkin tahmin edici gücü yüksek olan ve para politikasının oluşturulmasına destek olan göstergeye çekirdek enflasyon denir. Çekirdek enflasyon, fiyatlarda oluşan tüm geçici etkilerin arındırılması neticesinde fiyatların genel seviyesindeki sürekli artış anlamına gelmektedir. Geçici etkilerin temizlenmesi amacıyla özel kapsamlı fiyat endeksleri

ile ölçülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2005 yılı Ocak ayından itibaren hesaplanıp yayımlanan Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri Türkiye için çekirdek enflasyon göstergeleridir. Üretilen çekirdek enflasyon göstergeleri, temel politikası enflasyon hedeflemesi olan merkez bankaları için önem arz etmektedir. Bu göstergeler, merkez bankalarının enflasyonun ana eğilimini takip edebilmek amacıyla sıklıkla kullandıkları serilerdir (TÜİK, 2011:2). TÜİK ve Merkez Bankası uzmanlarının katıldığı bir komisyon tarafından oluşturulmuşlardır. Başlangıçta yedi tane özel kapsamlı gösterge varken (A, B, C, D, E, F, G), 2006 yılında H ve 2008 yılında I endekslerinin eklenmesiyle toplam sayıları dokuza çıkmıştır. Özel kapsamlı TÜFE göstergelerinin kapsamı;

- A. Mevsimlik ürünler hariç TÜFE,
- B. İşlenmemiş gıda ürünleri hariç TÜFE,
- C. Enerji hariç TÜFE,
- D. İşlenmemiş gıda ürünleri ve enerji hariç TÜFE,
- E. Enerji, alkollü içkiler ve tütün hariç TÜFE,
- F. Enerji, alkollü içkiler, tütün, fiyatı yönetilen/yönlendirilen ürünler ve dolaylı vergiler hariç TÜFE,
- G. Enerji, alkollü içkiler, tütün, fiyatı yönetilen/yönlendirilen ürünler, dolaylı vergiler ve işlenmemiş gıda ürünleri hariç TÜFE,
- I. İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içecekler, tütün ve altın hariç TÜFE,
- H. Gıda ve alkolsüz içecekler, enerji, alkollü içecekler, tütün ve altın hariç TÜFE (TÜİK, 2011:4).

Merkez Bankası enflasyon hedeflemesi çerçevesinde özel kapsamlı TÜFE(ÖKTG) göstergeleri kullanmaktadır. ÖKTG-H endeksinde işlenmemiş gıda ürünleri ve alkollü içkiler, tütün ürünleri ile altın dışarıda tutulmaktadır. ÖKTG-I endeksinde enerji, gıda ve alkollü içecekler, tütün ürünleri ve altın dışarıda tutulmaktadır. Bu endeksin amacı para politikasından bağımsız olarak mevsimsel koşullara göre davranan gıda ürünleri; uluslararası arz-talep dengesinden ve kamu etkisine bağlı olarak fiyatları belirlenen enerji gurubu; kamu tarafından fiyatı dolaylı yada doğrudan belirlenen alkollü içkiler ile tütün ürünleri TÜFE'den dışlanmaktadır (TCMB, 2011:5). I endeksi, özel kapsamlı TÜFE endekslerinin en anlamlısıdır ve TCMB' nin para politikası kanalıyla etkileyebildiği mal ve hizmet fiyatlarını gösterdiği için TCMB' nin para politikasının etkinliğini ölçmekte önemli bir

göstergedir. I endeksindeki düşüş bize TCMB'nin uyguladığı para politikasının enflasyonla mücadelede başarılı olmaya başladığını gösteriyor. Madde sepetlerinin ve ağırlıklarının güncellenmesi, her yılın sonunda yapılmakta ve zincirleme Laspeyres formülü ile seri devam ettirilmektedir. Her yıl Aralık ayı itibari ile, yeni maddeler endekse dahil edilmekte ya da önemini kaybeden maddeler endeksten çıkarılmakta ve yeni ağırlıklar endeks hesabında kullanılmaktadır. Cari fiyatların, “yeni fiyat referans dönemi (Po)” olan bir önceki Aralık ayının fiyatlarına bölünmesiyle, endeks hesaplanmakta ve Aralık ayı endeksi ile çarpılarak zincirleme işlemi yapılmaktadır.

$$\text{Formül: } I = w * (P_i / P_o)$$

I : endeks

P_i : cari ay fiyatı

w : ağırlık

P_o: temel yıl fiyatı

2.1.4. Şiddetine (Büyükliklerine) Göre Enflasyon Türleri

Şiddetine göre enflasyon çeşitleri beş tanedir. Sürünen enflasyon, ılımlı enflasyon, dörtнала enflasyon, kronik enflasyon ve hiper enflasyon olarak isimlendirilmektedir.

2.1.4.1. Sürünen Enflasyon

Fiyatlar genel düzeyindeki yıllık artışların %2-3'ü geçmediği ve enflasyonist beklentilerin oluşmadığı durumlar sürünen enflasyon olarak adlandırılır. Bu tür enflasyonla mücadele edilmesi, zaten düşük oranlı olduğu için kolaydır.

2.1.4.2. İlimli Enflasyon

Her ülke ekonomisinin kendine has biçimine göre değişiklik gösteren artışların ilimli sayılabileceği enflasyon yüzdeleri vardır. Henüz gelişme aşamasında olan ülke ekonomilerinde yıllık yüzde 6 gelişmiş piyasalarda ise yıllık yüzde 4 enflasyon artış oranı ilimli enflasyon sayılmaktadır. İlimli enflasyonun yaşandığı piyasalarda uzun dönemli sözleşmeleri imzalamaktan çekinmezler ve dolayısıyla da zamanlarını, servetlerinin reel değerini veya refahlarını korumak için harcamazlar. Bu ölçüte göre, Türkiye'de 1965-1970 yılları arasında ve 2004 yılından bugüne ilimli enflasyon yaşanmıştır (Balat, 2010:7).

2.1.4.3. Dörtlü (Yüksek) Enflasyon

Ekonomide %20, %100, %200 oranında yükseliyorsa dörtlü enflasyon söz konusudur. Ekonomide dörtlü enflasyon ekonomik refahını bozmaya başlar. (Dinler, 2000: 404). Bir ülkede bir kez dörtlü enflasyon yerleşince çok önemli bazı ekonomik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Genel olarak halk ve firmalar paranın hızlı değer kaybına karşı kendilerini koruyabilmek için büyük mücadele vermektedirler. Para likit olarak tutulmak istenmemektedir (Telek, 2012:7).

2.1.4.4. Hiperenflasyon

Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının yedi büyük enflasyon döneminde, fiyatlar genel düzeyindeki aylık %50 veya daha fazla orandaki yükselişleri hiper enflasyon olarak isimlendirmektedir. Hiper enflasyonun üç ayırt edici özelliği vardır: Bunlardan birincisi, ücret ve fiyatların tam bir esnekliğe sahip olduğu, sözleşme ve fiyat değişikliklerinin tümüyle senkronize olduğu bir sisteme karşılık gelmesidir. Parasal hesapların yapılamaması ve bunun sonucunda para sisteminin tahrip olması ikinci ayırt edici gerçektir. Üçüncüsü ise, hiper enflasyonun piyasa ekonomisinin kurumlarının olağan işleyişi sonunda ortaya çıkan bir durum değil, ya siyasal otoritenin çöküşü ya da dış ticaret sorunlarıyla ilgili bir olgu olmasıdır (Çakır, 2001:30).

2.1.4.5. Kronik Enflasyon

Ekonomide görülen uzun süreli ve hatta yüksek oranlı enflasyona kronik enflasyon denmiştir. Kronik enflasyonla karşılaşan piyasalarda, enflasyonla birlikte yaşamayı öğrenen, gelecek dönemler boyunca fiyatların belirli bir oranda artacağını konusunda akıl yürütürler ve beklentilerini buna göre yönlendirirler (Balat, 2010:14).

2.1.5. Enflasyonun Etkileri ve Enflasyonun Sonuçları

Enflasyonu etkileyen birkaç etkiyi maddelendirecek olursak;

- Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Toplumun gelir düzeyi enflasyon oranına göre yükseltilirse, ekonomi enflasyona etkisi olmayacaktı. Lakin gerçek hayatta olay bundan hayli değişiktir. Toplumda çalışan kesim olan memur, işçi ve emekli vb. gibi gelirlerinin satın alma gücünü enflasyona karşı muhafaza edemeyen sabit gelirli taraflar enflasyondan en fazla zarar gören kesim olacaktır (Tugay, 2004:26).

- Enflasyonun Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Enflasyon kişilerin tasarruf isteklerini yok eder. Para günden güne değer kaybettiği için kimse parasını saklamaz ve hemen mala yatırmak ister. Bu durum talebi kamçılayacağından, fiyatların yükselmesini daha da azdırır (Telek, 2012:9).
- Enflasyonun Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi: Enflasyonun olduğu ekonomilerde fiyatlar yükselirken, paranın azalan satın alma gücüne denk ölçüde devalüasyon yapılamaz veyahut ihracata prim verilmezse, dış piyasalarla ithalatta bulunmak pahalı olacaktır, enflasyonun var olduğu piyasalarda ithalatta bulunmak ucuz hale gelecektir. Enflasyon iktisaden ithalata yönelimi artırır. Böyle bir durumda ithalat artacak, ihracat azalacaktır. Enflasyonla beraber artan dış ticaret açıkları piyasanın altın ve döviz rezervlerini eritecektir (Tugay, 2004: 28).
- Enflasyonun Yatırımlara Etkisi: Enflasyonun yükselmesi sebebiyle hem bireylerin tasarruf yapmaktan geri kalması hem de yatırım maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle, ülkedeki yatırım miktarında artış olmamaktadır (Turhan, 2007:13).
- Enflasyonun Kur Geçişkenliği Üzerindeki Etkisi: Döviz kurundaki hareketlerin enflasyon üzerindeki kısa ve orta vadeli etkilerinin (geçişkenlik etkisi) anlaşılması para politikası uygulamaları açısından büyük önem arz etmektedir. Döviz kurundaki oynaklığın yüksek seviyelere çıkması geçişkenlik etkilerini sınırlayabilecek unsurdur. Bunun yanı sıra düşük enflasyon düzeylerinin uzun süre korunabilmesinin de beklenti kanalıyla geçiş etkisinin zayıflamasına destek vermiş olabileceği tahmin edilmektedir (TCMB,2011:9).
- Enflasyonun Enerji Maliyeti Üzerindeki Etkisi: Günümüzde enerji gereksiniminin yaklaşık yüzde altmış ikisini ithalat yoluyla karşılayan Türkiye’ de, geçmişte yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle kalkınmanın gereksinim duyduğu ölçü ve nitelikteki enerjiyi zamanında sağlamada çoğu kez yetersiz kalmıştır (DPT,2000:142). Yükselen maliyetler, üretimin temel girdilerinden olan enerjinin kıtlık probleminin arttığını göstermektedir. Bunun sonucu olarak üretim çıktısındaki büyüme ve verimlilik düşmektedir. Tüketiciler, enerji fiyatlarındaki artışın geçici olduğunu düşünüyorlarsa, tüketimlerini sabit tutacaklardır. Bunu daha az tasarruf yaparak veya daha çok borçlanarak sağlayacaklardır ki daha çok borçlanmak denge reel faiz oranını arttıracaktır. Üretim çıktısındaki düşüş ve reel faiz oranındaki artış reel para talebinin düşmesine, enflasyon oranının artmasına neden olmaktadır. Sonuç

olarak enerji fiyatlarındaki artış GSYİH' DA düşüşe, ise artışa yol açmaktadır (Brown ve Yücel, 2002:3).

- Enflasyonun Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Enflasyon, vergi sisteminin yapısına ve enflasyon oranına bağlı olarak vergi gelirlerini pozitif veya negatif yönde etkileyebilir fakat genel olarak enflasyonun vergi gelirleri üzerinde nötr etkiye sahip olması istenilir. Ülkede enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerini artırması şu üç şartın birlikte meydana gelmesine bağlıdır (Mansfield, 1980:31). Vergiye tabi kazanç ve gelirler, enflasyon oranındaki artışa paralel olarak artmalıdır, ayrıca vergi sistemi, artan oranlı bir tarife yapısına sahip olmalıdır ve verginin toplanması hızlı bir olmalı, yani vergiyi doğuran olay ile tahsilât arasındaki süre çok kısa olmalıdır. Vergi dilimlerinin enflasyona karşı ayarlanmaması durumunda, mükellefler daha yüksek vergi dilimine tabi tutulacaklarından daha yüksek oranda vergilendirileceklerdir. Ülkelerde enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerini aşındırması, vergiyi doğuran olay ile tahsili arasındaki sürenin çok uzun olması ve vergilerin herhangi bir şekilde enflasyona karşı endekslenmediği durumlarda daha da netleşecektir. Enflasyon döneminde vergi tahsilinin gecikmesi ile uğranılan reel satın alma gücü kaybı Olivera-Tanzi etkisidir. Bu kaybın nedeni enflasyon döneminde verginin tarhi ile tahsili arasında geçen sürenin uzamasından kaynaklanmaktadır.

Enflasyon aile içi ilişkileri de zarar vermektedir. Aile içi ilişkiler gergin duruma gelmekte ve aile içi dayanışma zarar görmektedir. Sosyal açıdan bireylerin değer yargılarını, yönetim ve ticaret ahlakını bozan, işsizliğe neden olan bir olumsuz kötü bir olgudur (Tugay, 2004:29).

Enflasyonun sonuçlarına değindiğimizde enflasyonun sonuç ve maliyetlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Enflasyonist ortamlarda fiyat mekanizması yol göstericilik işlevini kaybeder,
- Enflasyon finansal sektörün temel işlevini aksatır,
- Yüksek enflasyon iktisadi büyümeyi uzun dönemde negatif yönde etkiler,
- Yüksek enflasyon gelir dağılımındaki adaletsizliği arttırır,
- Yüksek enflasyon vergi bozulmalarına yol açar,
- Yüksek enflasyon para ikamesi sorununu doğurur,
- Yüksek enflasyon nedeniyle bireyler ellerinde daha az para bulundurlar (Kılınç, 2013:68). Tüm bu anlatılanlardan yola çıkarak enflasyonun istenilen bir

durum olmamasının yanı sıra ılımlı enflasyonun büyüme teşvik edeceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

2.1.6. Türkiye’de Enflasyonun Tarihsel Seyri

Türkiye’de enflasyon bulunduğu toplu durumuna göre, (1923-1945), (1946-1960), (1961-1979), (1980-1993), (1994-2005), 2005 yılından günümüze kadar geçen dönem olmak üzere altı dönemde incelenmiştir.

2.1.6.1. 1923-1945 Yılları Arasındaki Dönem: Osmanlı imparatorluğu döneminde de aralıklarla enflasyonla ilgili sıkıntı veren durumlar yaşanmıştır(Turhan, 2007: 52). 1923 ile 1929 yıllarında sıkı para politikasına, denk bütçe politikasına dayalı politikanın başarılı şekilde tatbik etmesi sonucunda enflasyon görülmediği, Mustafa Kemal Atatürk’ün öldüğü 1938 yılına kadar geçen kısımdaysa bütün ülkelerde var olan 1929 ekonomik buhranının bizim üzerimizde de etkili olması durgunluğu neden olmuştur (Turhan, 2007:52).

Tablo 2. 3 Türkiye’de 1938-1945 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (1938=100) (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013: 2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH DEFLÂTÖRÜ	DEĞİŞİM %
1938	100.00	...	100.0	...	0,03	...
1939	102.10	2,100	101.30	1,311	0,0303	1,822
1940	110.80	8,511	126.61	25	0,0402	22,511
1941	132.50	19,621	175.42	38,521	0,0501	38,911
1942	220.90	66,702	339.71	93,751	0,112	96
1943	322.00	45,800	590.40	73,800	0,170	65,202
1944	330.00	2,513	459.32	-22,221	0,131	-23,701
1945	333.00	0,920	444.60	-3,211	0,120	-3,401

2.1.6.2. 1946-1960 Yılları Arasındaki Dönem: 1945’te ikinci dünya savaşının bitmesiyle beraber savaşan ülkelerle yakın mesafede olan bizim gibi ülkelerde de iktisadi çöküntü olmuştur. ABD’nin baş çektiği bir dönem başlamıştı. İlk adım

Bretton Woods toplantısı ve bu toplantıda ülke paralarının değeri Amerikan Dolarına sabitlenmiştir.

Türkiye ise içerde siyasi ve ekonomik gelişmelere uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Bunun için 1946 devalüasyonu, uyum sağlama çabasının bire bir göstergeleridir (Doğruel ve Doğruel, 2005:139-144). 1946 yılında yapılan devalüasyon, Türkiye’de yapılan ilk devalüasyon olarak tarihe geçmiştir. Şöyle ki, 1 dolar 131 kuruştan, 280 kurusa yükseltilmiştir (Turhan, 2007:54).

1950 yılında iktidar değişikliği yaşanmıştır. Ancak 1946 sonrası 1953 yılına kadar gittikçe yükselen dış ticaret açıkları, sorun haline gelmiştir. 1954 yılından sonra ithal ikameci politikalara sanayileşme çabalarına öncelik verilmiştir (Turhan, 2007:55).

Tablo 2. 4Türkiye’de 1946-1960 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (1938=100) (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013: 2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH FİYAT DEFLATÖRÜ	DEĞİŞİM %
1946	230.40	-3,80	427.71	-3,80	0,121	-5
1947	325.21	1,51	433.30	1,30	0,121	5,61
1948	329.70	1,40	466.71	7,71	0,121	8,61
1949	354.51	7,52	503.50	7,90	0,121	0,40
1950	339.22	-4,30	452.20	-10,21	0,121	-2,12
1951	335.52	-1,13	482.52	6,70	0,142	6,53
1952	352.61	5,11	486.32	0,81	0,142	2,71
1953	369.52	4,82	497.52	2,33	0,151	4,83
1954	402.81	9	552.22	11	0,162	5,12
1955	450.70	11,92	592.01	7,20	0,171	11,31
1956	502.61	11,53	691.50	16,81	0,200	11,83
1957	565.42	12,52	820.83	18,73	0,241	23,32
1958	654.11	15,73	944.72	15,14	0,281	14,23
1959	802.00	22,63	1128.91	19,55	0,331	19,92
1960	861.30	7,41	1188,70	5,36	0,341	3,33

2.1.6.3. 1961-1979 Yılları Arasındaki Dönem: Bu süreçte plansız ve dengesiz bir büyüme var olmuştur. Dönemin ilk bölümünde ortaya çıkan olumlu gelişmeler, ikinci bölümünden itibaren enflasyon ve dış açıkların etkisiyle bunalımların yaşandığı bir belirsizliğe bırakılmıştı (Turhan, 2007:58). 27 Mayıs 1960 ihtilalından sonra ise, asker ve sivil yöneticilerin ortak iradelerine dayanarak, ülke ekonomisinin kalkınmasının belirli bir plan ile meydana gelmesi kararlaştırılmış ve buna dayanarak Devlet Planlama Teşkilatı kurulmaya karar verilmiştir ve kurulmuştur. Birinci Kalkınma Planında ilk iş sanayileşme olmuştur. İthal ikameci, kamu kesimine öncelik, önem veren sanayileşme modeli yolu izlenmiştir.

Tablo 2. 5 Türkiye’de 1961-1972 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2013: 2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH FİYAT DEFLÂTÖRÜ	DEĞİŞİM %
1961	872.5	1,3	1223.2	2,9	0,36	4,1
1962	905.7	3,8	1292.9	5,7	0,39	9,5
1963	694.5	6,5	1347.2	4,2	0,41	5,7
1964	972.3	0,8	1363.4	1,2	0,42	2,6
1965	1037,4	6,7	1473	8,1	0,44	4,3
1966	1094.5	5,5	1544.6	4,8	0,47	6,4
1967	1163.4	6,3	1662.0	7,6	0,5	6,5
1968	1211.1	4,1	1715.2	3,2	0,52	3,9
1969	1280.1	5,7	1838.6	7,2	0,56	7,2
1970	1431.2	11,8	1961.8	6,7	0,6	8,5
1971	1743.2	21,8	2273.8	15,9	0,71	17,4
1972	2009.9	15,3	2683.0	18	0,78	10,2

1964 yılında TEFE oranında %0,8, TÜFE oranında ise %1,2 düzeyiyle bu dönemin en düşük değerlerine ulaşılmıştır. Ayrıca TÜFE ve TEFE oranlarında en yüksek değerlere ise sırasıyla %6,7 ve % 8,1 düzeyiyle, 1965 yılında ulaşılmıştır.

Döviz sıkıntısına sonuç olması hedefiyle 1970 yılında Türk Parası %66 oranında devalüe edilmiştir lakin bu bir çözüm olmamıştır. Siyasi ve sosyal huzursuzluk olan 12 Mart 1971 muhtırası gerçekleşmiştir (Turhan, 2007:60).

İkinci Kalkınma Planının da ise 1968'den beri, ilk başlarda ölçülü süregiden enflasyon oranları, yaşanan problemlerden sonra tek haneli rakamlardan çift haneli rakamlara çevrilmiştir.

Tablo 2. 6 Türkiye'de 1973-1979 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1923-2013:2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH FİYAT DEFLATÖRÜ	DEĞİŞİM %
1973	2327.5	15,8	3233.1	20,5	0,94	21,1
1974	2685.9	15,4	4199.8	29,9	1,23	30,5
1975	3196.2	19,0	4623.9	10,1	1,49	21,2
1976	3720.4	16,4	5345.3	15,6	1,72	15,3
1977	4557.5	22,5	6633.5	24,1	2,13	24,0
1978	6986.7	53,3	10122.7	52,6	3,13	46,7
1979	11318.4	62,0	16591.1	63,9	5,5	75,6

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve 1973 petrol şoku, dış ticaret açığını üç kat fazlalaştırmıştır. 1972-1979 yıllarında görüldüğü gibi TEFE ve TÜFE değerlerinde; İkinci Kalkınma Planının nihai dönemlerinde etkisini gösteren iki haneli değerler sürmeye başlamış ve Üçüncü Kalkınma Planının nihai dönemlerinden beri epeyce yükselişe geçmiştir.

2.1.6.4. 1980-1993 Yılları Arasındaki Dönem: Petrol şokunun ardından olması gereken önlemlerin olamaması bu yıllarda tatbik edilen sabit kur politikası neticesinde, 1970'li yılların ikinci bölümünde Türk liramızın fazla değerlenmesi ek olarak reel ücretlerdeki yükselişler, cari işlemler açığına ve dış finansman ihtiyacının yükselmesine sebep olmuştur. 24 Ocak 1980 kararlarının alındı çünkü yüksek enflasyonun neden olduğu, dış ticaretimizin eksikliği, yurt içi tasarrufların da darlık nedeniyle yatırımlarda artış olmaması ve ithal ikameci sanayi politikasının olumsuzlukla sonuçlanması, sebebiyle tüm ağırlık kamu sektörünün omuzlarına bindirilmesi gibi nedenlerden dolayıdır (Turhan, 2007:66-67). 24 Ocak kararlarıyla beraber; Türk Lirası dolar karşısında hemen hemen yüzde 49 oranında devalüe edilerek dolar kuru 47 TL'den 70 TL'ye yükselmiştir.

Tablo 2. 7 24 Ocak 1980 Kararlarının Temel Çerçevesi (Kol ve Karaçor, 2012: 383)

MAL PİYASASI	PARA PİYASASI
— Ödemeler dengesi açığını kapatmak	— Faiz haddinin ve döviz kurunun serbest piyasa şartlarına göre uyum sağlanması
— Kamu açıklarını en küçük seviyeye indirmek	— Sermaye piyasasının büyütülmesi
— Ekonomiyi dış rekabete kapılarını açmak	— Sermaye hareketlerinin serbest bırakılması
— Serbest piyasanın işleyişini temin etmek	— İhracat ve ithalatın serbest bırakılması
— Arz ve talep dengesini temine etmek	
— Özel kesim girişimciliğini yardım sağlamak	

Türkiye'miz serbest piyasa ekonomisine atlayışını bu dönemle hamle atılmıştır. Özel sektörün özendirildiği ve ithal ikameci sanayileşme politikalarından ziyada dış ticaretin serbest bırakılması esasına dayanan politikaların yürütüldüğü bu yargı Türkiye ekonomisi tarihinde bir doğum olarak görülmektedir (Parasız, 2001:353).

Tablo 2. 8 Türkiye'de 1980-1993 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (1987=100) (TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1923-2013:2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH FİYAT DEFLÂT ÖRÜ	DEĞİŞİM %
1980	22 795.30	101,40	34 376.70	107,20	10,420	89,61
1981	30 545.70	341	47 027.31	36,81	15,052	44,32
1982	39 220.61	28,42	59 724.62	270	19,313	28,31
1983	51 535.92	31,41	77 940.61	30,510	24,322	262
1984	76 479.31	48,42	117 144.82	50,31	36,133	48,51
1985	110 895.02	451	167 751.31	43,201	55,241	52,923

1986	149 264.71	34,64	217 405.72	29,602	74,922	35,62
1987	207 328.62	38,91	287 193.01	32,12	100	33,5
1988	360129.80	73,741	483 345.82	68,31	169,730	69,712
1989	588 092.01	63,34	792 203.71	63,92	297,841	75,52
1990	942 711.52	60,31	1 206 526.2	52,32	469,522	57,63
1991	1 563 958.41	65,94	1 874 941.80	55,412	747,342	59,223
1992	2 660 293.30	70,11	3 039 2801.6	62,13	1221,851	63,52
1993	4 418 747.1	66,142	4 814 2120.5	58,41	2044,832	67,43

2.1.6.5. 1994-2005 Yılları Arasındaki Dönem: Cari işlemler açığının hızla artması, yeni bir kararlılık politikası kararları alınmasına yer hazırlamıştır(Parasız, 2001: 376). Tüm olumsuzlukların neticesinde; 5 Nisan 1994 yeni bir denge politikası uygulama hükmü alındı. 5 Nisan kararlarının zemininde; sürdürülebilir bir ekonomik büyüme, gelişme, kalkınma sağlanması gibi ekonomide uzun dönemli iyileştirmeler sağlamayı hedef kuran sistemler oluşturmaktadır (Turhan, 2007:68). 5 Nisan kararlarıyla birlikte; döviz kurları serbest piyasaya dalgalandı ve aşırı değer gören Türk Liramız Dolar karşısında değer kaybederek 1 Dolar 15 bin TL kurundan 1 Dolar 32 bin TL artmıştır.

2000 yılının Şubat ayında ülkeden dışarı oldukça yüksek oranda yabancı sermaye çıkışının olması, batık bankaların sayısının artması, cari açığın yükselmesi Kasım 2000 programına itimat duyulmamasının nedenleri arasındadır (Turhan, 2007:69). Kasım olumsuz sonuç verince, Şubat 2001'de Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında tasarlanan temel iş, kamu borçlarının yükselmesini önlemek ve borç krizini ortadan kaldırmaktır. Türkiye iktisadını, dış yardıma gereksinim duymayacak bir sisteme kavuşturmak şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 2. 9 Türkiye’de 1994-2005 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları (1987=100 ve 2003=100 2005 yılı için 2003=100) (TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1923-2013:2013)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	TEFE	DEĞİŞİM %	GSMH FİYAT DEFLÂTÖRÜ	DEĞİŞİM %
1994	9 115 875.31	106,30	10 624 984.61	120,75	4238,282	107,31
1995	17 137 845.62	881	19 762 471.4	86	7931,972	87,21
1996	30 911 933.2	80,42	34 775 574.7	76	14119,6	78
1997	57 411 782.70	85,712	63 218 658.51	81,85	25587,32	81,21
1998	106 017 629.82	84,71	108 629 842.8	71,82	44859,1	75,31
1999	174 787 793.11	64,921	166 270 384.31	53,1	69868,223	55,8
2000	270 777 960.1	54,92	251 801 510.51	51,40	105415	50,91
2001	418 081 170.42	54,4	406 911 241.0	61,60	163740	55,3
2002	606 217 697.13	45	610 773 772.71	50,10	236408,81	44,41
2003	759 590 774.43	25,31	767 131 858.6	25,61	289596	22,5
2004	839 955 478.42	10,61	852 206 781.71	11,11	317004,40	9,58
2005	122,651	7,723	122,31	2,661	300202	5,325

2005 yılından itibaren artık TEFE’nin yerini ÜFE alıyor. ÜFE, "Üretici Fiyatları Endeksi"nin kısaltılmışıdır.

2.1.6.6. 2006-2014 Yılları Arasındaki Dönem: Enflasyon yüzde olarak 2005 yılında nihai 35 yılın en düşük seviyesine ulaşmıştır. Merkez bankası da hedef ile beklentiler arasındaki güvenilirlik farkını önemli ölçüde düşürmüştür. Bu dönem örtük enflasyon hedeflemesidir. 2006 yılının başından itibaren örtük enflasyon hedeflemesi kullanılmıştır. TCMB iki puanlık belirsizlik koridor ile nokta hedef olarak belirlemiştir. Lakin 2006 yılında yaşanan TCMB başkanının atanma yapılamamasının, enflasyon hedefinden uzaklaşma görülmüştür.

Tablo 2. 10 Türkiye’de 2006-2015 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları
(TÜİK, İstatistik Göstergeler:2016)

YIL	TÜFE	DEĞİŞİM %	ÜFE	DEĞİŞİM %
2006	11212.51	10.56	131.38	6.12
2007	12194.30	9.79	139.67	8.99
2008	13467.59	9.18	157.43	9.08
2009	14309.76	8.63	159.37	6.84
2010	15535.59	7.48	172.95	4.77
2011	16541.04	6.70	192.12	9.73
2012	18011.80	8.69	203.82	9.43
2013	19308.58	7.67	212.96	3.93
2014	19930.74	8.25	234.78	8.60
2015	19989.46	8.10	248.96	9.10

Tablo 2. 11 Türkiye’de Dönemler İtibariyle Türkiye’de Fiyat Hareketleri

Dönemler	TÜFE %	TEFE %
1938-1945	18,3	25,9
1946-1960	6,8	7,1
1961-1979	15,5	15,9
1980-2005	56,6	54,2
2006-2015	8,13	7,98

(TÜİK,2016)

2.2. İŞSİZLİĞİN TANIMI VE TÜRLERİ

2.2.1. İşsizliğin Tanımı

Yaygın olarak ekonomideki ücret düzeyinde çalışmak isteği ve gücünde olduğu halde iş arayıp iş imkânı bulunamaması durumu işsizlik olarak kabul edilir (Ünsal, 2000:14).

İktisadi bakımdan emek talebinin emek arzına denk gelmemesi olarak tanımlayabiliriz. İstihdamın olması için emek arzının talep edilen işçi kalitelerini de taşıması gerekmekte, yoksa istihdam mevzubahis olamaz (Güney, 2009:136). Burada dikkat çekecek konu, bireyin çalışma isteği ve gücüdür. Eğer kişinin engel teşkil edecek bir vaziyeti varsa, bundan dolayı iş göremiyorsa veyahut özgür dileğiyle çalışmak istemiyorsa işsiz olduğunu dile getiremeyiz. Ayrıca ILO'nun yaptığı tarife göre fiilen iş aramayan bireylerde işsiz değildir. Bu kapsamda dört temel öge ehemmiyet taşımaktadır (www.sosyalpolitika.info):

1. Durum unsuru: Örneğin çalıştığı yerdeki satışların düşmesi ile artık işsiz olması durumu.
2. Gereksinim unsuru: İşsiz bireyin olağan ücret oranından çalışma ihtiyacı içinde olması durumu.
3. Davranış unsuru: bireyin işe hazır ve çalışmak dileği içinde olması durumu.
4. Eylem unsuru: Aktif halde iş arama gayreti göstermesi durumu.

2.2.2. İşsizliğin Ölçülmesi

İşsizliğin boyutlarını görmek için işsizliğin ölçülmesi önem arz etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere baktığımızda “İşsizlik Sigortası” yürütülmesi nedeniyle işsiz bireylerin alakalı yerlere kayıt olması mecburiyeti vardır (Bekiroğlu, 2010:20). İşgücü piyasasının yolunu yöntemini seyretmek için gerekli istatistikî bilgilerin temel yapısını, iktisaden aktif nüfus, eksik istihdam gibi veriler oluşturmaktadır. Bu datalar hem bir istihdam hem de bir diğer ekonomi politikalarının yürütülüp yönlendirilmesinde sağlayıcı öge vazife üstlenmektedir. Ülkemizde işgücünün tamamını içine alan temel veri kaynaklarını şöyle sıralamak gerekirse (Yüceol, 2005:60):

- Genel Nüfus Sayımı Sonuçları
- Kalkınma Bakanlığı
- DİE Hane halkı İşgücü Anketleri
- TMTürkiye İş Kurumu Yayınları

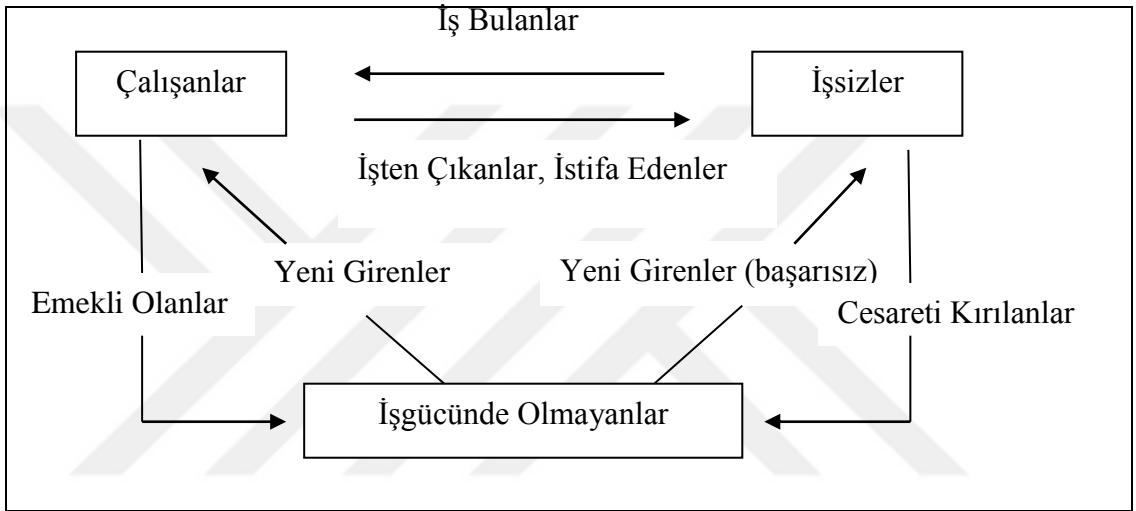
Türkiye'de genel nüfus sayımı, (TÜİK) tarafından periyodik olarak yapılan nüfus sayımıdır. İşsizlikle ilgili veriler başka diğer ülkelerde olduğu gibi, istihdam edilenler ile işsiz bireylerin ve değişik özelliklerine ilişkin bilgiler, TÜİK tarafından 1988 yılından beri muntazam şekilde ve Hane halkı işgücü anketlerinden oluşmaktadır. Hane halkı işgücü anketinin temel amacı ülkemizdeki çalışanların

yapısını detaylı ve aktüel bilgilere dayalı şekilde ortaya koymaktır. İlk hane halkı işgücü anketi 1966 yılında sekiz ilde, 1966-1987 yılları arasında ise çapraşık düzensiz aralıklarla uygulanmış, bu dönemde uygulanan anketlerden elde edilen veriler birbiri ile karşılaştırılabilir özellikte değildir (TÜİK İşgücü, İstihdam Ve İşsizlik İstatistikleri, 2007:1).

Kurumsal olmayan sivil nüfusun işsiz olan bireyler ile iş aramayanlar topluluğunu, sivil nüfusun iş gücünde olmayan kısmını temsil eder.

İşgücünde olmayanlar = Kurumsal olmayan sivil nüfus - İşgücü

Tablo 2. 12 Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus İçindeki Hareketler (Ünsal, 2009:88)

İş gücünün kurumsal olmayan sivil nüfusa oranı, sivil nüfus da kaç bireyin çalışmak istediğini göstermektedir ve bu oran özetle işgücü katılım oranı diye adlandırılır.

$$\text{İşgücüne Katılım Oranı} = (\text{İşgücü} / \text{Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus}) * 100$$

İşgücünün bir kısmının işinin olmaması durumunu ifade eden işsizlikse işsizlik oranı ile hesaplanmaktadır.

İşsizlik Oranı = [İşsizler(çalışmak isteyenler) / İşgücü(çalışanlar + işsizler)] * 100 şeklinde hesaplanmaktadır.

İşsizlik oranı toplam işgücü içinde işsizlerin göreceli ağırlığını belirten bu katsayı önemli makro ekonomik göstergedir. İşsizlik oranlarındaki yükseliş diğer

endekste öteki değişikliklerle birlikte alındığında ekonomide küçülmeyi, aksi durumdaysa ekonomide büyümeye işaret eder. Ekonomi tam istihdam düzeyinde olsa bile emek piyasasında kaçınılmaz olarak belli bir oranda işsizlik olacaktır. Doğal işsizlik olarak adlandırılan piyasada istikrar hüküm sürüyorken oluşan işsizlik oranıdır (Gündoğan ve Biçerli, 2004:55).

Emek piyasası ile alakalı farklı kavramlardan bir diğeri istihdam oranıdır.

İstihdam Oranı = (İstihdam Edilenler / Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus) x 100 şeklinde hesaplanmaktadır.

İşsizlik oranları iki sebepten ötürü işsizlik mevzusu gerçek tabloyu aksettirmeden uzaktır. Birinci sebebi, işsizlik oranlarının daha yüksek noktalara ulaştığında o işsizlerin bir bölümü iş bulmaktan ümidini keserek işsiz olmalarıdır. İkinci sebebi ise çalışan kişilerin bir kısmının part-time istihdam edilmeleridir (Bekiroğlu, 2010:50). İstihdam oranı ise; kurumsal olmayan nüfusun ne kadarlık kısmının ekonomide çalışır halde olduğunu bize gösteren orandır.

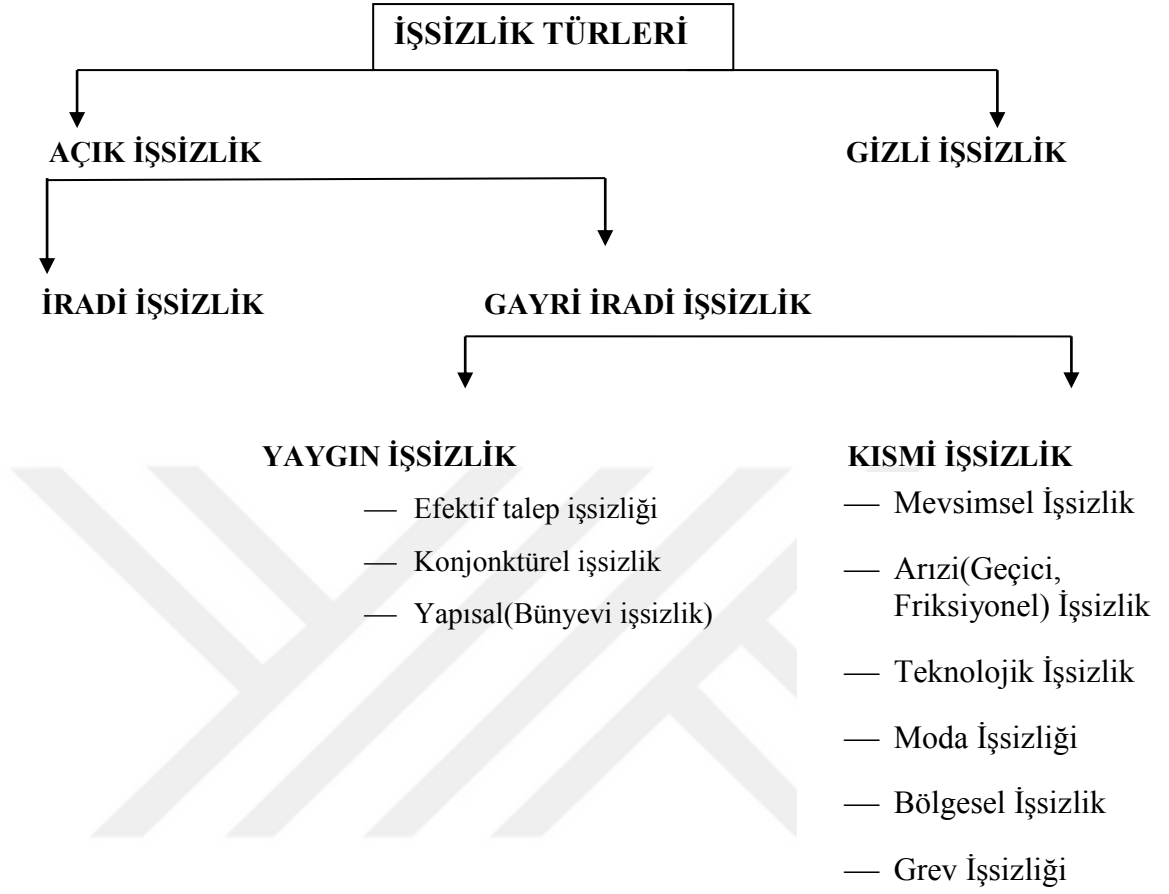
İstihdam Oranı = (Çalışanlar / Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus)*100

İşsizlik oranının hesaplanmasıyla ilgili olarak bazı eksiklikler söz konusudur. Ev işlerinde çalışanlar ve ev kadınları üretim yapmalarına rağmen piyasada emeklerini satmadıkları için bu hesaplamada yer almazlar. Yüksek bir ücret alırken işten ayrılan kesimde bu hesaplamanın eksik yönünü oluşturur. Yüksek ücretli bir iş beklentisinde olup da talep ettikleri ücrette iş bulamayan kişiler kendilerini iş piyasasından çekmektedirler. Bu kişiler işsiz ama hesap dışındadırlar. Eksik istihdam olarak kabul edilen yarı-zamanlı çalışma biçimi, işsizlik oranlarının olması gerekenden düşük çıkmasına neden olmaktadır.

2.2.3. İşsizliğin Türleri

İşsizlik sorun olarak bir bütün olsa da bu sorun; zamanı, etkisi, ortaya çıkış biçimi ve zararları açısından çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 2. 13 İşsizlik Türleri (Andaç, 2010:46).

2.2.3.1. Açık İşsizlik

Bu işsizlik çalışma isteği var olduğu halde, cari ücret düzeyinde iş aradığı halde bile iş bulamayanların oluşturduğu işsizlerdir. Diğer bir ifade ile de bir bireyin para kazanmak için yapacağı bir iş ve uğraşının olmaması durumunda açık işsizlik söz konusudur. Bu işsizlik hali çalışan bireyin iradi veya gayri iradi sebeplere dayanarak işsiz kaldıkları durumu gösterir. Bundan dolayı açık işsizliği iradi ve gayri iradi işsizlik şeklinde ayrılmaktadır.

2.2.3.1.1. İradi (İstemli) İşsizlik

Kişiler üşengeç olduklarından yürürlükte olan ücret düzeyini ve şartlarını kendi özelliklerine uygun bulmadıklarından ve ya da herhangi bir gelire gereklilik duymadıklarından çalışmamayı çalışmaya tercih edebilirler. İşçinin güncel

ücretlerle, çalışma şartları ve kabiliyetine uygun bulmadığı işte çalışmayı tercih etmemesinden dolayı ortaya çıkmıştır. Gönüllü işsizliğin nedenleri ilk olarak hiç iş aramamış olabilir, kendi şartlarına uygun iş bulamamış olabilir, son olarak açık seçik çalışmayı istemeyebilir (Bekiroğlu, 2010:53).

Ayrıca aile bireylerinden çalışabilecek düzeyde olup da sadece bir kişi çalışıyorsa bu ailede de bu gelire razı gösteriyorsa diğer fertlerde çalışmak istemezler. Bazı kimseler nadir olsa da istirahat etmeyi maddiyata tercih ederler ve çalışmazlar.

2.2.3.1.2. Gayri İradî İşsizlik

Gayri iradi işsizlikte, iradi işsizliğin tam tersi, işsiz kalan birey, isteyerek işsiz olmadığından bu durumu atlatması da yine kendi emeklerine bağlı değildir. Bazı akımlar bireylerin çok düşük ücreti kabul etmeye rıza göstereceğinden bu tür işsizliğin önlenilebileceğini öne sürmüşlerdir (Bekiroğlu, 2010:54). Gayri iradi işsizlik kendi içinde ikiye ayrılır:

İlki yaygın işsizliktir ekonomik nedenlerle oluşur. Nedenlerine göre çeşitleri vardır (Andaç, 2010:46). Bunlar efektif talep işsizliği, konjonktürel işsizlik ve yapısal işsizliktir. Efektif talep işsizliği toplam tüketim ve yatırım azalmasından dolayı oluşur (Boztepe, 2007:16). Konjontürel işsizlik, yüksek sanayisi olan ülkelerde fazla üretimin sebep olduğu işsizliktir. Bilhassa dayanıklı mal üreten sanayi bölgelerinde ortaya çıkar (Andaç, 2010:47). Yapısal işsizlik ise, işgücünün coğrafi ve kalifiye eleman talebindeki ve teknolojideki değişmelere hemen uyum gösterememesi neticesinde, çalışanların bir bölümünün işlerin işsiz kaldığı işsizlik türüdür (Karabulut, 2007: 12). Tarımda makineleşme ve fabrika üretimi ürünlerin tercih edilmesi neticesinde yapısal işsizliğe neden olmuştur (Güney, 2009:138).

Gayri iradi işsizliğin ikinci türü kısmi işsizliktir, genel olarak kısa dönemlerle sınırlı sayıda işyerinde belirli periyotlarla ortaya çıkan işsizlik durumudur. Kısmi işsizlik, mevsimsel işsizlik, friksiyonel işsizlik, teknolojik işsizlik, moda işsizliği, bölgesel işsizlik ve grev işsizliği türleri vardır. Mevsimsel işsizlik, friksiyonel işsizlik, teknolojik işsizlik alt bölümler şeklinde açıklanacaktır.

Moda işsizliğine baktığımızda, tercih, gelenek görenek ve zevklerin değişmesi ile ortaya çıkan iş kollarında meydana gelen işsizliktir. Bölgeler arası yatırım eksikliği iş gücünün yer değiştirmesinin güçlüğünden doğan işsizliktir bölgesel

işsizliktir. Toplu uyuşmazlıkların sebep olduğu grev veya iş bırakımı neticesinde oluşan grev işsizliğidir (Andaç, 2010:48).

Kısmi işsizlik türü içerisinde ilki olan Mevsimsel işsizlik, mevsimlerde doğal koşullar sebebiyle ekonomik etkinliğin biraz yavaşlaması neticesinde üretimin azalması mevsimsel işsizliği neden olur. Tarıma dayalı piyasalarda neden olan işsizliktir. Durgun aylarda geçimini karşılamak için iş yapmak isteyen, lakin işsiz kalması halidir. Mevsimlik işsizliğin ortaya çıkışında iki neden vardır bunlar, hava şartları gibi nedenlerle üretimin aksaması dolayısıyla mevsimlik işsizliğe ani ve doğrudan etkileyen nedendir. Diğerleri üretimin mamul talebinde belirli mevsimlerdeki değişikliklerdir (Boztepe, 2007:19).

Arızı (Geçici, Friksiyonel) işsizlik ise, ekonomi dengede iken çalışanların kısa süre zarfında işyerini değiştirmesi sırasındaki işsizlik durumudur. Kısmen istemli, kısmen de istemsizdir. Her ekonomide yüzde 1 ya da 2 oranında kısmi bir süre içinde işsiz olabilmektedir (Bozdağlıoğlu 2008:48). Bilgi eksikliği, üretim girdilerinin zamanında işe girdirilememesi, çalışabilir nüfusa sürekli yeni katılımlar, kabiliyetine uyan işi bulamayıp, iyi koşullarda iş bulabilmek ümidiyle işlerinden ayrılanlar gibi nedenleri vardır (Boztepe, 2007:20).

Teknolojik işsizliğe baktığımızda, üretimde emeğin yerine makinelerin tercih edilmesi durumunda ortaya çıkan işsizliktir. Sanayileşmiş toplumlarda bu durum makineleşme ile birlikte, küçük iş yerlerinde ve zanaatlarda çalışan zanaatkârı ve işçiyi işsiz konumuna getirir. Yeni teknolojinin olduğu bölümlerde üretim artarken bir yandan da çalışanlar işsiz konumuna geliyor (Güney, 2009:139)

2.2.3.2. Gizli İşsizlik

Belli olmayan bir üretim bölümünde işgücünün bir kesiminin üretimden çıkması durumunda üretimde önemli bir oranda azalma söz konusu bile olmuyorsa gizli işsizlik vardır. Açık işsizlikten farkı, bireyin bir işi var ve kişi yöntem olarak işsiz değildir. Bu işsizlik çoğunlukla az gelişmiş ekonomilerde tarımda ve kamu sektöründe geniş olarak görülmektedir. Prof. Dr. Faruk Andaç'ın kitabında gizli işsizlik ile ilgili şunlar belirtilmiştir.

İstihdam azalışından veya işsizlikten söz etmek kolay değildir. Çünkü istihdam seviyesinde farklılık yoktur. Ama işçilerin yeni işlerindeki verimlilikleri eski işyerlerindeki etkinliklerinden düşüktür. Nedeni bir endüstride işine devam eden işçinin aldığı ücret, o piyasadaki işini kaybetmiş olan aynı bir çalışanın marjinal fizik

verimliliğinin oranındadır. İşini kaybeden bu çalışan kendisine daha yüksek bir ücret verecek bir iş bulabilseydi işi kabul etmek için eski işinden atılmasını beklemezdi (Andaç, 2010:44-45). Gizli işsizlikle ilgili literatürde sık geçen örneklerden biri de belli çevredeki ayakkabı boyacısıdır. İlave boyacı orantılı olarak boyanılacak ayakkabı sayısını arttırmaz. Kalkınmakta olan ülkelerdeki seyyar satıcılar içinde durum aynıdır. İlave satıcı orantılı olarak satılan mal miktarını arttırmamakta ve her biri tarafından elde edilecek ortalama geliri düşürücü bir etki yapmaktadır (Boztepe, 2007:27)

2.2.3.3. Sürekli Durgunluk İşsizliği

Gelişmiş piyasalarda belli bir büyüme periyodu neticesinde karşılaşması olası olan bir ekonomik durgunluk neticesinde neden olabilecek işsizliğe sürekli durgunluk işsizliğidir. Sürekli durgunluk işsizliğinin nedenlerine değindiğimizde rekabet halinde olan ülkelerin daha ucuz, daha çok ve daha karlı üretimi gibi sebepler geçmişte ekonomilerin durağanlaşmasına ve geniş çaplı bir insan topluluğunun işsiz olarak kalmasına sebebiyet verebilir (Bekiroğlu, 2010:56).

2.2.3.4. Doğal İşsizlik

Ülke piyasalarında yürürlükte olan ekonomi davranış biçimleri yoluyla yok edilemeyen işsizliğe doğal işsizlik adı verilmiştir. M.Friedman 1986 tarihinde doğal işsizlik kavramını literatüre eklemiştir. Piyasalar böyle işsizliği engellemeye uğraşmaları durumunda enflasyon vakasıyla mücadele etmek zorunda kalacaklardır. Bu bakımdan enflasyon yüzdesinde bir artışa sebep olmadan devam edebilen en düşük işsizlik oranına doğal işsizlik denilmektedir. Son dönemlerde doğal işsizlik oranı yerine NAIRU yani enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı denilmektedir. NAIRU, friksiyonel işsizlik ve yapısal işsizliğin toplamından oluşmaktadır (Bekiroğlu, 2010:54).

Doğal İşsizlik Oranı NAIRU = Friksiyonel işsizlik oranı + Yapısal işsizlik oranı

Nairu ücret ve fiyat enflasyonunu yükseltmeye ya da düşürmeye çalışan güçlerin uyumlu olduğu orandır. enflasyonun şiddetlenme ya da yavaşlama izinde herhangi bir eğilim göstermez. Bu işsizlik oranı işsizliğin doğal oranı çekebilecek en düşük orandır.

2.2.4. İşsizliğin Ortaya Çıkış Nedenleri

Boztepe'nin makalesinde işsizlik ile ilgili şunlar belirtilmiştir. "Peter Sinclair "Unemployment Economic Theory and Evidence" adlı eserinde işsizlik hakkında

şunları belirtmiştir: “İşsizlik tıpkı bir fil gibidir; fark edersiniz ama tanımlayamazsınız. Tanımlamalar yetersiz kalır. Uygulamalar ülkelere göre değişir. Ülkeler arasında uyarlanmaya da uygun değildirler. Politikacılar yapılmış tanımlara dayanarak bazen ani işsizlik artışları karşısında şok olup problemi tekrar tanımlama zorunluluğu hissederler” (Boztepe, 2007:50).

İşsizliğin nedenlerinden biri, iş yerlerinde mevcut olan ileri teknolojiyle, daha az kalifiye işgücü ile işleri yürüten üretim hareketlerinin ortaya çıkması, işgücünün arz ve talebinin tespitinde en önemli etken haline gelmiştir (Ataman, 1998: 69). İşsizliğin nedenlerinden bir diğeri, tarıma dayalı ekonomiden sanayi ve hizmete dayalı, ağırlıklı ekonomiye geçiş sürecinin meydana getirdiği bir varyasyon ürünü olarak karşımıza çıkar (Boztepe, 2007:52).

İşsizliğin bir diğer nedeni, meslek eğitimi okumamış bireylerin iş bulamama durumuyla karşılaşması ve işsiz kalma yüzdelerinin artma eğilimi göstermesidir. Eğitim seviyesi alt seviyelerde olan bireylere ek olarak kadın çalışanların çok düşük kapasiteli işlerde çalışmaları, daha az mobilite gösterebilmeleri gibi nedenlerle iş piyasasında dezavantajlı bir konumda yer aldıkları görülmektedir (Avşaroğlu, 2007:3).

İşsizliğin nedenlerinden bir başkası büyük ülkelerde çoğunlukla talep eksikliğinin neden olduğu işsizlik, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise daha çoğunlukla yeteri kadar işyeri ve kapasite olmamasından da ortaya çıkabilir. Genç bir toplum yapısına sahip olan ekonomilerde işsizliğin en net niteliği yapısal niteliğe sahip olmasıdır, işsizliğin ortaya çıkmasında bir diğer sebep olmaktadır.

Özetlenecek olursa, üretmek çalışmak sadece ekonomik gelir elde etmek için değil, psikolojik fayda konusunda da katkı sağlamakta ve üretmeyen insan kendini kötü hissedeceği için toplumda bu sayının çok fazla olması ülke ekonomisini bozacaktır.

2.2.4.1. Türkiye’de işsizliğin nedenleri

Genel olarak işsizliğin nedenlerini inceledikten sonra şimdi ise Türkiye’ye özel nedenlere değinelim.

2.2.4.1.1. Yapısal sorunlar

Büyümenin istihdam ortamı oluşturmaması durumunda ve bu düzen bu şekilde sürdükçe uzun dönem trend sebebiyle yükselmeye devam edecek olan işgücünün etkisiyle işsizlik de artmayı sürdürecektir. Böyle durumda, büyümenin eş zamanlı olarak istihdam destekli bir büyüme olması gerektiğine işaretir (Tüsiad,

2004:19). İstihdam oluşturmamayan büyüme de eş büyüme yüzdesinden çok farklı istihdam artışlarına tekabül edebilir. Amaç yalnızca devam edilebilir bir ortamda büyüme en yüksek düzeye çıkarmak değil, sürdürülebilir en yüksek büyüme oranında istihdamı en yükseğe taşımak olmalıdır. Bunun çözüm yolu da çalışan piyasasında hüküm sürmüş olan katılımlarla mücadeleden geçmektedir.

2.2.4.1.2 İşgücü piyasasının yapısı

Türk işgücü piyasası, diğer ülkelerin işgücü piyasası ile karşılaştırıldığında önemli farklılıklar içermektedir. Bunun en önemli nedenlerini, tarım sektöründeki yüksek istihdam-düşük verimlilik, işgücüne katılım ve istihdam oranının özellikle kadınlarda çok düşük olması ve işgücünün ortalama eğitim seviyesinin düşüklüğü oluşturmaktadır (Boztepe, 2007:56).

2.2.4.1.3. Ücret maliyetleri

Ücretli çalışanı istihdam etmenin işverene maliyetine ilişkin veriler, konusu işgücü piyasası olan karar alıcılar ve araştırmacılar için olduğu kadar yurt içi ve yurt dışı yatırımcılar için de önem arz etmektedir. İşgücü maliyeti araştırması ile ülkemizde istihdam edilenlerin işverene toplam maliyetini ve bu maliyet unsurlarının toplam içindeki payını belirlemek, işgücü maliyeti ve ayrıntısına duyulan veri ihtiyacını gidermek, uluslar arası standartlarda ve ülke gerekliliklerine uygun veri derlemek amacıyla hesaplanmaktadır (TÜİK, İşgücü Maliyeti Araştırması, 2012:5).

2.2.4.1.4. Ücretlerin belirlenme süreçleri

İktisat biliminin karşılaştığı ve önemle uğraştıkları konu, işgücü piyasasındaki reel ücretin arz ve talebi eşitleyemeyişidir. Şayet işgücü piyasası da diğer piyasa daki sistemler gibi çalışıyor olsaydı, gönüllü işsizliğin haricinde işsizlik yok olacak, işsizlik oranı da belki % 2-3 gibi çok düşük bir düzeyde olacaktır. İktisat bilimi bunun için çeşitli teoriler ortaya çıkardı. Bu teorilerin temeli nominal ücretlerle reel ücretler arasındaki farklılığa bağlıdır. Öncelikle nominal ve reel ücret ayırımına baktığımızda, reel ücretler nominal ücretlerin genel fiyat endeksine bölünmesi ile oluşur. Nominal ücretteki yükseliş, fiyatlar genel düzeyindeki artıştan yüksek ise, reel ücret artmıştır (Tüsiad, 2004:93).

2.2.4.1.5. İş arama süreci

İşsizliğin iki temel bileşeni işsizliğe giriş oranları (inflow rates / her dönemde ne kadar insanın işsizler havuzuna girdiği) ve işsizlik süresidir (işsizlerin bu havuzda ne kadar kaldığı). Örneğin, her dönem çok az sayıda insan işsizlere ekleniyor olsa

bile ortalama işsizlik süresi çok uzun ise toplam işsizlik oranı yüksek olabilir (Tüsiad, 2004:150). Türkiye'de iş arama sürecinde işsiz sayısını artıran etken özellikle eğitilmiş gençler arasında işsizlik oranının çok yüksek olmasıdır. Yakından bakıldığında, 15-24 yaş arasında eğitilmişler de ilk işlerini ararken oldukça zorlandıkları görülmektedir. Bu araştırma mesleksi bakımdan uyumsuzluğa işaret ettiği kadar da, iş arama sisteminin de verimli yürütülemediğini göstermektedir (Boztepe, 2007:59).

2.2.5. Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve Tarihsel Seyri

Ülkemizde işsizlik, en çok hızlı nüfus artışı ve 15-24 yaş nüfusunun yüksekliği gibi nüfus etkiyle iç içedir. Türkiye gibi bir ülkede, ülke ekonomisinin rekabet kavramı ile bağdaştırılmaması, özel sektör yatırımın azlığı gibi sebepler işsizliğin bir problem olarak kendini göstermesine sebep olmaktadır. Ülkemizdeki şu gelişmeler de göz önünde alınmalıdır (Özsağır, 1998:290). Bunlar:

- İç göç ve yurt dışından yurt içine göç akımı, 1950 .
- Planlı dönemin ilk izleri, istihdam sorunları, 1960.
- Petrol krizi, ekonominin durgunluğu, 1970.
- Devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması yönündeki yapılan özelleştirmeler, 1980-1990.

Türkiye’ de işsizliğin tarihsel sürecini özelliklerine göre incelenecektir. Eğitim durumuna göre, iktisadi faaliyet koluna göre, iş arama süresine göre, coğrafi bölgelere göre, cinsiyet ve yaş grubuna göre ve son olarak genç işsizlik tarihsel olarak incelenecektir.

2.2.5.1. Türkiye’de İşsizliğin İktisadi Faaliyet Koluna Göre Dağılımı

İktisadi faaliyet koluna göre, şöyle ki bölgesel işsizlik oranları yalnızca bireylerin en son çalıştığı sektör temel alınarak ölçülmektedir. Sektörel işsizlik yüzdelerinde ilk defa iş arayanlar bunun dışında bırakılmaktadır. İktisadi faaliyet koluna göre işsizlik oranlarının irdelenmesinin sebebi, hangi bölümler arasında arz ve talep uyuşmama durumunu belirleyebilmektir.

Cumhuriyetin başladığı zamandan itibaren Türkiye’ deki işsizlik oranlarının çoğunlukla yüzde 2-4 arasında olması, işsizliğin problem olarak yansıtılmamasına neden olmuştur. 1949-1952 yıllarında işsizlik oranı yüzde 2’ nin

altına seyretmiştir. 1960- 1965 yıllarından sonra gayet düşük olan işsizlik oranları artış eğilimine geçiş yaparak 1978 yılında ise yüksek bir oran olan %10,1'e düzeylerine çıkmıştır. 1979 yıllarına gelindiğinde piyasa da enflasyon oranlarındaki yükseliş, taleplerde tamamen cevaplayamayan ithal ikameci sanayileşme stratejisi ve sanayide kapasite kullanım oranlarındaki düşüş mühim problemler işsizlik yüzdelerinin artmasına neden olmuşlardır (Bekiroğlu, 2010:154).

İşsizlik oranlarının piyasalar arası nüanslar dünya ekonomik genel durumu ve ülkelerin yürürlükte olan ekonomi siyaset ilişkileri ile belirlenmektedir. Tablo 2.14 de Türkiye'de 1988-2018 yıllarında son çalışılan iktisadi faaliyet kollarına göre işsizlik verileri sunulmuştur. Tabloyu incelediğimizde işsizliğin sektörel dağıtılmasında şöyle ki iktisadi faaliyetlere göre dağılımında en fazla payın sanayi ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaştığını görüyoruz.

Tablo 2. 14 Türkiye' de İktisadi Faaliyet Koluna Göre İşsizlik 1988-2008 (Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/sgucuapp/sgucu.zul>, 28.08.2014)

Yıllar	A	B	C	D	E	F	G	H	I	İ
1988	1.251	39	4	94	1	66	84	29	210	55
1989	1.010	145	8	178	3	10	102	47	18	89
1990	863	128	11	176	1	134	122	53	22	106
1991	674	158	13	267	3	205	171	72	36	126
1992	797	168	10	258	2	188	163	72	33	115
1993	807	165	5	226	3	242	170	51	32	115
1994	766	137	11	280	5	234	178	60	35	162
1995	645	248	12	234	5	168	175	55	35	126
1996	665	96	7	197	1	156	167	51	35	126
1997	731	78	11	198	4	164	169	47	29	109
1998	723	76	9	258	4	159	186	51	25	119
1999	674	106	6	337	5	213	242	64	39	145
2000	466	124	4	258	2	198	255	57	42	89
2001	476	135	6	417	3	312	365	67	69	121
2002	515	167	9	513	4	383	470	126	102	175
2003	481	309	10	462	3	398	465	112	83	170
2004	584	147	9	465	6	331	455	114	89	187
2005	522	139	10	487	6	333	488	106	91	210
2006	452	149	9	477	6	310	498	111	98	213
2007	432	168	11	463	3	353	503	116	113	221
2008	395	182	13	526	6	413	580	119	124	257

A:Daha önce hiç çalışmamış olanlar, **B:**Tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılıkta işsizler **C:**Madencilik ve taşocakçılığındaki işsizler, **D:**İmalat sanayideki işsizler, **E:**Elektrik, gaz ve su işsizler **F:**İnşaat ve bayındırlık işleri, **G:**Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller. **H:**Ulaştırma, haberleşme ve depolama, **I:**Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri, **İ:**Toplum Hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetleri, harfler temsil etmektedir.

İktisadi faaliyetlerin kodlamasında 2009 yılında “Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE) analizi Revize 1 ve Revize 2 hep birlikte uygulanmıştır, 2010 yılından beri ise Revize 2’nin kullanımına başlanmıştır. Sonuç olarak 2010 yılı ilk ayından itibaren, iktisadi faaliyetlerin NACE Revize 2’ye göre yayımlanmasına karar verilmiştir. Bundan dolayıdır ki tablolar 9 ana bölümden oluşuyorken daha sonra 3 ana bölüme ayrılmıştır.

Tablo 2. 15 Türkiye’ de İktisadi Faaliyet Koluna Göre İşsizlik (2009-2015) (Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/sgucuapp/sgucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	TARIM	SANAYİ	HİZMET
2009	4 752	4 179	10 380
2010	5 084	4 615	10 725
2011	5 412	4 842	11 332
2012	5 301	4 903	12 016
2013	5 204	5 101	12 528
2014	5 470	5 316	13235
2015	5 483	5 332	13891

Tabloya göre, en yüksek işsizlik oranlarının gözlendiği sektör, inşaat ve bayındırlık işlerinde çalışmış olanlar olup, elektrik, gaz ve su, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler ise, en düşük işsizlik oranlarına sahip sektörlerdir. 2001 yılında her sektörde, işsizlikte görülen artış dikkat çekicidir. 2001 Krizi sonucu üretim ve istihdamda görülen daralma ile birlikte, bütün sektörlerde işsizlik, farklı oranlarda da olsa artış göstermiştir.

2.2.5.2. Türkiye’de İşsizliğin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim - işsizlik arasındaki bağlantı dikkat çeken bir sıkıntıdır. Yakın dönemlerde oluşturulan teoriye dayalı ve deneye dayalı bilimsel çalışmalarda, eğitim seviyesi ile işsizlik oranının arasında ters orantı olduğu vurgulanmaktadır.

Ülkemizde de işsizliğin ne boyutta olduğunu görmek için hali hazırdaki işsiz bireylerin eğitim seviyelerinin irdelenmesi şüphesiz fayda sağlayacaktır. Hakikaten işsiz bireylerin sayısının eğitim seviyelerinin ortaya konulması, işsizlik boyutunun nedenlerini meydana çıkarmak açısından önemli bir etkidir. Ne yazık ki ülkemizde eğitim seviyesinin göre işsizlikteki ilerlemelerin kuramsal beklentilerle paralel gitmediği gözlemlenmiştir. Ülkemizde maalesef eğitim seviyesi arttıkça, işsizlik oranında umulan düşüş meydana gelmemektedir.

Ülkemizde ki eğitim düzeylerine göre irdelediğimizde lise düzeyine kadar eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik de yükselmektedir. Lise eğitiminden hemen sonra işsizlik oranında azalışlar dikkat çekmektedir. Ülkemiz çapında ayrı ayrı eğitim seviyelerine göre işsizlik oranlarını incelediğimizde ise, işsiz kişilerin ağırlıklı olarak ilkokuldan mezunu olduğu ve ilkokul mezunlarını da takiben lise ve dengi okullardan mezun olanların izlediği Tablomuz 2.16’ da açıkça belirtilmektedir. Bu vaziyet eğitim seviyesinden özgür olarak incelediğimizde, ülkemizde lise seviyesi eğitiminin iş niteliği edindirmede ve bundan dolayıdır ki mezun bireylerin iş bulma ihtimallerinin gayet düşük seviyelerde olduğunu görmek mümkündür. Güçlü ülkelerden ayrı olarak, ülkemizde asgari ücretin bir hayli aşağıda ve istihdam edilenleri savunan kurumsal yapının dayanıklı olmaması, zayıf eğitim düzeylerinde işsizlik yüzdelerinin izafi olarak daha düşük olmasının bir sebebidir (Bozdağlıoğlu, 2008:56).

Tablo 2. 16 Türkiye’ de Eğitim Durumuna Göre İşsizler 1988–2015

(Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/sgucuapp/sgucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	A	B	C	D	E	F	G	Toplam
1988	121	88	768	220	268	85	87	1637
1989	161	105	860	177	252	86	68	1709
1990	132	72	804	191	254	85	73	1611
1991	90	63	911	216	258	100	84	1722

1992	77	77	923	209	316	105	99	1805
1993	63	67	937	219	347	80	102	1814
1994	71	75	911	239	365	105	104	1870
1995	60	46	794	236	350	125	90	1700
1996	46	31	654	187	353	129	103	1502
1997	33	25	620	223	373	164	114	1551
1998	43	35	626	212	401	139	150	1606
1999	45	34	791	240	409	156	155	1829
2000	68	42	628	187	274	151	143	1497
2001	60	46	892	246	336	214	164	1967
2002	79	44	1092	314	374	280	267	2464
2003	113	64	1113	308	339	243	290	2493
2004	57	58	908	307	410	288	308	2385
2005	58	94	892	308	378	294	277	2388
2006	23	93	845	283	377	275	285	2328
2007	55	110	803	243	380	294	311	2377
2008	64	134	871	248	387	292	362	2611
2009	87	179	1143	317	498	393	459	3471
2010	69	155	960	254	432	332	446	3046
2011	56	143	751	210	351	285	467	2615
2012	45	129	664	200	335	272	503	2518
2013	57	133	709	206	355	296	557	2747
2014	50	117	610	231	345	395	600	2.853
2015	47	140	645	267	340	380	658	3.057

A: okuma-yazma bilmeyen, **B:** okuma- yazma bilen fakat bir oluk bitirmeyen, **C:** ilkokul, **D:** ortaokul veya dengi meslek okul, **E:** genel lise, **F:** lise dengi meslek okul, **G:** yüksekokul veya fakülteyi temsil etmektedir.

2.2.5.3. Türkiye’de İşsizliğin İş Arama Süresine Göre Dağılımı

İşsizliğin zaman aralığı ile ilgili olarak kısa süreli ve uzun süreli işsizlik alt bölümleri şeklinde kullanılmaktadır. Uzun dönemli, süreli işsiz genel kavramı, zaman dilimi olarak bir yıl ve ya da bir yıldan uzun süredir işsiz olan bireyler için bu tanım yöneltilmiştir (TÜSİAD, 2004: 157-158). Bu uzun dönem işsiz olan bireyler toplum içindeki paylarının artışı ve buna ek olarak işsiz olarak kaldığı zamanın bir hayli uzaması bu uzun süreli işsiz olan bireylerin iş gücündeki niteliğinin ve bilgisinin gerilemesine neden olacaktır. Ayrıca bu nedenden dolayı iş bulma eylemi uzun zaman zaman alacak ve zorlaşacaktır (Bozdağlıoğlu, 2008:52). Bu uzun süreli işsizliğin kronik hale gelmemesi için çözüm yolu olarak bir yıl gibi bir sürede çözüm

yolu aranarak iş bulunması gerekmektedir. Uzun süreli işsizliğin devamlılık alması neticesinde, işsizlikle savaşı zor hale getirecektir.

Tablo 2.17 Ülkemizde iş arama süresine bağlı olarak işsiz sayıları verilmiştir. Tablo irdelendiğinde iş arayanların büyük bir kısmı bir yıldan daha az zamanla iş aramaya devam ettiği görülmektedir. Genel olarak yoğun iş arama zamanı olarak ise 1 ya da 2 aylık zaman bölümünde olduğu dikkat çekmektedir. Lakin bu kategoride iş arayanların çok sürmeyen işsiz olduğunu söylemekte yarar vardır. Tabloda bir yılı aşkın süredir iş arayan işsizlerin vaziyetinde ise 1 yıl- 2 yıl arasındaki dönemde hacmi artış göstermektedir. Özellikle dikkat edilecek yıl olan 2002 yılı ve sonraki periyotta bu sayıların yükselme eğiliminde olduğu açıkça ortadadır. Bu hal bizlere işsizlik problemini uzun süredir bir çözüm yolu bulamamış kişiler olduğu belirtilmiştir. Bu pozisyon ülkemiz ekonomisinde işsizlik sorununun yapısal halin içine girdiğine delalettir (Bekiroğlu, 2010:161). İşte tüm bu durumlar iş bulma sürecinin gayet sabır isteyen ve gayet zorluklar içinde bir dönem olduğunu bir defa daha bizlere ispat etmektedir.

Tablo 2.18 ve Tablo 2.19' de ülkemizde iş arama sürelerinin cinsiyetlere göre meydana gelen sayıları gösterilmektedir. Erkek ve kadınların iş arama sürelerine dikkat çekildiğinde Türkiye vasatı ile paralellik içinde olduğunu, hem kadın hem de erkek işsiz bireylerin kısa dönemli 1-2 ay içinde, uzun dönemde ise 1 yıldan daha fazla fakat 2 yıldan daha az bir süre içerisinde iş bulduğunu görmek olasıdır.

Tablo 2. 17 Türkiye' de İş Arama Süresine Göre İşsizler 1988–2015 (Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/sgucuapp/sgucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	A	B	C	D	E	F	G	H	Toplam
1988	199	229	223	143	392	229	195	28	1.637
1989	224	280	340	143	343	216	128	35	1.709
1990	166	261	259	141	378	207	151	48	1.611
1991	238	335	303	113	372	183	125	53	1.722
1992	228	329	299	122	424	206	147	50	1.805
1993	206	315	295	115	428	233	157	65	1.814
1994	266	298	318	100	443	212	178	56	1.87
1995	245	411	308	92	297	155	153	39	1.7
1996	234	246	238	92	300	193	154	45	1.502
1997	266	291	231	84	312	153	158	56	1.551

1998	295	310	239	80	357	140	125	61	1.606
1999	461	427	304	76	289	116	93	63	1.829
2000	530	395	164	50	190	72	44	52	1.497
2001	648	595	208	65	264	90	54	43	1.967
2002	704	583	279	102	428	176	94	98	2.464
2003	781	660	288	83	323	156	104	97	2.493
2004	490	515	312	106	456	256	206	42	2.385
2005	513	520	289	90	429	261	241	46	2.388
2006	562	533	272	82	414	216	192	57	2.328
2007	658	578	274	99	402	170	139	57	2.377
2008	777	688	308	98	410	167	118	45	2.611
2009	957	929	502	175	538	199	135	37	3.471
2010	906	724	375	142	533	208	124	35	3.046
2011	862	611	315	108	428	168	91	31	2.615
2012	826	646	291	99	401	147	71	36	2.518
2013	904	709	327	99	452	138	76	43	2.747
2014	915	729	338	108	442	157	96	54	2.853
2015	957	759	359	136	468	167	127	57	3.057

A: 1-2 ay, **B:** 3-5 ay, **C:** 6-8 ay, **D:** 9-11 ay, **E:** 1 yıl ve daha fazla 2 yıldan az, **F:** 2 yıl ve daha fazla 3 yıldan az, **G:** 3 yıl ve daha fazla, **H:** iş bulmuş başlamak için bekleyeni temsil etmektedir.

Tablo 2. 18 Türkiye’ de İş Arama Süresine Göre İşsizler (Kadın) 1988–2015 (Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/igucuapp/igucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	A	B	C	D	E	F	G	H	Toplam
1988	56	82	91	54	155	98	74	10	621
1989	63	83	101	62	139	85	51	9	593
1990	41	84	80	45	132	74	57	8	523
1991	39	76	82	26	110	63	46	9	452
1992	47	70	84	27	122	66	53	15	484
1993	50	69	70	32	133	71	47	18	491
1994	61	64	84	29	131	63	62	14	509
1995	51	78	90	23	105	54	57	12	470
1996	41	55	47	20	96	70	45	13	387
1997	71	71	71	25	115	62	53	18	487
1998	75	65	64	25	106	48	46	16	445

1999	107	114	75	25	108	40	33	17	518
2000	121	86	43	11	66	28	17	14	387
2001	135	116	54	20	93	33	18	13	482
2002	151	138	67	24	132	59	29	37	638
2003	151	162	93	28	105	53	34	37	663
2004	105	123	76	28	136	84	57	12	622
2005	111	118	76	25	139	85	72	16	642
2006	123	138	71	23	145	81	59	17	658
2007	139	143	79	31	148	64	42	15	660
2008	179	177	88	26	150	61	39	14	734
2009	230	239	137	50	193	73	48	9	979
2010	229	206	115	45	222	86	43	14	959
2011	232	196	108	39	193	71	37	10	885
2012	234	214	109	37	187	62	28	11	883
2013	267	260	130	41	219	66	32	16	1.033
2014	353	260	110	38	202	58	19	15	1.040
2015	408	261	136	49	226	63	23	14	1.167

A: 1-2 ay, **B:** 3-5 ay, **C:** 6-8 ay, **D:** 9-11 ay, **E:** 1 yıl ve daha fazla 2 yıldan az, **F:** 2 yıl ve daha fazla 3 yıldan az, **G:** 3 yıl ve daha fazla, **H:** iş bulmuş başlamak için bekleyeni temsil etmektedir.

Tablo 2. 19 Türkiye' de İş Arama Süresine Göre İşsizler (Erkek) 1988–2015 (Bin kişi) (15 + Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/sgucuapp/sgucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	A	B	C	D	E	F	G	H	Toplam
1988	143	148	132	89	237	131	121	18	1.017
1989	161	197	238	80	204	131	77	26	1.115
1990	125	177	179	96	246	133	94	40	1.088
1991	199	259	221	87	262	120	79	44	1.27
1992	181	259	214	95	302	140	95	34	1.321
1993	156	246	224	83	295	162	110	47	1.323
1994	205	233	233	71	312	149	116	42	1.361
1995	193	333	218	69	192	101	95	27	1.23
1996	193	190	191	72	205	123	109	33	1.115
1997	194	220	160	59	197	91	105	38	1.064
1998	220	244	176	55	250	93	79	45	1.162
1999	353	313	229	51	181	76	61	47	1.312
2000	408	308	121	39	123	44	28	38	1.111

2001	513	479	154	46	171	57	35	30	1.485
2002	553	445	212	78	296	117	65	60	1.826
2003	629	497	196	55	219	103	70	60	1.83
2004	385	392	236	78	320	172	149	30	1.762
2005	402	402	212	65	290	176	169	30	1.746
2006	439	394	202	59	269	134	133	40	1.671
2007	519	435	195	68	254	106	97	42	1.716
2008	597	510	221	71	260	106	80	32	1.877
2009	727	689	364	125	345	126	87	28	2.491
2010	677	518	260	97	311	123	81	21	2.088
2011	630	415	208	69	234	98	55	21	1.73
2012	592	432	182	61	214	85	44	24	1.635
2013	637	448	197	58	233	72	43	26	1.714
2014	843	433	176	51	206	68	36	25	1.813
2015	857	448	191	62	236	69	28	24	1.891

A: 1-2 ay, **B:** 3-5 ay, **C:** 6-8 ay, **D:** 9-11 ay, **E:** 1 yıl ve daha fazla 2 yıldan az, **F:** 2 yıl ve daha fazla 3 yıldan az, **G:** 3 yıl ve daha fazla, **H:** iş bulmuş başlamak için bekleyeni temsil etmektedir.

2.2.5.4. Türkiye’de Genç İşsizlik Durumu

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) aracılığıyla çocuk işgücü sayısı tarifinde özümşenen yaş ölçüsü on beş olarak belirlenmiştir. ILO’nun 138 numaralı Sözleşmesinde, 15-24 yaşları arasında çalışan kişiler “genç işçi” olarak adlandırılmakta ve 146 sayılı tavsiye kararıyla da en küçük yaşın on altıya yükselmesi düşünülmüş, aşamalı şekilde en düşük çalışma yaşının büyütülmesine ile ilgili teklif oluşturmaktadırlar. İşsizlik, çalışma dönemindeki bütün yaş kümelerini tesir etmesine rağmen insanların tümü en aktif ve enerji dolu kesimi olan genç nüfus ile ilgili geniş bir sorun olduğu için işsizlik problemine henüz tanınmamış bir şekil yakalamaktadır. Ülkemizde toplam işsiz sayısını hemen hemen üçte birini ya da başka bir deyişle Türkiye de yirmi beş yaşın altındaki nüfus oranı toplam nüfusun yüzde kırkını kapsayacak kadar artmıştır. Bu koşulda ülkemiz iktisadının yaşı ilerlememiş olan nüfusundan etkin bir şekilde yararlanamadığını ve bu genç nüfusun boş kaldığını dile getirmek maalesef mümkündür (Bekiroğlu, 2010:164). Ek olarak genç nüfusun baya yüksek olması, genç işgücü yüzdesinin de yüksek olmasına sebep olmaktadır.

Genç işsiz bireylerin sayısının çok olmasının sebepleri arasında esasda iki bakış açısı dikkat çekmektedir. İlkine bakacak olursak ekonomik kalkınmanın ilerlemenin hızlı olmaması, ikincisine göre ise, genç işgücünün kalitesinde ve vasıflarındaki noksanlıktır (Gündoğan, 1999:68). Aşağıdaki tabloda arz ve talep tarafından genç işsizliğin miktar bakımından fazla olmasının sebeplerine dikkat çekilmektedir.

Tablo 2. 20 Talep Arz ve Talep Yönlerinden Genç İşsizliğin Yüksek Olmasının Nedenleri (Kaynak: Gündoğan, 1999: 68)

Genç işsizliğin Fazla Olmasının Sebebi	Talep tarafı	Arz tarafı
Mevcut işlerin durumu bakımından	Ekonomik şartlar sebebiyle genç insanlara iş yoksunluğunun varlığı	
Ücretler tarafından		Genç işsizlerin çok uçuk bir ücret beklentisi
Mobilite durumu		Genç işçiler fazla bir mobilite mevcut
Tavırlar ve etkiler	İş arzusu. İşveren ayrımcı şekilde davranması sonucu isteksizlik ve iş bulamama durumu	.
Niteliklerin durumu	.	Genç işsizlerde eğitim eksiğinin var olması
Genç nüfusun şiddetli artış göstermedi	İş tarafı yeni iş üretir	

Tablo 2.21’de ülkemizde on beş yirmi yaş arasındaki toplumun işgücü vaziyetini yıllara göre izlenimi verilmiştir. Tablo 2.21’de Türkiye’de 15–24 yaş grubundaki nüfusun işgücü durumunun yıllar itibariyle seyri gösterilmiştir.

Tablo 2. 21 Türkiye’de 15–24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun İşgücü Durumu 1988-2015 (Bin kişi) (15-24 Yaş) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/iscucuapp/iscucu.zul>, 28.08.2016)

Yıllar	15-24 yaş arası nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne katılım oranı %	İşsizlik oranı %	Tarım dışı işsizlik oranı %
1988	10 095	5653	4665	988	56.0	17.5	31.1
1989	10 221	5658	4686	972	55.4	17.2	29.0
1990	10 144	5653	4789	865	55.7	15.3	26.4
1991	11 394	6200	5147	1053	54.4	17.0	30.5
1992	11 737	6287	5236	1051	53.6	16.7	28.5
1993	11 945	5826	4764	1062	48.8	18.2	29.9
1994	12 179	6192	5191	1001	50.8	16.2	27.1
1995	12 391	6137	5198	939	49.5	15.3	23.5
1996	12 552	6203	5377	827	49.4	13.3	23.5
1997	12 649	5958	5052	907	47.1	15.2	23.1
1998	12 701	6101	5228	873	48.0	14.3	22.7
1999	12 701	5728	4868	860	45.1	15.0	22.6
2000	12 703	5401	4696	705	42.5	13.1	19.0
2001	12641	5323	4460	862	42.1	16.2	24.4
2002	12 520	5116	4135	980	40.9	19.2	26.6
2003	12 379	4753	3777	975	38.4	20.5	26.0
2004	12 201	4813	3857	956	39.4	19.9	26.7
2005	11 757	4436	3554	881	37.7	19.9	24.2
2006	11 670	4365	3533	832	37.4	19.1	22.5
2007	11 583	4364	3493	871	37.7	20.0	23.3
2008	11 490	4381	3484	897	38.1	20.5	24.2
2009	11 523	4454	3328	1126	39.8	24.0	28.5
2010	11 548	4426	3465	961	38.3	21.7	25.9
2011	11 534	4529	3697	832	39.3	18.4	22.1
2012	11 574	4422	3647	775	38.2	17.5	20.9
2013	11 563	4584	3727	857	39.6	18.7	22.0
2014	12782	4 336	3514	822	37.4	19.0	22.0
2015	12899	4346	3617	839	38.5	19.5	21.0

2.2.5.5. Türkiye’de İşsizliğin Coğrafi Bölgeler ve Şehirlere göre Dağılımı

Bölgeler arasındaki yüksek bir ekonomiye ulaşmış ülkeler işgücü eyleminin ve bu sebeple ki göç olgusunun esas sebepleri arasındadır. Bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları iç göçün ve buna paralel olarak işgücü hareketlerinin temel nedenlerinden bir tanesidir. Ülkemizde bölgesel işgücü devinimi ve ya da işgücü göçünün sebepleri sorulduğunda ücret seviyelerinde, istihdam olanaklarında, konut giderlerinde ayrılıklar bölgesel olan göçün ana etkenleri arasında gösterilmektedir (Yüceol, 2007:114).

Tablo 2.22’ de ülkemizde bölgelerin işsizlik yüzdeleri ve sayıları mevcuttur. Tablo tetkik edildiğinde Orta Doğu Anadolu Güney Doğu Anadolu ile Akdeniz de işsizlik yüzdeleri öteki bölgelere nazaran daha yüksek oranlar göze çarpmaktadır. İşsizlik oranlarının Türkiye ortalamasından daha düşük olan seyreden bölgeler ise Karadeniz ile Marmara’nın Batı Marmara Bölümüdür.

Tablo 2. 22 Türkiye’de Coğrafi Bölgelere Göre İşsizlik (15 + Yaş) (TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 27.08.2014)

Yıllar	2 004		2005		2006		2007		2008	
	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı
İstanbul	12.4	497	11.5	483	11.4	488	10.4	446	11.2	493
Batı Marmara	6.6	74	7.5	87	7.2	84	6.6	79	9.4	114
Ege	10.6	357	10.0	324	9.3	302	9.4	308	10.5	344
Doğu Marmara	10.7	214	10.5	224	9.7	211	9.7	217	10.5	249
Batı Anadolu	13.3	266	13.2	269	12.3	260	11.2	248	11.2	264
Akdeniz	13.0	337	13.9	388	12.5	367	12.0	360	13.9	431
Orta Anadolu	10.0	105	11.1	125	11.0	120	10.8	119	10.9	114
Batı Karadeniz	8.0	134	6.7	110	6.5	112	7.9	140	7.2	129
Doğu Karadeniz	6.9	81	5.5	64	5.6	62	6.6	71	5.8	66
Kuzeydoğu	2.8	20	3.8	27	5.0	34	5.8	37	5.9	42

Anadolu										
Ortadoğu Anadolu	15.1	128	13.8	115	11.2	97	12.9	116	14.4	131
Güneydoğu Anadolu	11.7	172	12.1	171	14.2	190	16.9	235	15.8	236

Yıllar	2009		2010		2011		2012		2013	
Bölgeler	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
İstanbul	16.7	753	14.3	658	11.8	562	11.3	570	11.2	589
Batı Marmara	10.8	135	8.8	112	7.1	93	6.5	86	6.8	94
Ege	14.1	492	12.0	447	10.0	398	9.6	397	10.1	427
Doğu Marmara	14.4	352	11.5	286	9.8	265	8.9	250	8.4	250
Batı Anadolu	12.4	296	10.8	267	8.6	215	8.4	216	8.6	227
Akdeniz	17.5	576	13.9	486	10.6	375	9.8	346	11.0	398
Orta Anadolu	13.9	159	12.2	151	9.7	130	7.6	104	8.4	117
Batı Karadeniz	7.4	134	8.3	144	6.0	110	6.1	109	6.7	116
Doğu Karadeniz	6.0	69	6.1	68	6.4	71	6.3	69	6.8	69
Kuzeydoğu Anadolu	8.5	61	8.2	58	8.3	61	6.9	50	6.7	50
Ortadoğu Anadolu	16.6	164	14.3	151	11.2	128	8.7	103	9.0	113
Güneydoğu Anadolu	17.4	279	12.4	219	11.7	206	12.4	218	14.5	296

Tablo 2.23' de ise ülkemizdeki illerin 2013 yılsonuna göre şekillenen işsizlik oranları gösterilmiştir. İşsizlik yüzdelerinin en tavan yaptığı şehir %23.4 ile Batman, işsizlik yüzdesinin ikinci olarak en tavadaki olduğu il % 20.6 ile Mardin, üçüncü şehir ise % 20.5 ile Siirt olmaktadır. İşsizlik yüzdesinin en düşük seviyede olduğu şehirlerin ilk sırasında % 4.2 ile Karaman gelmekte, ikinci olarak % 4.7 Konya, ise % 5.1 Manisa üçüncü sırada yer almıştır. Şehirlerin işsizlik oranlarında dengesiz bir dağılım bulunmaktadır. Bu oranlar arasındaki farklar, Türkiye' de iller ve bulunduğu bölgeler içerisindeki ilerleşmişlik seviyelerinin arasında büyük fark olduğunun belirtisidir (Bekiroğlu, 2010:170)

Tablo 2. 23 Türkiye’de 2015 Yılı Şehirlere Göre İşsizlik Oranları (TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 27.08.2016)

Şehirler	İşsizlik oranları %	Şehirler	İşsizlik oranları %	Şehirler	İşsizlik oranları %
Adana	13.1	Giresun	6.6	Samsun	5.6
Adıyaman	9.2	Gümüşhane	7.3	Siirt	21.5
Afyonkarahisar	5.7	Hakkâri	11.8	Sinop	6.5
Ağrı	5.7	Hatay	12.1	Sivas	10.1
Amasya	6.8	Isparta	8.4	Tekirdağ	7.3
Ankara	10.1	Mersin	12.5	Tokat	6.7
Antalya	7.7	İstanbul	11.1	Trabzon	7.5
Artvin	7.2	İzmir	15.3	Tunceli	8.2
Aydın	6.9	Kars	6.5	Şanlıurfa	16.3
Balıkesir	6.0	Kastamonu	6.2	Uşak	5.5
Bilecik	6.5	Kayseri	9.8	Van	10.3
Bingöl	7.1	Kırklareli	8.2	Yozgat	8.4
Bitlis	10.5	Kırşehir	7.3	Zonguldak	7.5
Bolu	9.7	Kocaeli	10.2	Aksaray	5.9
Burdur	6.9	Konya	4.8	Bayburt	6.3
Bursa	6.7	Kütahya	6.1	Karaman	4.1
Çanakkale	6.1	Malatya	7.9	Kırıkkale	8.1
Çankırı	6.8	Manisa	5.2	Batman	23.4
Çorum	5.9	Kahramanmaraş	11.6	Şırnak	20.2
Denizli	6.5	Mardin	20.6	Bartın	6.2
Diyarbakır	18.7	Muğla	7.5	Ardahan	5.2
Edirne	7.8	Muş	10.4	İğdır	6.9
Elazığ	7.9	Nevşehir	6.2	Yalova	11.1
Erzincan	6.7	Niğde	6.2	Karabük	8.0
Erzurum	6.7	Ordu	6.1	Kilis	7.2
Eskişehir	8.5	Rize	6.3	Osmaniye	14.1
Gaziantep	6.8	Sakarya	9.4	Düzce	8.8

2.2.5.6. Türkiye’de İşsizliğin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Ülkemizde işsizlik, 1988-1998 döneminde 15-19, 20-24, 25-34, 35-57, 55+ yaş öbeklerine göre bakıldığında, işsizliğin en fazla okul dönemindeki genç yaş öbeğinde 15-24 yaş aralığında geniş yer aldığı görülür. 15, 12 yaş aralığındaki erkek

işsizlerin 1988 tarihindeki işsizler ortamındaki hissesi 327.000 kişi 2013 yılında 179.000 kişiye gerilemiş, genç kadınlarda ise 194.000 olan kişi sayısı 2013 de 88.000 kişiye gerilemiştir. Bu ilerleme, lise ve üniversite eğitimine kayıt olanların miktarındaki yükselişle ilişkilidir. 2013 yılındaki işsiz bireylerin çoğunluğu, 25-54 yaş aralığında çalışma dönemindeki nüfusu meydana getiren yaş öbeğinden oluşmaktadır. Yıldan yıla 25-54 grubundaki işsizlik oranları muntazam olarak git gide yükseliş göstermektedir. İşsizlik ile ilgili veriler, ülkemizde genç işsizliğinin dikkat çekilmesi gereken sorun olduğunun kanıtıdır. Bu sebepte, ülkemizin dinamik ve genç bir nüfus oluşumuna sahip olmasının hissesi büyüktür (Gündoğan, 2001: 112-113). OECD ülkelerinin çoğunda genç işsizlik büyük bir problemdir. 2001 yılı verilerine göre, 15-24 yaş aralığı için OECD ortalaması totalde % 12.4, erkeklerde % 12.5, kadınlarda ise % 12.2'dir. Ülkemizdeyse bu yüzdeler sırası ile % 19.9, % 20.7 ve % 18.3 olarak var olmuştur (Özşuca, 2003:66).

Tablo 2. 24 Türkiye'de Cinsiyet Ve Yaş Gruplarına Göre İşsizlik (Bin Kişi) (TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, 29.08.2016)

Yıllar	15-19		20-24		25-34		35-54		55+	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1988	194	327	193	273	146	179	79	171	7	66
1989	181	310	170	253	152	231	81	240	8	81
1990	160	297	156	272	127	265	75	200	4	55
1991	121	320	152	367	127	312	51	231	2	40
1992	117	305	185	398	123	346	57	230	2	42
1993	133	287	170	422	135	352	51	226	2	36
1994	125	306	173	389	149	352	60	278	2	37
1995	114	287	169	362	129	319	56	219	2	43
1996	96	225	147	352	104	303	39	208	2	28
1997	125	223	185	318	129	289	45	210	3	25
1998	110	210	153	353	121	322	57	244	3	32
1999	123	218	177	371	150	402	65	288	2	33
2000	77	170	139	319	112	328	58	260	2	34
2001	101	216	164	382	143	455	71	395	3	37
2002	110	229	207	434	209	576	104	537	7	51

2003	104	218	216	438	225	622	112	501	6	51
2004	88	199	227	406	205	596	100	511	3	50
2005	90	209	214	369	223	577	113	538	3	53
2006	93	192	208	339	231	552	121	530	4	58
2007	93	232	208	339	227	556	128	532	5	58
2008	94	236	220	348	256	618	159	603	6	73
2009	115	286	265	460	359	825	234	820	7	100
2010	95	219	263	385	347	664	246	719	7	101
2011	80	179	247	326	321	547	229	588	9	89
2012	71	163	230	311	345	513	226	563	11	85
2013	88	179	263	326	378	536	288	574	15	99
2014	89	181	265	335	375	547	292	580	17	102
2015	91	182	267	327	359	552	300	595	19	105

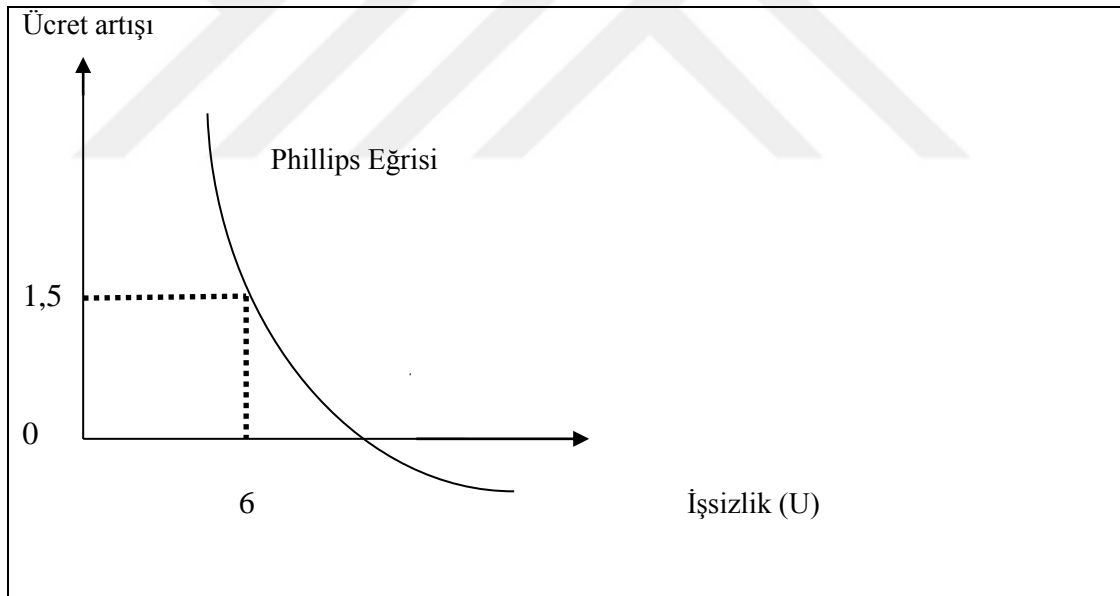
2.3. ENFLASYON VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ: PHILLIPS EĞRİSİ

Alban W. PHILLIPS 1914-1975 arasında hayatını sürdürmüş Yeni Zelandalı ekonomi profesörü olarak akademik kariyerini devam ettirmiştir. Ekonomistler fiyat değişimleri ile işsizlik arasındaki ilişkileri olabildiğince uzun zamanlardır tartışma içindeydiler. Hakikaten 1752 de David Hume, 1802 Henry Thornton ve 1820' lerdeki T.Attwood-J.S.Mill münakaşasını yaptığı göndermelerle bu olayı ortaya koymaktadır. Fakat bahsi geçen ekonomistlerin konuyla ilgili saptamaları yalnızca teorik bilgilerden oluşmaktadır. Fiyat değişimleri ile işsizlik ilişkisi ilk istatistiksel veri 1926 tarihinde yayınlanmaya başlayan "A Statistical Relationship Between Unemployment and Price Changes" adlı makale ile Irving Fisher aracılığıyla ortaya atılmıştır. İ.Fisher, 1915-1925 dönemine ilişkin 12 aylık verileri uygulayarak ABD için yaptığı analiz sonucunda, fiyat değişmelerinden istihdama yönelik gayet güçlü bir nedensellik ilişkisi içinde olduğu sonucu çıkarmıştır. Mevzubahis olan nedensellik ilişkisinin temelinde, maliyetlerin fiyatlardaki değişimlere rötarlı olarak entegrasyon sağlamasıdır. Neden, zira maliyetler fiyat değişmelerinin arkasında kalırsa, karlar artacak, reel ekonomik etkinlik büyüycek ve işsizlik düşecektir.

A.J. Brown'ın 1955 yılında yayımlanan "The Great Inflation 1939-1951" adlı makalesinde görülmektedir. Brown bu çalışmasında, İngiltere, ABD bilgilerini kullanarak uyguladığı ücret enflasyonu ile işsizlik oranları arasında ters yönlü ve doğrusal olmayan bağ gösteren dağılım grafiğini çizmiştir. Buna ek olarak Brown makalesinde aralarındaki değiş-tokuş ilişkisinin eğri çizilerek gösterimine Paul Sultan'ın "Labor Economics" adlı kitabında görülmektedir (Büyükkakın, 2008:135).

2.3.1. A. W. H. Phillips'in Çalışması: Orijinal Phillips Eğrisi

Phillips eğrisi Phillips'in , " Birleşik Krallık'ta İşsizlik ile Parasal Ücret Oranlarının Değişim Oranı Arasındaki İlişki, 1861-1957 " (*The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957*) adlı çalışmasından oluşmaktadır. Phillips bu analizinin neticesinde işsizlik ve enflasyon arasında, negatif ve doğrusal olmayan bir ortalama ilişki bulmuştur (Phillips, 1958:283-299).

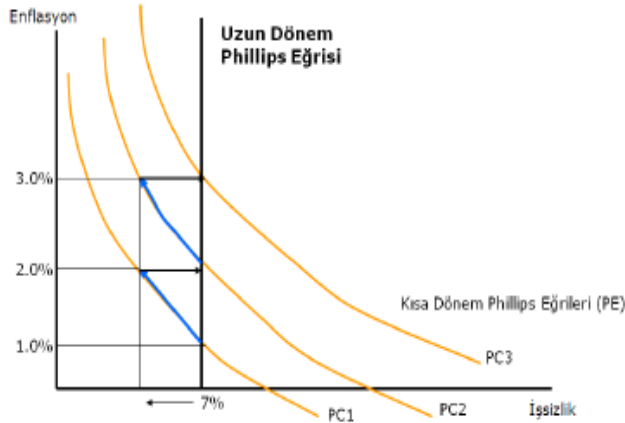

Şekil 2. 3 Phillips Eğrisi (İlk Hali)

Phillips Eğrisi' nin orijinal hali verilmiştir. Şeklin yatay ekseninde işsizlik oranı dikey ekseninde de parasal ücretlerdeki değişme gösterilmektedir. İşte bu ilk haline bakılırsa hükümet eğer işsizlik oranını düşürmek istiyorsa maalesef enflasyona katlanmak zorundadır.

Fakat sonraları bir eksiklik oluşmaya başladı. Bu problem şu ki, 1970'lerde enflasyon ve işsizlik aynı anda yükselme eğilimi gösterdi ve bu duruma *stagflasyon*

denildi. Oluşan bu durum aslında gerçekleşmemesi gereken durumdu. Ekonomi literatüründe, akıllara şu soru geldi Phillips Eğrisi Teorisi hatalı mı ve yahut Phillips Eğrisi hareket halinde mi gibi sorular akla getirdi (Eruygur, 2011:14).

Şekil 2. 4 Uzun ve Kısa Dönem Phillips Eğrileri ve Uzun Dönem Ayarlanma

Parasalcı M. Friedman, 1968 de Phillips Eğrisini tenkit ederek Philllips Eğrisinin ilk versiyonunun yalnızca kısa sürede uygulamış olacağını ifade etti. Uzun dönemde enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişki ters değildi. Gerçekleşen enflasyon oranı, beklenen enflasyon oranından daha büyük olursa Philllips Eğrisi yukarı doğru kayıyordu. Bundan dolayı Bekleyişler Eklentili Philllips Eğrisi oluşmak zorunda kalındı. Kısa vadede beklenen ile gerçekleşen enflasyon aynı düzeyde değildi. İşte bu şekil ilk Philllips eğrisiydi. Uzun vadede ise gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranları aynı seviyede oluyor ve bu eşit seviyeden dolayı dikey şekilde Philllips eğrisine sebebiyet oluşturuyordu. Dolayısıyla şeklin ilk hali sadece ve sadece kısa dönemli bir olayı bize iletmektedir. Uzun vadede aralarında ters ilişki yoktur. Sonuç olarak uzun ve kısa vadeli ilişkiler Bekleyişler Eklentili Philllips Eğrisi olarak bir başlık altında toplanmış oldu (Eruygur, 2011:16).

2.4. HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ

Enflasyon oranı ile işsizlik oranının toplamı ile bulunan endekstir. Endeks yükseldikçe toplumsal hoşnutsuzluk artar, düştükçe toplumsal hoşnutsuzluk azalır. Hoşnutsuzluk endeksi, makroekonomik performansı ve vatandaşların yaşam memnuniyetlerini ölçmekte kullanılan en yaygın endekslerden birisidir. İlk olarak Arthur Okun tarafından ortaya atılan hoşnutsuzluk endeksi ve iki değişkene de eşit oranda ağırlık verir. Endeksin yükselmesi kötü makroekonomik performansı ve artan

hoşnutsuzluğuna işaretir (Özcan ve Açıkalm, 2015:160). İktisadi hoşnutsuzluk ile sosyal hoşnutsuzluk arasında neden-sonuç ilişkisinin kurulması da mümkün görünmektedir (Özcan, 2016:5). Buna göre, hoşnutsuzluk düzeyi yüksek bölgelerde toplumsal yapıda; verilen göç, boşanma, intihar, suç oranlarındaki artış şeklinde kendisini göstereceği varsayılmaktadır. Diğer yandan Okun'un geliştirmiş olduğu endeks, genel refahtaki kayıpları ve objektif ekonomik keyifsizlik düzeyini belirtmesi ve ekonominin ham bir fayda fonksiyonu olması bakımından, yoksulluğun ölçümünde de kullanılır(Lechman, 2009:2).

Enflasyon ve işsizlik yükseldiğinde, büyüme oranı da o derecede azaldığında, hoşnutsuzluk düzeyi yükselmektedir. İşsizlik oranlarının yüksek olduğu ekonomilerde iş bulmanın zorluğunun yanında, beklenen ortalama ücretler de düşük olmaktadır. Bununla birlikte yüksek enflasyon da, nominal gelirlerin satın alma gücünü azaltmaktadır. İşsizlik reel üretim kaybının yanı sıra, gelir dağılımını bozan, vergi gelirlerini de azaltan bir olgudur. İşsizlik; bir yandan bireylerin özgüvenlerini kaybetmelerine ve sosyal statülerinde kayıplara yol açarken, diğer yandan da ülkedeki suç oranlarını artırıcı etkiler de yapar (Özcan, 2016:7).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ

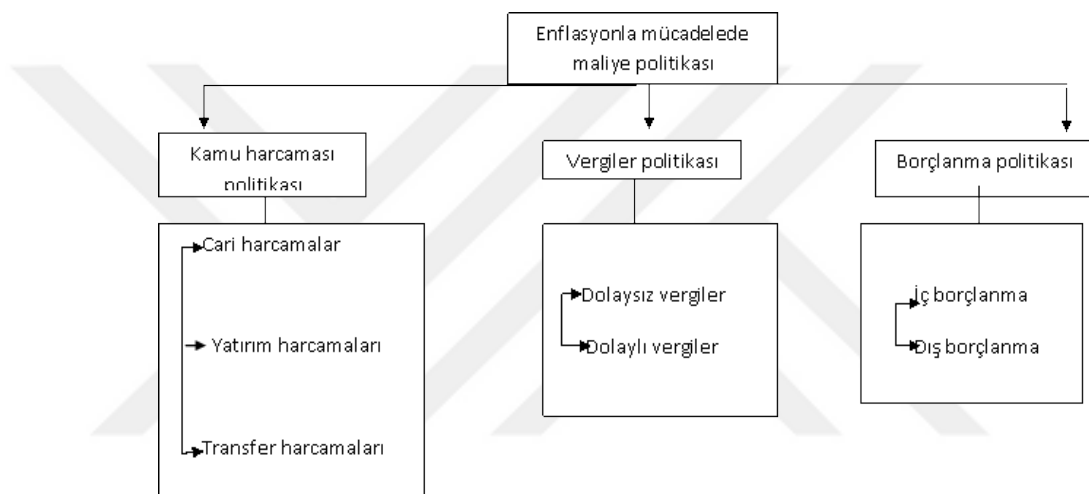
Enflasyonla mücadele edilmelidir. Çünkü göreceli fiyatın yapısına zarar vererek kaynak dağılımının yön değiştirmesine sebep olmaktadır. Ayrıca gelir ve servet paylaşımının değişime uğramasına sebebiyet vermektedir. Bu da bireyleri üretim ve kâra geçme işini uzun olan yatırımları hayata geçirme işinden uzak tutturur. İktisat literatüründe para ve maliye politikaları, ekonominin davranış biçimini kalkınma ekonomik büyüme, ekonomik istikrar gibi amaçlarına ulaşmada kullanılan politika bağlantılarıdır. Maliye politikası denilince akla devletin bütçe, vergi, kamu harcamaları, borç yönetimi, borçlanma ve benzeri gibi parasal araçları yöneterek genel iktisat için etki oluşturmasını tarif etmektedir. Para politikasına baktığımızda ise, para arzı, döviz kuru faiz oranı ve gibi değişkenler ile piyasanın farklı bölümleri için etkiler meydana getirirken; günümüze baktığımızda ise bu değişkenlerden daha çok merkez bankaları tarafından uygulanmaktadır (Pınar, 2010:2). Bu iktisat politikasındaki araçların enflasyonla mücadelede nasıl kullanılması gerektiği ve bu bölümde ele alınacaktır.

3.1. ENFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

Enflasyonun yüksek seyir göstermesi piyasada birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bilhassa kamu kesiminde varlığını sürdüren ve problem olan Olivera-Tanzi (Enflasyonun vergi gelirlerini aşındırmasıdır) etkisidir. Yüksek enflasyon olduğu durumda verginin gerçekleştiği zaman ile toplandığı zaman arasında paranın

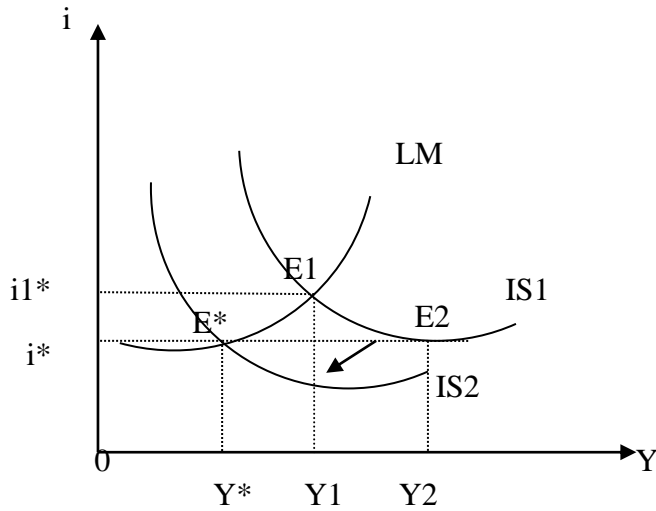
alım gücü hafifletmekte ve etkisini yitirmektedir. Bu olay kamu ekonomisinde de reel olarak bir gelir kaybına yol açmaktadır (Yüksel, 2000:23). Enflasyon probleminin çözüm bulunmasında maliye politikasına büyük görevler düşmektedir. Şöyle ki ilk olarak enflasyon olayı toplam talebin toplam arzı aşması olarak tanımlandığına göre, enflasyonla savaşta toplam talebi zapt edecek politikaların yeğlenmesi gerekmektedir. Ki bu durumda daraltıcı maliye politikasını oluşturmaktadır.

Tablo 3. 1 Enflasyonla Mücadele Maliye Politikası

3.1.1. Enflasyonla Mücadelede Kamu Harcaması Politikası

Kamu harcamaları piyasa ekonomisinde kamu kesimine düşen görevlerin parasal tutarıdır. Devletin tam kamusal hizmet üretmesi, yarı kamusal hizmetlerin üretimine müdahale etmesi, kamu ekonomik kuruluşlarının açıklarını finanse etmesi ve geliri yeniden dağıtmasının hepsinin bir maliyeti vardır. Devlet kamu hizmetlerini üretirken üretim faktörlerini satın alır, üretim faktörlerinin dışında özel kesim ürünlerini de kullanabilir, özel üreticilere sübvansiyon verebilir. Bütün bunların parasal sonucuna kamu harcaması denir (Batirel, 2007:76). Enflasyonla mücadelede kamu harcamalarının etkinliğine baktığımız zaman genel olarak toplam talebi kıstamak ya da harcamanın gereğinden fazlasını ortadan kaldırmak için kamu harcamalarının hafifletilmesi gerekir (Susam, 2009:64).

Şekil 3. 1 Kamu Harcamalarının Daraltıcı Etkisi (Ünsal, 2009: 217)

Kamu harcamalar azaltıldığında IS eğrisi sola kaymaktadır. Kamu harcamaları kendi içinde 3 başlık altında toplanabilir. Bunlar kamu harcamaları ayrımında gerek mali literatürde gerekse uygulamada sıkça karşılaşılan ayrım şeklindedir. Bunlar cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarıdır. Enflasyonla mücadele için harcamaların kısılması öncelikli politikalardan birisidir, fakat harcamaların kısılmasının ciddi yan etkileri de vardır. Maliye politikası araçları içinde kamu harcamaları kısıntısı, personel harcamaları açısından kamu hizmetlerinin niteliğinin bozulması, yatırım harcamaları açısından uzun vadede hem ekonomik büyümeye hem de özel yatırımların verimlilik kaybına neden olması, transfer harcamaları açısından ise sosyal içerikli gelir aktarımlarını engellemesi açısından, uygulamaya alınırken dikkatli ele alınması gereken bir araçtır. Bunun için de önce harcama türlerinin sınıflandırılması ve buna göre enflasyonla mücadeledeki etkinliklerinin ortaya konulması gerekmektedir (Susam, 2009:65).

3.1.1.1. Cari harcamalar

Cari harcamalar hükümetin cari döneminde tüketimine mevzu olan harcamalardır. Isınma, personel ödemeleri, kira, kırtasiye masrafları, su ve benzeri harcamalar bu kategorinin içindedir. Cari harcamaların azaltılması hükümetin tüketici tarafından ekonomideki hissesini düşürmektedir (Yüksel, 2000:22).

Enflasyonla mücadele ederken kamu harcamaları yoluyla toplam talebi kısabilmek açısından düşünülebilecek önlemlerden birisi, cari harcamalarda kısıntıya

gitmektedir. Cari harcamalar içerisinde büyük bir paya sahip olan personel harcamaları kısa sürede, özellikle bir bütçe yılında değiştirilemez. Personel giderlerinin kısılması, kamuoyu nezdinde meydana getireceği tepkiler nedeni ile pek fazla uygulama alanı bulmamaktadır. Gerçekten de, enflasyonist bir piyasada, personel giderlerinin enflasyon oranının altında bir artış yapılsa bile, reel ücretlerde düşme oluşacağı için istenmemektedir (Ataç, 2000:121). Ayrıca kamu cari harcamalarının kısılması tamamlanan yatırımlarında verimsizliğine yol açabilir; şöyle, yapımı tamamlanan bir okul veya hastane, nicelik ve nitelik açısından yeterli personele sahip olmadığında, söz konusu hizmetlerde eksiklik olacak, yatırımların verimliliğinin de azalmasına neden olacaktır.

3.1.1.2. Yatırım harcamaları

Yatırım harcamalar sermaye gideri demektir. Örneğin, bir hastanenin ek bina yapılması sonucu yatak sayısının artırılması bir yatırım harcamasıdır. Yapı, tesis ve büyük onarım karşılığı ödenen paralar, makine ve teçhizat alımları gibi harcamalar yatırım harcamasına girmektedir (Batirel, 2007:77). Özellikle kamu yatırımları daha çok ekonomi üzerinde dolaylı etkisi olan uzun vadeli altyapı yatırımlarından oluşmaktadır. Bu yatırımlar kısa dönemde toplam talepte artışa neden olacağından enflasyonist süreci hızlandıran harcamalar olarak görülür. Kamu yatırım harcamalarında kısa vadede yapılacak kesinti, toplam talebi küçülteceğinden anti enflasyonist bir izlenim yaratabilir. Ve ayrıca enflasyonla savaş için yatırım harcamalarında oluşturulacak bir kısma hareketi uzun dönemde ekonominin kapsama gücünü küçültücü bir izlenim meydana getirebilir (Balat, 2010:46). Kısacası, enflasyonla mücadele ederken kısa dönemde toplam talebi kısıtıcı en etkin politika kamu harcamalarını kısma politikasıdır.

3.1.1.3. Transfer harcamaları

Transfer harcamaları niteliği ile karşılığı olmayan ve GSMH için dolaylı olarak izlenimleri var olan giderleridir. Aslında, transfer harcamaları kendi içinde satın alma gücünün tek yönlü ayrıca karşılığı olmayan bir değişimdir. Devlet bu harcamalar karşılığında hiç bir şey talep etmez. Transfer harcamalarının, enflasyonun önlenmesindeki etkinliğini, transfer harcamalarının alt başlıkları olan iktisadi gayeli mali transferler, sosyal transferler ve faiz ödemeleri başlığı altında toplayabiliriz

3.1.1.3.1. İktisadi ve Gayeli Mali Yardımlar

İktisadi ve mali politika yöntemleri ile hükümetin yaptığı harcamalardır. türlü sebeplerle herhangi bir verginin temin edilmemesi ve ya da düşürülerek alınması ile gerçekleşebilir. Amaç enflasyonla mücadelede toplam arzı toplam talep seviyesine çıkarmaktır. Toplam arzın artırılmasında bazı transfer harcamalarından yararlanılabilir ki bu transfer harcamaları içinde iktisadi gayeli mali yardımlardır.

Transfer harcamalarının artırılmasında mali yardımlar sıra dışı teşebbüslere, üretim hacimlerini daraltmış olan monopollere verilmeli, böylece ekonomideki tıkanıklık giderilmeye çalışılmalıdır. Toplam arzda tıkanıklık olarak ortaya çıkmayan üretim şubelerine mali yardımda bulunmak enflasyonla mücadelede faydalı olmayacağı gibi, üreticilerin gelirlerini artırmak suretiyle efektif talep seviyesinin yükselmesine yol açabilir. Böyle bir durum ise, anti enflasyonist bir maliye politikasının amacına da ters düşer. Sektörler arasındaki tıkanıklık mali yardımlar ile giderilmek istenirken, başka bir nokta ise girişimcilerin hangi üretim kanununa göre üretimde bulduklarıdır. Şöyle ki mali yardım politikasında öncelik, azalan gider veya çoğalan verim kanununa, sonra sabit verim kanununa, sonra da azalan verim kanununa göre üretimde bulunana teşebbüslere öncelik verilmelidir. İşte o zaman transfer harcamaları toplam arzda azami artış sağlar. Böylece, yeni üretilen malların fiyatlarının artması önlenmiş olur. İşçiler de satın aldıkları malların fiyatlarında yükselmeler olmadığı için ücretleri üzerinde talepte bulunamazlar (Türk, 1999:113).

3.1.1.3.2. Sosyal Transferler

Gelir paylaşımında hakkı gözetmek için olan bu giderler yetim aylıkları, emekli aylıkları, dul ve muhtaç öğrencilere verilen burslar ve benzeri harcamalar en belirgin modelleridir. Ki bunlar genellikle gelir dağılımını düzeltmek amacıyla gerçekleştirilir. Yeşil kart uygulaması sosyal transferlere örnek verilebilir. Bu tür transferlerin enflasyonist dönemlerde kısılması bir yana, en azından enflasyon düzeyinde artırılması gerekir. Neden? Çünkü düşük gelirli emekli, dul ve yetimlerin maaşlarının reel değerini koruması için enflasyon ölçüsünde artırılmalıdır (Ataç, 2000:122).

3.1.1.3.3. Faiz Ödemeleri

Anti enflasyonist istikrar tedbirleri alındığı dönemlerde hiç dokunulmayan gider kalemleri arasında faiz ödemeleri yer almaktadır. Bunun bir nedeni devletin borçlanma kabiliyetini kaybetme kaygısıdır. Diğer bir nedeni ise bu ödemelerin

sözleşmeye bağlı olmasıdır. Bir harcama türü olarak bahsettiğimiz faiz ödemeleri enflasyonla mücadelede bir araç olmaktan uzaktır (Balat, 2010:51).

3.1.2. Enflasyonla Mücadelede Vergiler Politikası

Maliye politikası nesnesi olan ve kamu gelirlerinin büyük bir bölümünü yalnız başına vergiler var ettiğinden ve böylece vergilerin iktisadi gücü daha belirgin işlem gördüğünden kamu gelirleri aracına vergi politikası da denilmektedir (Yüksel,2000:23). Vergilendirmenin ana maksadı devletin finanse edebilmesini sağlamaktır.

Enflasyonla savaşımında yürütülecek vergi politikası toplam talebi kısıtlayıcı bir tepki oluşturması için verginin artırılması ve ya da vergilendirilmeyen konu ve yükümlülerin vergi ödemesi sağlanarak piyasadaki likiditenin azaltılmasına yol açılmalıdır. Uzun döneme baktığımızda ise seçkin vergi uygulamaları ile toplam arzı yükseltici vergi düzenlemeleri uygulanmalıdır. Yani, enflasyonist dönemlerde daraltıcı maliye politikaları olarak vergiler artırılmaktadır. Ve fakat vergilerin yükseltilmesi vergi yükümlülerinin tepki göstermesine neden olmaktadır. Bunun nedenle zamanlama çok önemlidir. vergi yükümlüleri gelir ve ikame etkileri ile karşı karşıya kalırlar. İşte bu durumda gelir etkisini var edecek biçimde düzenleme gerekmektedir

Vergilerin yüksek oranda olması toplam talebi etkilediği kadar toplam arz açısından da etkisi görülmektedir. Bu sebeple enflasyonla savaşım politikalarında değişik vergi türlerinin ekonomi içinde değişik etkilerinin olduğunun bilinmesi ve ana maksada en uyan oluşumun titizlikle karar verilmesi beklenir (Balat, 2010:54). Enflasyonun düşürülmesinde daha çok tüketim üzerinden alınan dolaylı vergiler ön plana çıkmaktadır. Bütün mal ve hizmetleri genel bir tüketim vergisinin, tüketim ve tasarruf arasındaki tercihi tasarruflar lehine çevirerek, talebi kısıtlayıcı etkisi gelir vergisine göre daha kuvvetli olacaktır. Ama düşük gelirli kesimin gelirlerinin tümünü harcadıkları ve bu nedenle vergi yükünün onlar üzerinde daha ağır olduğu varsayılırsa, bu olay sosyal adalete ters düşecektir. Dolaysız vergiler ise tüketimi dolaylı olarak etkilemektedir. Gelir vergilerinin bir kısmı tasarruflardan ödendiği için toplam talebi kısıtıcı etkisi azalacaktır (Susam, 2009:66).

Vergi politikasının dengeyi sağlamak için enflasyonist piyasalarda uygulanmasını dolaylı ve dolaysız vergiler olarak ayırıp, inceleyebiliriz.

3.1.2.1. Dolaysız vergiler

Vergi yükümlüsü ve vergi ödeyicisinin tek ve aynı kişi olması durumunda, birey ve müessese oluşturdukları gelir seviye belirlemesine göre oluşan, alınan vergilerdir. Dolaysız vergi de vergi sorumlusu, yükümlüsü kendine üstlendiği vergiyi bir başka bireye devretme ve ya da yansıtması söz konusu değildir. Kurumlar vergisi gelir vergisi, servet vergisi dolaysız (doğrudan) vergiler grubundadır.

İlk olarak gelir vergilerinde, kişilerden gelirlerine göre alınan vergilerdir. Gelir vergilerinde artış olması halinde çalışanlar iki tip tepki verebilirler. Bunlar gelir etkisi ve ikame etkisidir. Gelir etkisi, yükümlülerin en az yani asgari geçim seviyesinde olması, geçmiş gelir düzeylerini korumak içinde olmaları ve gelire göre talep elastikiyetlerinin rijit olması ve ödeyecekleri vergi yükünün fazla olması, mükellefleri denk gelir düzeyinde denge kurması için daha fazla çalışmaya isteklendirebilir. İkame etkisi, yükümlülerin gelire karşı talep elastikiyetleri çok fazla ise çalışmaktan ziyade boş zamanı öngörürler. İşte böyle durumlarda piyasa yöneticileri enflasyonla mücadele yönteminde, verginin gelir etkisini yükseltecek ikame etkisi yok edecek şekilde vergi siyasetini tercih etmelidirler. özetle vergi artışı enflasyonla savaşta gayet açık ve adil bir politika olarak meydana gelir ve enflasyonist tepkilere karşı mücadelede ilk etken araç olarak kullanılır (Balat, 2010:60).

Kurumlar vergisi, kurum, bir maksadı meydana getirmek üzere bir araya gelmiş bir insan topluluğudur. Kurumlar vergisi ise baktığımızda, bu cemiyet ya da tüzel kişilerin getirileri üzerinden alınan bir vergidir. Kurumlar vergisinin toplam talebi kısıtlayıcı tarafta kullanılmasının tepkisi çok azdır. Şöyle ki özellikle enflasyonist zamanlarda bu verginin tüketici kısmına yansması daha güçlü olabilmektedir (Ulusoy, 1999:120). Bu verginin tüketimi kısıcıcı özelliği az, yatırımları kısıcıcı özelliği ise daha fazladır. Özellikle kısıtlayıcı bir kredi politikasıyla birlikte uygulanması enflasyona karşı gücünü artıracaktır (Balat, 2010:61). Bu verginin hem toplam vergiler içindeki payı hem de düz oranlı tarife yapısı, enflasyona karşı kullanılma gücünü azaltan önemli unsurlardır. Ayrıca özellikle talep fazlalığı olan dönemlerde ve sektörlerde bu verginin fiyatlara yansıtılması ve enflasyonist etkiyi azaltmak yerine artırıcı bir etki göstermesi söz konusu olabilir (Balat, 2010:62).

Servet vergisi ise, gösterilmeyeni ve konjonktürel esnekliği az olan vergilerdir. Bundan dolayı enflasyonu engelleyici bir politika olarak etkinliği epeyce

azdır. Ülkemizde yürürlükte servet vergileri daha fazla gelir oluşturmak ve gelir bölüşümünü dengede tutmak için alınmaktadır. Özetle, enflasyonla savaşta kullanılan bir vergi türü değildir.

3.1.2.2. Dolaylı Vergiler

Mal ve hizmet kullanımından dolayı oluşan vergilerdir. Bir vergiye bağımlı olan mal ve hizmetlerden yararlanan her birey, gelir seviyesi her ne olursa olsun denk oranda vergilerini öderler. Dolaylı vergilerde vergi yükümlüsü ve vergiyi ödeyen farklı bireylerdir. Harcama vergisi, genel tüketim vergisi, özel tüketim vergisi, bu kategoridedir. Enflasyonla mücadele için, öncelikle talebin kısılması önemlidir. Bunun içinde genel anlamda vergilerin artırılması gerekir. Dolaylı vergilerin artırılması, aynı gelir ile daha az mal ve hizmet alınmasına yol açacak, vergiler nedeni ile fiyatların artması bazı kişilerin mal ve hizmetleri talep etmekten vazgeçmesine veya daha az satın almalarına neden olacaktır (Balat, 2010:67). Dolaylı vergilerin etkileri genel tüketim vergisi, harcama vergileri, özel tüketim vergisi olmak üzere incelenecektir.

Harcama vergisi, bireylerin tüketimleri üzerinden alındığından dolaydır ki toplam talebi kısmaktadır. Zorunlu olan tüketim ürünlerinden alınan harcama vergileri gelir dağılımı adaletsizliğini ortaya çıkarır ve gelir bölüşümünü negatif yönde etkilemektedir. Şöyle ki daha düşük gelir elde eden kişiler elde ettikleri gelirlerinin neredeyse tamamını zorunlu tüketim mallarına ayırırken, toplumun daha yüksek gelirli kesimi gelirlerinin çok daha küçük bölümünü zorunlu tüketim mallarına ayırırlar. Harcama vergisi bu sebepten dolayı vergide adalet ve eşitlik ilkesiyle uyuşmamaktadır.

Genel tüketim vergisi, ülkemizde uygulanan Katma Değer Vergisi bu vergi türüne örnektir. Genel tüketim vergisinin harcama vergisiyle aynı olsa da, harcama vergisi fiyatlar genel düzeyinde bir artış oluşturmadan, genel tüketim vergisi ise fiyatlar genel düzeyini bir defa yükselterek toplam talebi azaltır (Balat, 2010:68).

Özel tüketim vergisi ise, belli ürünler üzerinden kesik veya yüzdesel olarak ele geçen harcama vergisidir. ÖTV, KDV gibi vergiler benzer malın her defasında el değış tokuşundan oluşmaz. Malın ithalata konu olması veya üretim halindeki malın ilk alıcısına teslimatı sebebiyle ÖTV oluşur (Ulusoy, 1999:124).

3.1.3. Enflasyonla Mücadelede Borçlanma Politikası

Günümüzde tüm ülkelerde devlet borçlarının sürekli olarak ve hızla arttığı gözlenmektedir. Borçların artış hızı, ülke ekonomilerinin kendine özgü özellikleri sebebiyle ayrı ayrıdır. Borçlanmanın bu kadar çok artmasının sebebi ise, gerek kamu harcamalarının giderek artışından, gerekse de vergi kaynaklarının yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır (Balat, 2010:71).

Enflasyonla savaşta borçlanma politikası likidite fazlasının ekonomiyi terk etmesi esnasından oluşur. Borç politikasının enflasyonla mücadelede etkin şekilde kullanılmasına yol açan etkiler vardır. Şöyle ki borcun hangi kişilere yapıldığı, ihraç edilecek borç senetlerinin çeşidi, faiz oranları ve bilhassa borç yönetimi idaresinin etkinliğidir (Türk, 1999:123).

3.2. ENFLASYONLA MÜCADELEDE PARA POLİTİKASI

Para politikası, belli iktisadi hedefleri gerçekleştirebilmek için merkez bankası görevleri üstlenerek para şartlarını denetlemek üzere yaptığı işlemlerdir. Para politikası devletle ortaklık yaparak merkez bankası tarafından işlemler yürütülür. Merkez bankası belirtilen hedefler doğrultusunda denetimi sağlayabilmek için açık piyasa işlemleri, zorunlu karşılıklar, reeskont politikası olmak üzere üç araçtan oluşmaktadır.

Kısa dönemde para politikaları ile tam istihdamın sağlanabilmesi imkânı siyasi iktidarın ilgi alanını cezp ederek, siyasetçilerin merkez bankasına izlenim altına almak amacıyla devamlılığı olan arz şoklarına bunların neden olduğu sorunları çözmek için her defasında genişletici para politikası ile yürütülmesine özendirir. İşte bu durum enflasyonun olmasına sebep olmaktadır. Merkez bankalarının piyasada durgunluğa sebep olacak nedenleri meydana koyduğunda davranışlarını sürdürmesi durumunda gelecekte de benzer davranışı sürdüreceği fikri oluşur böylece kalıcı enflasyon öngörüsüne fikrini benimserler. Merkez bankası genişletici para politikası benimsemese dahi farz edelim ki yürütecekmiş gibi fiyatlar genel yükseleceğini umarlar. Genişletici para politikası uzun vadede enflasyona sebep olurken, kısa vadede ise daha büyük oranda büyüme ve istihdam sağlayabilirler. Siyasetçiler bu kısa vadeli yararı kabul etmeyerek iradeyi gösterememektedir. Lakin

siyasilerin iradesizliğini yok edecek yolu merkez bankası bağımsızlığı ve nominal çapa kavramlarıdır.

Döviz kuru, faiz oranı, nominal gelir, parasal ve enflasyon hedeflemesi değişik para politikası yöntemleridir. Tümünün merkez noktası merkez bankası bağımsızlığı ile ekonomideki temel bir parametreyi nominal çapa baz alarak uygulayıp enflasyon beklentilerini kırarak fiyatlar genel düzeyinde istikrarı ortaya koymaktadır. Nominal çapa (Nominal Anchor), yerli para, döviz kuru ve bunun gibi temel bir ekonomik değişkenin değeri üzerindeki sınırlamadır. Bir nominal çapa yurtiçi para arzına sınır getirerek enflasyonist beklentileri tutar ve fiyat istikrarını meydana getirir (Doğru, Savrul: 2012:4–5).

Hangi para politikası stratejisi yürütülürse yürütülsün, bunlar kesin bir hedef boyunca devam edilebilir olmalı ve merkez bankasının stratejisini devam etme isteği ve yeteneğine ilişkin tümünün ortak fikri olmalıdır (Artis, Kontolemis, 1998:30).

3.3. ENFLASYONLA MÜCADELEDE GELİRLER POLİTİKASI

Ücretlerin, fiyatların ve kiralardan bir süre için durdurulması yoluyla enflasyonu düşürmeye yönelik politikadır. İşsizliğin yükselmesine sebep olmadan, siyasi kişilerin maaş ve ücretlerin belli bir sınırın üzerine yükselmesini mani olmaya yönelik uygulanır. Makro iktisadi politikalar bünyesinde yürütülen para ve maliye politikalarına destek araç olarak kullanılır. Bu politikanın amacı enflasyonun denetimi ve gelirin tekrar bölüşümü meydana getirilmektedir. Gelirler politikasının amacı ekonominin fiyat istikrarı ve büyüme hedeflerini gözeterek yöntemlerini çizmelidir. Tam istihdama öncelik verdiği durumlarda geliri artıracığından bu da enflasyona sebep olacaktır (Parasız, 1998:418).

Gelirler politikası özetle, sanayileşmiş toplumlarda, ekonomik ve sosyal büyümenin neden olduğu problemlere çözüm yolu bulmak için ortaya çıkmıştır (Kapız, 2003:1). Gelirler politikasında ücretlerin sabitlenmesi (dondurulması) ve fiyatların sabitlenmesi amacı vardır.

Gelirler politikası tam istihdam koşullarında ücret ve kar yükselişlerinin enflasyona sebep olabileceği hipotezine dayanmaktadır. Bunun önüne geçmek için ücret ve fiyat artışları, gelirler politikasıyla piyasanın büyüme ve istikrar şartlarına

uyulmakta, üreticilerin konjonktürü şiddetlendirici fiyat ve yatırım yöntemlerine olabildiğince sınırlandırmalara sebep olmaktadır.

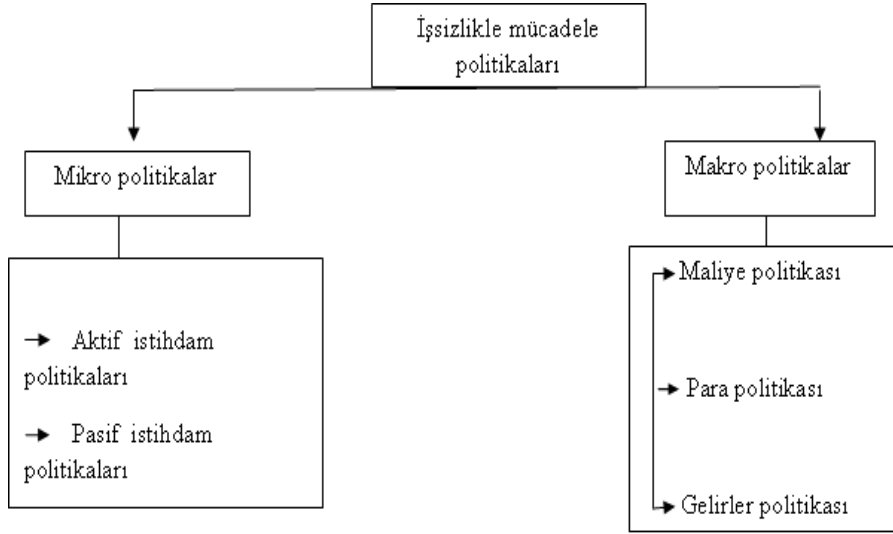
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞSİZLİKLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

İşsizlik, üretimin temelinde yer alan en önemli kaynağın israf edilmesi, bir toplumun en değerli varlığı olan insan gücünün yeteri ve gereğince değerlendirilememesi demektir. İşsizlik küreselleşerek dünyanın ortak sorunu ve toplumları tehdit eden bir konuma gelmiştir. Bu yüzden, işsizlikle mücadeleyi gündemlerinin ilk sırasına oturtmuşlardır.

İşsizlikle mücadeledeki ekonomi politikalarını makro ekonomik politikalar ve mikro ekonomik politikalar olarak iki ana grupta incelenebilir. Mikro ekonomik politikaları aktif istihdam politikaları ve pasif istihdam politikaları şeklinde makro ekonomik politikaları ise; para, maliye ve gelirler politikası incelemek mümkündür.

Tablo 4. İşsizlikle Mücadele Politikaları

4.1. İŞSİZLİKLE MÜCADELE MİKRO POLİTİKALAR

İşsizlik problemi ile karşı karşıya kalan ülkeler farklı farklı politikalar izlemektedirler. Ülkemizin de maalesef bu durumla karşı karşıya olduğunu hem ekonomik hem de sosyal acıdan görmek mümkündür. Sosyal bütünleşmenin sağlanması, toplumun parçalanmaması, için işsizlikle sorununun çözülmesi ve çalışmak isteği olan bireylere iş imkânlarının bulunması önemlidir.

4.1.1. Aktif istihdam politikası

OECD, aktif istihdam politikalarını şöyle tanımlamaktadır emek piyasasını ve çalışanların işle alakalı kabiliyetlerinin gelişmesini sağlamak ve daha verimli emek piyasasına yöneltmeye yönelik önlemlerdir. Ayrıca aktif istihdam politikaları işsiz olup iş arayan kişiler ve işvereni karşılaştıran; istihdam danışmanlığı görevi, işgücü ekonomisi gereksinimine göre eğitim hizmetleri ve desteklenen geçici iş elde etme hizmetlerini de ekleyebiliriz (Karabulut, 2007:45). OECD işsizlikle savaşta belirlenen politikaları 5 ayrı başlık altında toplamıştır:

- Kamunun danışmanlık hizmetleri
- Mesleki eğitim hizmetleri
- Özel sektöre ücret ve istihdam desteği, kendi işini kuranlara yardım
- Gençlere yönelik işsizlikle mücadele politikaları

- Engellilere yönelik politikalar (Bekiroğlu, 2010:71).

Danışmanlık hizmetleri, bireyler sürekli değişiklik gösteren çalışma şartlarına en yakışır ve basit şekilde ahenk sağlamalarına dikkat çekerek, işsizleri işlere girdirmek ve iş bulmalarına sağlamak için geliştirilmesine yol açan hizmetlerdir. Meslek eğitimi kurslar açılmaktadır şöyle ki piyasanın gereksinim duyduğu işte çalışmayanlar için ya da çalıştığı halde işinden memnun olmayanlar için devlet ve özel sektör tarafından yetenek kazandırma amacı güden kurslardır. Ücret destekleri, istihdam sağlayacak olan işverenin işgücü giderlerinin hafifletmesi yoluyla yapılır. Bu oluşan giderleri düzeltmenin iki yolu gözükmektedir. İlki, doğrudan doğruya ücret biçimini değişikliğe uğramasıdır. İkincisi ise, işçilerin ücretlerinden temin edilen vergilerin azaltılmasıdır. Hem kamu sektöründe hem de özel sektörde, kanunlarla saptanmış miktarlarda engelli ve eski mahkûma iş verme mecburiyeti de bu politika kapsamındadır (Bekiroğlu, 2010:70–73).

Özetle, aktif istihdam politikalarının temel maksadı, işsiz kişilere yalnızca gelir dayanağı temin etmek değil bilakis işsiz bireylerin çalışma dünyasına geri dönüşlerini sıkıntısız bir biçimde sağlamaktır. İlk olarak ulaşılabilecek öbek uzun vadeli işsizlerdir. Daha sonra genç işsizler, kadınlar ve engelli işsiz kişiler işgücü dünyasında iş bulma talihleri zayıf olan gruplar öncelikli hedeflerdir.

4.1.2.Pasif istihdam politikası

Pasif istihdam politikaları, işsizliğin negatif yönlerini telafi etmeyi amaçlar, bundan dolayı işsizlere belirli bir ekonomik güvence sağlamaya yönelik önlemler içermektedir. Pasif politikadaki tedbirler;

- İşsizlik sigortası,
- İşsizlik yardımları,
- Kıdem tazminatı,
- Kısa çalışma ödeneği,
- Ücret garanti fonudur.

İşsizlik sigortasının iki temel amacı vardır. Birincisi işsizliğin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin en az seviyede tutulması yoluyla toplumsal dengeyi bozucu sonuçların ortaya çıkmasını engellemektir. Diğer amacı piyasada işsizlik sebebiyle oluşan satın alma gücünün azalmasının engellenerek üretimin daha da azalmasının ve işsizliğin artmasının önlenmesidir (Bulut, 2010:32).

İşsizlik yardımlarının hedef kitlesi, yasa gereği işsizlik sigortası ödemelerinden yararlanamayan işsizler ile daha çok fakir ailelerdir. Kıdem tazminatı ise işçilere sağlanan bir gelir olarak düşünülmele birlikte, işçilerin işe motivasyonunu artırır, iş güvenliğini sağlar, gereksiz işten çıkarmaları önler, işçiyi olumsuz etkileyecek durumların ortaya çıkmasını da engeller, yani işverenlerin kolayca eleman atmamalarını, dolayısıyla işyerinde iş güvencesinin sağlanmasını hedefleyen bir sistemdir. Kısa Çalışma Ödeneği; çalışma hayatını ve çalışma barışını koruyarak çalışanların dışsal sebeplerden dolayı işten çıkarılmamasını temin amacıyla uygulanmaktadır. Bu program pasif politika tedbiri çerçevesinde; genellikle belirli bir süre üretimi azaltan veya üretime ara veren işletmelerin, işçilerini işten çıkarmalarını önlemeyi amaçlamaktadır (Bulut, 2010:36). Ücret garanti fonu, işverenin ödeme gücü çökmesi halinde çalışanların, iş ilişkisinden kaynaklanan son üç aylık ücret alacağını garanti etmek amacıyla, İş Kanununun 33. maddesine istinaden uygulanmakta olan bir pasif politika aracıdır (Bulut, 2010:37).

Özetle, pasif istihdam politikalarının temel amacı, istihdamı artırmak veya işsizliği azaltmak değil, işsizleri maddi açıdan destekleyerek işsizliğin bireyler ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmektir. Başka bir ifadeyle, işini kaybeden ya da iş bulamayanların satın alma gücünü koruyabilmesi için gelir desteği sağlar, mevcut çalışan işçinin işten çıkarılmasını önler ve istihdamı korumayı amaçlayan politikalar olarak uygulanır.

4.2. İŞSİZLİKLE MÜCADELEDE MAKRO POLİTİKALAR

4.2.1. Maliye politikası

Mali vasıta sosyo-ekonomik şartlara uyumluluğu giderek gelişmiştir. Hükümetin ekonomik gelişmeyi yapmak için sosyo-ekonomik yaşamı idare edici araya girmesi, alacağı ekonomik kararlarla desteklerde bulunması özümsemıştır. Hükümet müdahaleleri, hukuk kuralları içinde güven verici bir platform topluma özümseterek başarılı şekilde uygulayabilmesi toplumdaki huzur için önemlidir.

4.2.2. Para politikası

Politika amaçları, para politikası nesnelere ile elde edilmek istenen son hedeflerdir. Kaynaklarda para politikasının son amacı olarak kabul görmektedir.

- Tam istihdam
- Döviz kuru istikrarı
- İktisadi büyüme
- Fiyat istikrarını
- Mali sistemin istikrarı
- Faiz oranı istikrarı

Çağımızda fiyat istikrarının sağlanması para politikasının ana hedefidir. Şöyle ki eğer bu ana hedef tutturulabilirse diğer önemli hedeflere de ulaşılabileceği tahmin edilmektedir. Lakin istihdam diğer hedeflerden daha farklıdır. Burada da enflasyonu önlemek için enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı para politikasının temelidir (Bekiroğlu, 2010:63–64).

Ekonomide işsizliğin olduğu varsayalım, piyasadaki para arzı arttırılırsa (genişletici para politikası) yürütülürse faiz oranı azalacaktır. Bu süreç “aktarma mekanizmasının” başladığı süreçtir. Aktarma mekanizması, para arz ve talebindeki değişikliklerin toplam talebi etkilemesine yol açan sistemdir (Bekiroğlu, 2010:65).

4.2.3. Gelirler politikası

Gelirler politikası ile işsizliği önleme, tam istihdam koşullarında ücret ve kar yükselişlerinin enflasyona kaynaklık gösterebileceği varsayımı üzerine kuruludur. Bunu önlenmesi amacıyla ücret ve fiyat yükselişleri gelirler politikasıyla piyasanın büyüme ve istikrar şartlarına uymakta, üreticilerin dalgalanmaları kötü yönde kuvvetlendirici fiyat ve yatırım planlarına olabildiğince sınırlar çizilmektedir.

Gelirler politikasına göre, ücret ve fiyatlardaki birlikte kontrol sağlanması başka gelirlerinde kontrolü sağlanmasını sağlayacaktır. İlk olarak, ilk amaç fiyat istikrarı iken adaletli gelir dağılımı göz ardı edilmiştir. Fakat zaman geçtikçe bu politika eşit gelir dağılımını amacı için çalışmayı başlatmıştır. Fakat farklı gelir dağılımı, servet dağılımı ve fakirlik gibi başlıklarda bu politikaya dâhil edilmiştir. Bu tür faktörlerin şekillendirdiği ekonomik havada, sosyal tarafların karşılıklı özveride bulunması, ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasında önemlidir (Bekiroğlu, 2010:67–70).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ENFLASYON, İŞSİZLİK, DÖVİZ KURU VE M2 PARA ARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Çalışmanın analizinde program olarak “Eviews-7” kullanılmıştır. 2005:1–2014:5 Türkiye ekonomisi enflasyon (enf), işsizlik (is), döviz kuru (dk) ve para arzı değişkeni (m2) aylık veriler kullanılarak modeller test edilmiştir. TÜFE değişkeninden enflasyonu türetmek amacıyla önce logaritması alınmış daha sonra 1. dereceden farkı alınmıştır. Böylece enflasyon değişkeni oluşturulmuş ve analize bu haliyle kullanılmıştır. 2007-2009 kriz kukla değişkeni eklenmiştir.

Öncelikle değişkenlerin durağanlığı hesaplanmış ve birbirleriyle ilişkileri incelenmiştir. Daha sonra ise koenteegrasyon analizi yapılmıştır.

5.1. BİRİM KÖK TESTİ

Ekonometrik uygulamada mevcut ekonometrik yöntemlerin ilki durağanlığı sınamak için birim kök testidir.

Granger ve Newbold (1974)’un yaptığı çalışmaların analiz kısmında zaman serisini kullanmışsa eğer bu serinin durağan olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Çünkü sahte regresyon sorunuyla karşılaşılmaktadır. Bu serinin durağan olup olmadığının araştırılmasında en çok tercih edilen Dickey ve Fuller (1981) tarafından ortaya atılan analizin adı Augmented Dickey-Fuller; ADF birim

kök testidir (Okçu, 2008:75). Dolayısıyla çalışmada, Dickey-Fuller (1981)'in sabitli, bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri ve trendli modelini ifade eden aşağıdaki denklem temel alınmıştır.

$$\Delta Y_t = a + bY_{(t-1)} + c\sum \Delta Y_{(t-1)} + u_t$$

Buradaki hata terimi beyaz gürültü hata terimi olarak adlandırılmaktadır. Denklemdaki p değeri 1 e eşit ise, bu seri birim kök içeriyor denir. Bu eşitliğin 1 e eşit olmasını sınavan ise t testidir. ΔY_t 'nin durağanlığının araştırılmasında kurulacak hipotez testleri aşağıdaki gibi olacaktır:

H_0 : $p=1$ ise, seri durağan değildir. Serinin birim kökü vardır.

H_1 : $p<1$ ise, seri durağandır. Serinin birim kök yoktur.

Herhangi bir serinin t istatistiğinin hesaplanabilmesi için, serinin durağan olması gerekmektedir. H_1 kabul edilip H_0 hipotezi altında standart “ t ” testi reddedilmesi gerekmektedir. ADF testinin kullanımındaki en büyük sıkıntı gecikme uzunluğunun bulunmasıdır. ADF testinin özellikleri modele dahil edilen gecikme sayısına oldukça duyarlıdır. Buradaki amaç oto korelasyonu ortadan kaldıracak kadar hata terimini modele dâhil etmektir. Bu süreçlerde uygulanacak pek çok yöntem bulunmaktadır. Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Schwart Kriteri (SC), Hannan Quin (HQ) ve bu üç kriterin düzeltilmiş formları bu yöntemlerden bazılarıdır. Seçilen gecikmenin gereğinden büyük olması tahminlerin eğimli olmasına yol açacaktır. Uygun gecikmenin belirlenmesi oldukça önemlidir (İğde, 2010:55). Uygulanan analizde ADF t istatistik testinde kullanılan gecikme uzunluğu, Akaike Bilgi Kriteri (AIC)'ne göre belirlenmiştir.

Analizde kullanılan verilerin ADF testinin sonuçları Tablo 5. 1'de gösterilmiştir. İlk değerler serinin “ t ” değerlerini işaret etmektedir. Altındaki değerler ise “ p ” değerlerini içerir. Sonuçlarda dikkat edilecek husus prob değerlerinin ($p < 0,05$) küçük olması gerekmektedir, eğer prob değerleri 0,05 ten küçük değilse farkını alınması gerekmektedir böylece değişkenler durağan hale gelmektedir. İşsizlik, enflasyon, döviz kuru, para arzı değişkenlerinin düzey değerinde durağan değil, ancak birinci farkı işleme dâhil edildiğinde durağan olduğu sonucuna varılmıştır. Analizde kullanılan bütün değişkenlerin %5 anlamlılık düzeyinde ve birinci farkta

durağan hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Farklı bir söyleyişle kullanılan değişkenlerin bütünleşme dereceleri birdir.

Sıradaki yapmamız gereken analizde bize yol gösteren kullanılan dört değişkende aynı dereceden durağan olduğundan, değişkenler aralarında uzun dönem denge ilişkisinin olup olmadığının test edilip analiz edilmesi gerekmektedir. Bunun için değişkenlerin koentegrasyon var olup olmadığını analiz edebilmek için ekonometrik uygulamamızda Johansen eşbütünleşme testleri kullanılmıştır.

Tablo 5. 1 ADF Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	DÜZEY DEĞERİ		BİRİNCİ FARKLAR	
	Sabit	Trend ve sabit	Sabit	Trend and sabit
Enflasyon	1,677 (0,999)	2,333 (0,412)	-8,659 (0,000)	-7,434 (0,000)
İşsizlik	-1.784 (0.386)	-2.242 (0.4613)	-2.867 (0.052)	-2.843 (0.004)
Döviz Kuru	-2.893 (0.059)	-3.508 (0.053)	-8.097 (0.000)	-8.100 (0.000)
M2 Para Arzı	-2.639 (0.088)	-4.747 (0.001)	-2.728 (0.072)	-2.182 (0.028)

5.2. JOHANSEN EŞBÜTÜNLEŞME TESTİ

Enflasyon, işsizlik, döviz kuru ve para arzı değişkeni arasında uzun dönemde anlamlı veya anlamsız bir ilişkinin var olup olmadığını test etmek için koentegrasyon testine uygulamamız gerekmektedir. Başka bir ifadeyle; eşbütünleşme terimi uzun dönem denge ilişkisinin tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Yani iktisat teorisi literatüründe aralarında uzun dönemli denge ilişkisi olup olmadığını anlamak için analizde kullanılan ekonomik değişkenler eşbütünleşme ile analiz edilmektedir (Göktaş, 2005:113).

Literatürde koentegrasyon analizine ile ilgili geliştirilmiş değişik testler ve bu var olan testlerin neye dayandığı farklı tahmin sistemleri vardır. Bu tahmin sistemlerini iki ana bölümde ele almak mümkündür. İlk grupta var olan tek

denklemleri modele, ikinci bölümdekiler ise bir denklemler sisteminden oluşmaktadır. Tek denklemleri modele baktığımızda eşbütünlük ilişkisinin olup olmadığı en küçük kareler yönteminden meydana gelmektedir. Böyle durumda koentegrasyon olup olmadığını teşhis etmek için için var olan birçok test mevcuttur. Bir sonraki durum eşbütünlük oluştururken birden farklı ve fazla vektör varsa böyle durumlarda çok değişkenli yöntemler yürürlükte. Tek denkleme dayalı koentegrasyon analizi analiz olarak Engle- Granger tarafından ileriye sürülmüş sonraları da Johansen tarafından çoklu koentegrasyon vektörleri teşhis etmek maksadıyla VAR modelde en çok uyum gösteren bir yöntem geliştirilmiştir (Göktaş, 2005:116).

Johansen (1988) eşbütünlük sağlayan vektörlerin tahmininin En Çok Benzerlik yöntemi ile hesaplanmasına yönelik bir test önermişlerdir. Johansen yöntemi, Dickey-Fuller yönteminin geliştirilmiş bir gösterimidir (Bozkurt, 2006:45).

$$X_t = \Pi_1 X_{t-1} + \dots + \Pi_k X_{t-k} + e_t, t = 1, 2, \dots,$$

X_t , geçmiş değerleri ile ifade edilen değişkenler vektörünü simgelemektedir. Modeli hareketli ortalama gösterimi ile ifade ettiğimizde, aşağıdaki eşitliğe ulaşılır.

$$A(e) = I - \Pi_1 e - \dots - \Pi_k e_k$$

A matrisinin rankı r , eşbütünlük vektör sayısını vermektedir ve eşitliklerdeki p boyutlu değişken vektörünün en fazla bir eksiği kadar $r < p$ olabilir. Hata terimi e ise, beyaz gürültü sürecine sahiptir.

$$A(e)|_{e=1} = \Pi = I - \Pi_1 - \dots - \Pi_k,$$

$$\Pi = \alpha \beta'$$

Π katsayılar matrisi ($p \times r$) boyutlu α ve β' matrislerinin çarpımıdır. α , ayarlama hızını, β' ise, sahip olduğu satır sayısının eşbütünlük vektör sayısına eşit olduğu, en çok benzerlik tahmini ile elde edilen matristir. O halde yöntem, en çok r tane eşbütünlük vektör olduğunu ileri süren hipotezin en çok benzerlik tahmini ile değerlendirilmesine yöneliktir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki, bir eşanlı model yapısı içinde incelenmektedir. Yani bir bütünlük arz etmektedir. Tüm eşbütünlük ilişkileri bir bütünlük içinde eşanlı olarak gözlemlenmektedir.

Katsayılar matrisinin en çok benzerlik tahminçileri, tutarlı tahminler verirler (Bozkurt, 2006:46). Bu nedenlerle eşbütünleşme araştırmasında Johansen yöntemine başvurulmuştur. Eksojen değişken olarak kriz dönemlerine (2007:1 - 2009:12) ilişkin dummy değişken kullanılmıştır. Analizimizde değişkenlerin birinci farklarında durağan olduğu dolayısıyla, değişkenlerin hep birlikte koentegre olup olmadıklarının teşhis edilmesi önem arz etmektedir. Değişkenlerin birlikte koentegre olmaları değişkenler arasında lineer bir birleşim oluşumunun bulunduğu, başka bir deyişle kullanılan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğuna işaret eder. Var olup olmadığının anlaşılması için koentegrasyon testinin yapılması gerekip, analizimizde de değişkenlerinin birinci farklarında durağan olup bu değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığının incelenmesini gerektirmektedir.

Yapılan ekonometrik analizde kaç tane eşbütünleşme vektörünün var olduğunu tespit etmek için iki çeşit hipotez testi kullanılmaktadır. (Okçu, 2008:67). Johansen eşbütünleşme testinde seriler aralarında eş bütünleşme yoktur şeklinde boş (sıfır) hipoteze karşın, eşbütünleşmenin varlığını kabul eden alternatif hipoteze karşın sınanmıştır. Bu durumda kullanılan test istatistiğine iz istatistiği denir.

Tablo 5. 2 Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Kısıtsız Eşbütünleşme Rank Testi (İz)				
Hypothesized No. of CE(s)	Özdeğer	İz istatistiği	0.05 Kritik değer	Olasılık değeri**
r=0: None *	0.258331	84.78498	69.81889	0.0020
r≥1: At most 1 *	0.212016	52.50893	47.85613	0.0172
r≥2: At most 2	0.160317	26.77498	29.79707	0.1073
r≥3: At most 3	0.060469	7.904026	15.49471	0.4757
r≥4: At most 4	0.010752	1.167545	3.841466	0.2799

En fazla 1 de eşbütünleşme vardır. None da iz istatistiği 84,78 kritik değeri 69,81 olasılık değeri ise 0,0020 yani olasılık değeri 0,05 den küçük H0 reddedilir. H0 ise koentegrasyon olmaması durumuydu. Yani H0 ret None da bir tane koentegrasyon vardır. At most 1 de ise, olasılık değeri 0,05 den küçük aynı şekilde H0 reddedilir. Yani H0 ret at most1 de bir tane koentegrasyon vardır.

Tablo 5. 2'deki sonuçlara göre, değişkenlerimiz arasında iktisadi ve istatistiki olarak anlamlı koentegrasyon ilişkisi tespit edilmiştir. %5 hata payı ile değişkenler arasında uzun dönem bir ilişki vardır.

Tablo 5. 3Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Eşbütünleşme Eşitliği		Log likelihood	1225.853	
Normalized eşbütünleşme katsayıları (parantez içi standart hatadır)				
dLNENF_SA	dLNIS_SA	dLNDK_SA	dLNM2_SA	DMMY
1.000000	0.427157	0.131669	-0.607237	-0.104277
	(0.18552)	(0.34749)	(0.04822)	(0.06121)
	[2,3024]	[-0,3788]	[+12,5975]	[-1,7026]

Tablo da parantez içi standart hataları gösterirken, köşeli parantezler bulduğumuz t istatistikleridir. Denklem şeklinde ifade edecek olursak;

$$Dlnenf_sa = -0,4271dlnis_sa - 0,1316dln dk_sa + 0,6072dlnm2_sa + 0,1042dmmys_sh$$

(0,1855) (0,3474) (0,0482) (0,0612)

Eşbütünleşme yorumlanırken işaretler değişmektedir. İşsizliği incelediğimizde, $0,4271 / 0,1855 = 2,3024$ çıkan t değeri $|2|$ den büyük olması gerekmektedir. Ki bu durum işsizlik için $t = 2,3024$ olduğu için enflasyon ve işsizlik aralarında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Döviz kuru için baktığımızda $0,1316 / 0,3474 = -0,3788$ çıkan sonuç 2'den küçük olduğu için anlamsız bir ilişki mevcuttur ama iktisadi uygunluğu açısından incelenmesi gerekmektedir. M2 para arzı için $-0,6072 / 0,0482 = +12,5975$ olduğu için enflasyon ile para arzı değişkeni arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki mevcuttur. 2007-2009 kriz kukla değişkenimizde $Dmmy - 0,1042 / 0,0612 = -1,7026$ çıkan sonuç 2'den küçük olduğu için anlamsız bir ilişki mevcuttur.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tarih boyunca hemen hemen bütün toplumlarda enflasyon, işsizlik gibi ekonomik istikrarsızlıklar, varlığını sürdürmüştür. Güçlü bir ekonomiye sahip olmak için yüksek enflasyon ve işsizlikle mücadele edilme gereği duymuşlardır. Enflasyon ve işsizlik makroekonomik aktiviteler üzerinde yol açtığı krizlerle de günümüze kadar tartışılan konulardan biri olmaktadır. Bu sebeple enflasyon ve işsizliği önlemede kararlılık gösterip, buna ilişkin önlemler alınmalıdır.

Çalışmada enflasyon, işsizlik problemi ve nasıl mücadele edilmesi gerektiği incelenmiştir. Öncelikle giriş bölümünden sonra enflasyonun ve işsizliğin açıklaması, türleri, sebepleri ile ilgili bilgilendirmeye yer verilmiştir. İşsizlik ile enflasyon ilişkisi açıklanmıştır. Sonra ise enflasyonla ve işsizlikle savaşta nasıl politikaları uygulanması gerektiği açıklanmıştır.

Her bakımdan uyumlu bir rekabet, üretim sistemi, istihdam ve işgücü politikalarının meydana getirilmesi ile işsizlik engellenebilecektir. İşsizlikle savaşta önlem olarak alınabilecek istihdam bazlı önlemlere ek olarak büyümeye yönelik politikalar da işsizlikle mücadeleye pozitif yönde yansıtacak ve etkileyecektir. Ayrıca istihdam üzerindeki vergi yükünün en aza indirgenmesiyle istihdam oranlarının artmasını sağlayacak bundan dolayı işsizlik en aza düşecektir.

Ülkemizde işsizlikle savaşta kısa vadede, işgücü piyasasının ve var olan işsizliğin yapısal niteliklerine önem vererek kullanılmayan atıl (boş) kapasitelerin piyasaya sürülmesi en verimli yol olmaktadır. Uzun vadede ise, hızlı nüfus artışının

engellerek eğitime verilen önemin daha çok yükseltilmesi gerekmektedir (Ceylan, 1999:99).

Enflasyonu önlemeye çalışırken değişik piyasalarda istihdamın artırılmasına çalışmak ayrıca kamunun istihdamı yükseltmeye teşvik eden politikalar sunması ve böylece enflasyonun gayet küçük rakamlarda kalması sağlanacaktır. Yapılması gereken bir başka öge de kamu gelirlerinin ancak ve ancak kamu harcamalarının bir ikamesi olması halinde enflasyonla savaşta olumlu yönde etkilediğidir. Enflasyonla mücadele de yalnızca vergi gelirlerindeki yükseliş enflasyon ile savaşta elle tutulur bir tepki vermekte yetersiz kalmaktadır. Ülkenin bütün kurumları ve halkta başta olmak üzere enflasyonun düşeceğine inanmalıdır. Olumsuz beklentiler kırılmalı, olumlu bir bekleyiş süreci içerisine girilmelidir.

Bu çalışmanın analiz bölümünde 2005:1-2014:5 dönemini kapsayan veriler kullanılarak ilk olarak zaman serisi kapsamında değişkenler arasında ilişkinin nasıl ve ne yönde olduğunu birim kök testleri uygulayarak, durağanlık bilgileri test edilmiştir. ADF sonucuna göre enflasyon, döviz kuru, işsizlik ve para arzı değişkenleri düzey değerinde durağan çıkmamıştır yalnızca birinci fark işlem dâhil edildiğinde değişkenler durağan olduğu sonucuna görülmüştür. Birim kök testlerinin dışında Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Enflasyon, işsizlik, döviz kuru ve para arzı değişkenleri uzun vadede anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını teşhis için koentegrasyon analizine başvurulmuştur. Analizin sonucuna göre, enflasyon ve işsizlik arasında negatif yönde anlamlı bir temas bulunmuştur ki bu durum iktisadi olarak da anlamlı gözükmektedir. Enflasyonla para arzı değişkeni arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Abaan, E. (1994). *Enflasyonla Mücadelede İktisadi Politikalar ve Deneyimler*.TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği:9406.
- Akdoğan, A. (2009). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitapevi 13. Baskı, Ankara.
- Akpınar R, Taşcı K ve Özsan M.E. (2013). *Hoşnutsuzluk Endeksine Göre Türkiye’de Bölgesel Farklılık*. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı:10, ss: 59-70.
- Ataç, B. (2000). *Maliye Politikası*. Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı yayınları, Eskişehir.
- Ataman, B. C. (1998). *İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:53.
- Ay, S. (2012). *Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yönetim Ve Ekonomi, Cilt:19 Sayı:2 Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa.
- Aydoğan, E. (2004). *1980 Den Günümüze Türkiye De Enflasyon Serüveni*. Yönetim Ve Ekonomi, Cilt:11 Say :1 Celal Bayar Üniversitesi İİBF. Manisa.
- Aykut Ekinci .*Türkiye’de Para Arzının Makroekonomik Değişkenler Üzerine Etkisinin Ekonometrik Analizi: 1990 - 2002 Dönemi Uygulaması.?*
- Balat, A.H. (2010). *Türkiye’de Enflasyonla Mücadelede, Maliye Politikalarının Rolü Ve Etkisi (1990-2008 Yılları)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Batirel, Ö.F. (2007). *Kamu Maliyesi ve Yönetimi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları No:24, İstanbul.

- Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi*. Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans Bankacılık Yüksek Lisans Programı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Beyaz Nokta Gelişim Vakfı. (2001). *Enflasyonla Mücadele Politikası*. Rev. No: 4.0, Eylül. Ankara.
- Bıçerli, M.K. (2004). *İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No.: 1563, Eskişehir, s:370.
- Bozkurt, H ve Dursun G. (2006). *Bilgi Ve İletişim Teknolojileri İle Yabancı Doğrudan Yatırım Akımları Arasındaki Etkileşim: Türkiye İçin Kointegrasyon Analizi, 1980–2004*. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi Cilt I-I, I-II (Özel Sayı) ss:37–49.
- Boztepe, Y. (2007). *Türkiye’de İşsizlik Kavramı ve İşsizliğin Ortadan Kaldırılması İle İlgili Bir Model Oluşturulması*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Brown, Stephen P.A. ve Yücel, Mine K. (2002). *Energy Prices and Aggregate Economic Activity: An Interpretative Survey*. Quarterly Review of Economics and Finance, Cilt 42, ss:1-28.
- Bulut, S. (2010). *Türkiye’de Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Düzenlenen İşgücü Eğitim Kurslarının İstihdam Açısından Belirleyiciliği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Ana bilim dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ceylan, A. B. (1999). *İşgücü Piyasası ve İstihdam Politikasının Temel Prensipleri*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İstihdam ve Danışmanlık Hizmetleri Eğitim Programı, Mart, Ankara, ss: 106.
- Çakır, N.(2001). *Türkiye Ekonomisinde Enflasyon*. İ.Ü.S.B.F. Dergisi, S.3-4-5., C.19 İstanbul.
- Çataloluk, C. (2009). *Kamu Borçlanması, Gerçekleşme Biçimi ve Makro Ekonomik Etkileri (Teorik Bir Yaklaşım, Türkiye Örneği)*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12 Sayı 21 Haziran, ss.240- 258.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000). *Uzun Vadeli Strateji Ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 – 2005*. Ankara.
- Dinler, Z., 2006. *İktisada Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, s:525.
- Doğruel S. A. ve Doğruel F. (2005). *Türkiye’de Enflasyonun Tarihi*. TCMB Yayınları, Ankara, s:226.

- Dökmen, G. ve Vural T.(2011). *Maliye Politikalarının Keynesyen Olmayan Etkileri: Türkiye Örneği*, Maliye Dergisi Sayı 161 Temmuz –Aralık.
- Eğilmez M. ve Kumcu E.(2008). *Ekonomi Politikaları Teori ve Türkiye Uygulaması*. Remzi Kitabevi 12.Basım İstanbul.
- Enç, E. (1993). *Enflasyon: Tanımı, Ölçümü ve Sorumluları*. Ekonomik Yaklaşım. Cilt: 4, Sayı: B.
- Erdayı U.A. (2009). *Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar Ve Türkiye*. Çalışma Ve Toplum, Sayı:3, ss:133–161.
- Erdoğan, S. (2005). *Alternatif Para Politikası Stratejileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9) 2005 / 1: ss:34–54.
- Erdoğan, S. Ve Uysal, D. (2004). *Enflasyon İle İşsizlik Oranı Arasındaki İlişki Ve Türkiye Örneği (1980–2002)*. Selçuk üniversitesi İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 35.
- Fisher, I. (Mart/Nisan 1973). *A Statistical Relationship Between Unemployment and Price Changes*. Reprinted as “I discovered the Phillips Curve. Journal of Political Economy, 81, ss: 496-502
- Gök, M. (1993). *Mali Bir Araç Olarak Enflasyonla Mücadele Kamu Harcamaları*. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bursa.
- Göktaş, Ö. (2005). *Teorik ve Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*, İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Gündoğan, N. (1999). *Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstidam Politikaları*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,54-(1) ,Milli Kütüphane, Ankara.
- Gündoğan, N. ve Biçerli, M.K.(2004), *Çalışma Ekonomisi*.2. baskı.
- Güney, A. (2009). *İşsizlik, Nedenleri, Sonuçları VE Mücadele Yöntemleri*. Kamu-İş; C:10, S:4, Ss:135–159.
- Güngör, A. (2006). *Enflasyon Beklentilerinin Oluşum Seklinin Enflasyon Üzerindeki Etkileri ve Dezenflasyon Programı Uygulamasındaki Sonuçları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, A.İ. (2006) *Enflasyon Beklentilerinin Oluşum Şeklinin Enflasyon Üzerindeki Etkileri Ve Dezenflasyon Programı Uygulamasındaki Sonuçları*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Güran, N. (1999). *Makro Ekonomik Analiz*. Anadolu Matbaacılık, İzmir, s:347.
- Işık, N. *Enflasyonla Mücadelede Politika Aracı Seçimi: Bir Vektör Otoregresyon (Var) Analizi*.

- Işık, N., Acar, M. ve Işık, B. (2004). *Enflasyon Ve Döviz Kuru İlişkisi: Bir Eşbütünleşme Analizi*. Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, C:9, Sayı:2, ss:325–340.
- İğde, E. (2010). *Yapısal Değişiklik Altında Birim Kök Testleri ve Bazı Makro İktisadi Değişkenler Üzerine Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı, Adana.
- Karabulut, A. (2007). *Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü Ve Etkinliği*. Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Karlık, S.R. (2004). *Türkiye Ekonomisi*. Beta Yayıncılık, Tıpkı Sekizinci Baskı, İstanbul.
- Karpat Çatalbas G. (2007). *Türkiye’de Para Arzı İle Enflasyon Arasındaki İlişkinin Parametrik Olmayan Regresyon Analizi İle İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 9 / 3, ss:197 – 212.
- Kol, E.N. Ve Karaçor Z. (2012). *2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Ve İstihdam Üzerine Etkileri*. Maliye Dergisi, Sayı 162, Ocak -Haziran.
- LECHMAN, E. (2009). *Okun’s Misery Index as an Alternative Poverty Assessment*
- Mangır, F. Ve Erdoğan, S. (2012). *Türkiye’de Enflasyon İle İşsizlik Arasındaki İlişki (1990-2011)*. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2012 Cilt: 49 Sayı: 570.
- Okçu, A.B. (2008). *Türkiye İçin Gelir-Tüketim İlişkisinin Eşbütünleşme Analizi İle İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Oktayer, N. Ve Susam N. (2008). *Kamu Harcamaları- Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1970-2005 Yılları Türkiye Örneği*. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 22 Ocak, Sayı: 1.
- Özcan, S.E ve Açıkalin S. (2015). *Relationship Between MiseryIndex and Lottery Games: The Case of Turkey*. International Journal of Humanities and Social Science, Cilt 5, Sayı 7(1), Temmuz, ss:159-164.
- Özen Kapız, S. (2003). *Gelirler Politikasının Uygulanmasında Sosyal Tarafların Rolü*. Cilt: 5 Sayı: 1 Sıra: 2 / No: 19 / DOI: Muğla Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.
- Özen, A. (2003). *Türkiye De Transfer Harcamalarının Gelişimi Ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:5 Sayı:1.
- Özsuca, Ş. T. (2003). *Esneklik ve Güvenlik İkileminde Türkiye Emek Piyasası*. İmaj Yayınevi, Ağustos, Ankara.
- Parasız, İ. (1998). *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi, Bursa.

- Parasız, M.İ. (1998). *İktisadın ABC'si*, Ezgi Kitapevi Yayınları, 1. Baskı, Bursa.
- Peker, H.S. (2011). *Türkiye'de Enflasyon Ve Enflasyon Hedeflemesi Uygulamasının Değerlendirilmesi*. [Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye Değerlendirmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından yararlanılarak üretilmiştir.]SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.
- Phillips, A.W. (1958). *The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957*. *Economica*, Vol. 25, No : 2, November, ss. 283-299.
- Saraç, T.B. Ve KARAGÖZ, K. (2010). *Türkiye'de Tüketici Ve Üretici Fiyatları Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılma Ve Sınır Testi*. Maliye Dergisi, Sayı:159 Temmuz-Aralık.
- Sekman, Y. (2007). *Türkiye'de Enflasyon ve Enflasyon Belirsizliğinin Nedensellik Analizi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Selim, S. ve Ayvaz Güven E.T. (2014). *Türkiye'de Enflasyon, Döviz Kuru Ve İşsizlik Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi*. Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Yıl 10, Sayı 1, Issn: 1306 – 2174, ss:127–145.
- Sever, E. Ve Mızrak, Z.(2007). *Döviz Kuru, Enflasyon Ve Faiz Oranı Arasındaki İlişkiler: Türkiye Uygulaması*. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Ss:265–283.
- Sugözü, İ.H. ve Yiyit M. (2010). *Borçlanmanın Enflasyona Etkisi Üzerine Teorik Yaklaşımların Temel Özellikleri*. Maliye Dergisi, Sayı 158, Ocak-Haziran.
- Susam, N. (2009). *Türkiye de Uygulanan Maliye Politikaları*. Derin Yayınları, İstanbul.
- Şeker, M. (2006). *Dış Borçlanmaya Teorik Bir Bakış Ve Dış Borçların Ekonomik Etkileri*. Sosyoekonomi:060104. Ocak-Haziran 2006:1.
- Şimşek, N. (1998). *Fiyatlarının Konjonktürel Davranışına İlişkin Bir Araştırma, 1963-1995 Türkiye Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- TCMB. (2004). *Enflasyon Kitapçığı*.
Tool. Recent Estimations for European Countries. MRPA Paper, 37493.
- Tusiad, (2004). *Türkiye'de İşgücü Piyasası Ve İşsizlik*. Yayın no: Tusiad-T/2004-11/381, İstanbul, ss.15-24.
- Tüik, (2007). *İşgücü, İstihdam Ve İşsizlik İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi - 1*. Tüik Matbaası, Ankara. Yayın No:3095.
- TÜİK, (2013). *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2012*. Tüik matbaası, Yayın no:4132, Ankara.

- TÜİK. (2008). *Fiyat Endeksleri Ve Enflasyon Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 3* yayın no:3129. Tük matbaası, Ankara.
- Türk, İ. (1999). *Maliye Politikası*. Turhan Kitabevi, 12.Baskı, Ankara.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu(2009). *İşsizlikle Mücadele: Ülke Uygulamaları Ve Türkiye İçin Öneriler*, Yayın No: 302, Ankara.
- TÜSİAD.(2004). *Türkiye’de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik*. Yayın No. Tüsiad-T/2004-11/381, İstanbul.
- Uğur, S. (2011). *Türkiye’de İşsizlik Sigortasının Gelişimi*. Yönetim Bilimleri Dergisi (9: 2).
- Ulusoy, A. (1999). *Maliye Politikası*. Derya Kitabevi, Trabzon.
- Uyar Bozdağlıoğlu E.Y. (2008). *Türkiye Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 20.
- Ünsal, E. (2000). *Makro İktisat*. İmaj Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı, ss:519.
- Yamak, R. (1995). *Enflasyonla Mücadelede Vergi Esaslı Gelirler Politikası*. İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik Yaklaşım, Cilt 6, Sayı 17.Ss:85–92.
- Yılmaz, A. (2005). *Türkiye’de İşsiz Nüfus*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Elazığ. Cilt: 15, Sayı: 1, Sayfa: 43–56.
- Yüceol, H.M. (2005). *Bir Politika Değişkeni Olarak İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu ve Türkiye’ De Gerçek İşsizlik Oranı*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Issn:1304-0278, C.3 S. 12, ss:118–133.
- Yüceol, H.M. (2007). *Türkiye’de Bölgesel İşgücü Hareketleri, İşsizlik Ve Ekonomik Kalkınma*. İş, Güç” Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi Cilt:9 Sayı:1, Issn: 1303–2860, ss:108–125.

EKLER**EK A.1**

<i>Yıllar</i>	TÜFE	İŞSİZLİK	DÖVİZ KURU	M2 PARA ARZI
2005	114.49	2.15	107.28	106096434
2	114.51	2.156	110.74	108470081
3	114.81	2.083	109.66	113719133
4	115.63	2.005	107.49	117735754
5	116.69	1.946	108.58	120541574
6	116.81	1.95	112.76	126567918
7	116.14	1.96	114.95	130646026
8	117.13	1.992	113.37	134089319
9	118.33	2.024	114.25	138520405
10	120.45	2.057	116.34	144406974
11	122.14	2.138	119.46	146553461
12	122.65	2.213	119.6	238801377.5
2006	123.57	2.258	119.87	234781577.5
2	123.84	2.27	120.91	239340348.1
3	124.18	2.105	119.69	247906895.6
4	125.84	1.985	118.9	252556462.6
5	128.2	1.773	110.32	274641762.3
6	128.63	1.823	99	278518255.4
7	129.72	1.85	102.22	271258116.3
8	129.15	1.935	106.97	275056947.3
9	130.81	1.891	107.65	281859755.1
10	132.47	1.878	108.99	283901921.6
11	134.18	1.94	110.41	289899747.4
12	134.49	2.088	109.88	297734742.6
2007	135.84	2.137	112.34	299256415.4
2	136.42	2.201	114.25	301320358.4
3	137.67	2.074	112.78	305514500.6
4	139.33	2.006	115.92	310154079.1
5	140.03	1.885	117.79	314302110.4
6	139.69	1.909	119.25	320006674.7
7	138.67	1.929	119.69	324278665.2
8	138.7	2.003	116.95	329380436
9	140.13	2.026	120.47	327465954.2
10	142.67	2.061	126.21	328448263.8
11	145.45	2.085	126.33	332502206.9
12	145.77	2.15	127.73	344376752
2008	146.94	2.25	127.52	345039819.3
2	148.84	2.35	125.69	351541278.2

3	150.27	2.226	117.35	372435011.6
4	152.79	2.053	111.4	374709014.7
5	155.07	1.95	117.75	370137438.6
6	154.51	2.039	118.38	379097979.3
7	155.4	2.161	118.73	380641620.6
8	155.02	2.201	126.37	381053390.3
9	155.72	2.298	124.57	399314553.9
10	159.77	2.404	112.78	414116681.7
11	161.1	2.677	110.21	422482232
12	160.44	2.902	110.7	436380325.5
2009	160.9	3.188	109.07	435510153.4
2	160.35	3.331	107.39	444276688.5
3	162.12	3.359	104.6	447061458.2
4	162.15	3.219	109.37	439284789
5	163.19	3.029	110.78	443839021.4
6	163.37	2.945	109.63	450220461.4
7	163.78	2.954	111.32	452153250.2
8	163.29	3.087	112.19	457238233.7
9	163.93	3.043	110.86	468103547
10	167.88	2.968	113.48	471896473.6
11	170.01	2.932	112.67	484503316
12	170.91	3.015	112.61	493060975
2010	174.07	3.227	117.96	491925514
2	176.59	3.204	118.64	500267350
3	177.62	3.1	117.33	508028108
4	178.68	2.771	121.43	506739804
5	178.04	2.567	121.43	515038013
6	177.04	2.485	120.44	532117275
7	176.19	2.493	119.42	533291861
8	176.9	2.661	120.82	537446142
9	179.07	2.636	122.05	546109347
10	182.35	2.598	125.35	551318229
11	182.4	2.514	124.63	560599377
12	181.85	2.613	119.19	587261177
2011	182.6	2.718	114.81	585506045
2	183.93	2.642	111.47	600590792
3	184.7	2.53	110.26	612916566
4	186.3	2.358	112.86	615968600
5	190.81	2.288	111.78	630708198
6	188.08	2.272	108.15	640200126
7	187.31	2.251	104.16	649010941
8	188.67	2.24	98.39	661883186
9	190.09	2.127	99.01	663929433.1
10	196.31	2.157	100.51	657814712
11	199.7	2.142	103.96	661091527.6

12	200.85	2.266	102.74	674409578.8
2012	201.98	2.348	105.18	659931260.1
2	203.12	2.402	108.99	663809763.1
3	203.96	2.305	107.27	672025170.2
4	207.05	2.123	108.84	674704188.8
5	206.61	1.988	109.38	683957098.9
6	204.76	1.935	109.32	694307422.8
7	204.29	2.02	110.25	697424789.8
8	205.43	2.123	110.85	705819743
9	207.55	2.213	108.8	717634902.5
10	211.62	2.221	109.83	726248624.4
11	212.42	2.304	111.34	725095646.3
12	213.23	2.458	110.3	743043392.5
2013	216.74	2.552	112.46	745255429.8
2	217.39	2.539	111.55	752626677.5
3	218.83	2.496	111.54	763323809.3
4	219.75	2.366	112.44	772431427.4
5	220.07	2.263	111.01	792035431.4
6	221.75	2.24	106.99	807047862
7	222.44	2.37	107.34	829742588.4
8	222.21	2.482	105.56	848273736.4
9	223.91	2.527	102.61	863518454.8
10	227.94	2.47	104.26	868843322.1
11	227.96	2.497	103.22	879344825.2
12	229.01	2.582	100.95	908004749.1
2014	233.54	2.805	95.86	921238455.3
2	234.54	2.825	96.49	922059453.2
3	237.18	2.747	96.91	923284512.8
4	240.37	2.579	102.49	926536218.3
5	241.32	2.551	104.64	923975104.5

ÖZGEÇMİŞ

Gülistan ZENGİN 1990 yılında Gaziantep’te doğdu. Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü’nden 2012 yılında mezun oldu. 2012’de Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD’de yüksek Lisansa başladı. Gülistan Zengin’in 4.Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi’nde “Enflasyon ve İşsizlikle Mücadele Yöntemleri ve Çözüm Önerileri: Türkiye Örneği” adlı makalesi yayımlanmıştır. Gülistan Zengin orta düzeyde İngilizce bilmektedir.

